

స్టేజీ నాటకములు

ఒక్కొక్కటి ధర	రు. అ.	ఒక్కొక్కటి ధర	రు. అ.
శ్రీకృష్ణతులారాభారము ను.	1 12	కోకిల పాల్ల	1 12
భక్తమార్కండేయ డిటో	1 0	నరన్నతి	1 8
కచదేవయాని	1 0	వీరమతి	1 4
రంగతిక్కన	1 0	పూర్ణిమ	1 4
చింతామణి కా. నా.	1 12	ముద్రిక	1 0
మధుసేన	1 8	(కౌపదీరస్తా)నిహారణము	
బుద్ధిమతీవిజ్ఞానం బల్ల	1 4	మ. అ.	1 2
ఉత్తరరాఘవము	1 4	భక్తమోకామేశ	1 4
నాట్రాజతీయము	1 0	కృష్ణలీలలు (కౌ)త్తడి)	1 0
రంగూన్ రాడి సో. రా.	1 12	బలిపంథనము	1 0
నతీనపట్టాబాయి	1 12	చండిన ము. పం. పి. కె.	1 8
గంగావతరణము	1 8	చంద్రగుప్త నం. శి.	1 8
ధరణికోట	1 12	భక్తమోరాబాయి కే.రా.	1 0
భీష్మబ్రహ్మచారి	1 8	దుస్సాదాన్ పం. శి.	2 0
కోటి కేతనము	1 8	రాణావ్రతాపసింహ్వా	1 8
భీష్మకాళిదాసు	1 8	భీష్మ	1 0
మహాభక్తవిజయము	1 4	రసపుత్రోజయం ఇ. యు.	1 4
నతీనసూయ	1 4	రాణావ్రతాపసింహ్వా	1 0
చింతామణి అను		జయంతిజయపాదం ఆ. న.	1 8
రామాయ సో. అ.	1 4	సంపూర్ణ సంహారానంద	1 4
మహాకావ్యభాగవతము		రంగూన్ మె ముల్ గూ.పా.	1 4
పా. ల.	2 0	కిసారి డి.నా	1 0
పా. ల.	1 1	కెల్లెరాణి	1 8
పా. ల.	1 12	లేడివాక్యం కా. పా.	1

ముఖము:- సరన్నతి బుక్ డిపో, విజయవాడ 1

శ్రీ

సతీ సక్కుబాయి

(ఐదంకముల స్వతంత్రనాటకము)

ఇది

స్వరాజ్యరథము, రంగూన్ రాడీ, సతీ ఆననూయ, గంగావతరణము, ధర్మబిళోట,
భక్తవిజయము, కాలకేతనము, డాబ్ మహల్, భోజకాళిదాసు
మున్నగు ననేక స్వతంత్రనాటకములను;
శకుంతల్య, వనదుర్గము, తపోవనము, జపమాలిక, రక్తశ్యామల
మున్నగు ననేక స్వతంత్ర నవలలను

రచించి ప్రఖ్యాతి వహించిన

దేశములు, దేశపాండ్య,

సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే

రచియింపబడినది

పంచవ ముద్రాణము 000 ప్రతులు.

వల్లివారు :

కురుకూరి సుబ్బారావు నన్,

ప్రొఫ్రయిటరు

నరస్వతి బుక్ డిపో, బెజవాడ.

కాలప్రభా ప్రెస్, బాబీనగర్, గుణదల.

1952

హెచ్చరిక

ఈ పుస్తకముయొక్క సర్వహక్కులును మాకు చెంది యుండుటచేత, దీనిని పునర్ముద్రణము చేయుటకుగాని, భాసాంతరీకరించుటకుగాని, ప్రదర్శించుటకుగాని ఇత్యాదులకై మా ప్రాజములకమైన అనుమతిని పొందనివారు మేము చేయు సివిల్, క్రిమినలు చర్యలకు పాలగుమరని ఇంకావహుల ముగా హెచ్చరింపవలెనది.

ఇట్లు, కాపీలైటు హక్కుదారులు.

కురుకూరి నుబ్బారావు సన్

ప్రొఫ్రయిటరు:

స ర స్వ తీ బు క్ డి పో, బె జ వా డ.

పాత్రములు

—♦ పురుషులు ♦—

1. కాశీపతి—సక్కుబాయి భర్త
  2. జ్ఞానయోగి—ఒక పంచమసిద్ధుడు
  3. కృష్ణుడు—పండరినాథుడు
  4. నారయిడు—దేవర్షి
  5. కంభకాశ్రీ—
  6. పెద్దపెట్టి—
- } అగ్రహారవాసులు

—♦ స్త్రీలు ♦—

7. సక్కుబాయి—కథానాయిక
  8. అత్తి—కథానాయిక అత్త
  9. రాధాబాయి—
  10. రుక్మాదేవి—
- } శ్రీకృష్ణుని బేనరులు

సతీ - సక్కుబాయి

★★★

ప్రథమాంకము

—[*]—

1 ప్రథమాంకము—నక్కశాసనము లయింతియుండునది నిధి.

(ప్రవేశము—జ్ఞానయోగి కొందఱు శిష్యులతో.

(అందఱు - అనంతము 1.)

1 శిష్యుడు—గురునాథా ! ఇది వ్రాహ్మణసాధనము దోచుచున్నది. పంచమ కుల సంజాతులైన మనలను వ్రాహ్మణులు, పాత్రుల కన్న నీచులుగా జూచి, దరి కేరనీయురుగదా ! బట్టిపరాధన మేదియు జనరక్షమున్న మనంతట మనమే, వేటొక చిధికిఁబోవుట శ్రేయస్కరముకాదా ?

జ్ఞాన—నాయనా ! నర్వభూతసూరకాపరుడగు పరమేశ్వరుని యనంతస్పృష్టి యందు - తమతో సమానముగ సృజించుకొని మనము వ్రాహ్మణులు భరించనియ కుండుట వారిజ్ఞానలోపము కావచ్చును. కాని బ్రాహ్మణసాధియందు నడచినంత మాత్ర మున, ఈశ్వరుని దృష్టియందు మన మపరాధులము కాముగదా ! అదియే మనకానందము మూఢులలోకముతో మనకు పనిలేదు—అయినను, లోకమంతయు నంతయజ్ఞానమయమై యుండునా ?

సీ. “అత్మనర్వభూతాది” దివ్యోక్తులు

దెలిసిన విజ్ఞాన తిలకు లుండ

“అస్పృశ్యతా దోష” వారణార్ధమై జన్మ

గాంచిన భువనయాశంభులుండ

“ప్రకృతిరర్వము నీర్వచనము” మను నివే

కానందు లెందుతో యునిని నుండ

మాతృ దేశదరిద్ర మారణనియతైన

గోకుల నదృశ్యగోళు లుండ

నిమ్నజాతుల రక్షింప నియతి గొన్న

రామమోహన పాపన నాము లుండ

భరతఖండాన, నిక ముందు వంచములకు

పతన దుర్గతి గల్గునే ? ప్రభుండు లేడే?

కావున మనకేమియు భయములేదు. దూషణ భూషణ తిరస్కారము లీనశ్వర శరీరమునకుం గాక, కాశ్వరమునకు పరమాత్మకు లేవు. రంకు పోవునను.

(అనుబంధము 1.) (పాడుచునిష్క్రమింకును.)

[తరువాత పాట వినుచు సక్కుబాయి ప్రవేశించును.]

సక్కు—ఓహో! ఎక్కడిదీ గానము ! బ్రహ్మానంద సంధాయకమై యొక్క శున్నదిగదా !

గీ. దశదిశల హాయిగా ప్రతిస్పనుల నీన

జల్లుమని మేనఁ బులుకలు సంతరింప

“రంగరంగా” యనుచు తంబురారవంబు

గలసి విననయ్యె నభినవ కంఠరవము.

ఎన్నడును వినరాని యీభగవత్సంకీర్తన మీనాడు వివరబడుట చిత్రమే ! అనుభవభక్త శిఖామణు లెవ్వరై యందులో కదా ?

(మరల గానము వివరబడును. అనుబంధము 1)

సక్కు—(కొంతతడవు విని యానందముతో పారవశ్యమునంది తానును కలిపి పాడుచున్నది.)

[తరువాత సక్కుబాయి అత్తగారు ప్రవేశము]

అత్త—సక్కు! సక్కు! ఎక్కడ వెత్తనాలు పేళ్ళు చేస్తున్నావు? [చూచి] ఓసీ నీయమ్మ చచ్చిపోనూ! ఆ సంగీతాలేమిటి? ఆతాళాలేమిటి? అపాడటమేమిటి? సీకేమైనా దియ్యము పట్టినదా యేమే! - వసేవ! నిన్నే! మాట్లాడవేమి? ఇంటిలో గంపెడు చాకిరీ వెనక వేసి, నడిపిధిలో యీ సంగీతాలేమిటి? - ఓసీ మొద్దా! నామాట వివరబడదాయేమే? - ఓసీపాపెస్టిదయ్యమా! ఎంత వాగినా మాట్లాడకుండా రంగా శంగా అని గొణుక్కుంటావు! నీకోగం వొదిలిస్తానుండు. [నెత్తిపై గొట్టును]

సక్కు—(భక్తిపారవశ్యమున పాడుచు మూర్ఛనొందును)

అత్త—అయ్యో! అయ్యో! ఇదేం అహూయిత్యమ్రా! దెబ్బయేమైన ఆయువు. పట్టున తగలలేదుగదా; నాయనా! కాశీ! కాశీ! తొందరగా రారాబాబూ! ఈపాపిష్టి ముండకొంపడిసింది. తొందరగా రారాబాబూ! అయ్యో! నాయనా! నారాయణమూర్తి! నాకొంపకు కనిబాగా యీదిక్కుమలిన కోడలెక్కడ దాపరించిందిరా తండ్రీ!—

(కాశీపతి త్వరితముగ ప్రవేశము)

కాశీ—అమ్మా! ఏమిటంత హడావిడిగా నిలుస్తున్నావు? (సక్కుబాయికి చూచి) ఇదేమిటమ్మా! ఇది యిట్లా పడిపోయిందేమీ ?

అత్త—అజీరా నాయనా ! అదేవోచ్చినపుట్టియనా ! ఈజెష్టనెద్దప్పు నెప్పుడు తేనుకున్నావా అప్పుడే మనబ్రతుకు అల్లరిపాలయిందరా తండ్రి ! ఓనీ దిక్కుమాలిన దానా ! పోలీసులో—బాగ్స్‌లో—మామిడికి, ఏయల్లరి తెచ్చినదేతావే ! సక్కు భూతమా !

కాశీ—ఉండవమ్మ ! నీయల్లరి అసూయిత్వమైపోను. జరిగిన సంగతేమిటో తెప్పకుండా ఏక వొక్కటేగడబిడ - వైత్యమా బండలో - గాలో గడ్డలో -

అత్త—వైత్యంకాదు; దానికార్థం - ఇంట్లో చాకిరీ అంతా ముసలి ముండని నామీదపడచేసి, యీమూలకొచ్చి సంగీతాలుతీస్తూవుంటే. “ఏమిటేయిదీ” అని అడిగితే మూగముండలాగా మాట్లాడిందిగాదు. నెత్తిమీద మునివేళ్ళతో యిట్టే అన్నాను. తచ్చినట్లు నేలమీద పడ్డది.

కాశీ—అదెబ్బయెక్కడైనా ఆయవుపట్టున తగలలేదుగదా ! చెవులుమూసి నెత్తిమీద నీళ్ళయినా చలితే బాగుండును.

అత్త—ఆసలు దెబ్బతగిలిదెక్కడరా ! మాడుపట్టున మునివేళ్ళతో మట్టు కున్నానో లేదో అంతలోనే విఱుకుకుపడ్డది. అన్నీ దొంగవేపలా - గడుగ్రాయి తేప్టలో కాకపోవేనూ -

కాశీ—(చెవులుమూసి తలపైనీళ్లుచల్లి) సక్కు ! సక్కు !

సక్కు—(మెల్లగా తనలో కన్నులువిప్పకయే) రంగా - రంగా - రంగా

అత్త—రంగాకాదు రాళ్లు—మాకావట్రా కాశీ ! ఎన్ని గడుగ్రాయి వేపాలు జేస్తున్నావో ! చచ్చినట్లు ఎంతనీవు పడుకుంటావు ? ఇంకతే ! ఎంతకైనా తగుదువే నాతల్లి !—రంగా రంగా అట. ఎవడే ఆ రంగండు ! నీ అంకుమగడ వాడు ?

సక్కు—లేచి హా ! రంగా రంగా ! పొండురంగా ! ఎంతటి నిండావాక్యముల నీ పాపాత్మురాలిచెవిని వేయుచుంటివి ! అత్తగారూ ! పండరినాథుండగు నా శ్రీరంగ భావండు నాకే యననేల ? సమస్త జగజ్జాలమునకును భర్తయే.

గీ. (ప్రకృతి జనితమైనట్టి జీవప్రకాండ

మెల్లకాంతామయంబు, సర్వేశ్వర డొంగడ -

భువన భరణైక పూరుష మూర్తియగుచు,

నీజగంబును తానె భరించునమ్మ !

3

అత్త—అయ్యో. అయ్యో ! దీనికేం పోయేకాలం పుట్టిందిరో నాయనా ? దీని తేదాంతం ముండ. లోకాని కంతటికీ వొక్కడే మొగుడంభూంది. కుడుం మొదలు కొని గుండాగిరిదాకా, అన్నిటిని వొకటేట్టు గడుతూవుండేమిట్రా—లోకంలో అడవాళ్ళనీ మగవాళ్ళనీ లేనేలేరవ. దీనికీ, నాకూ, నీకూ, అందరికీగూడా, దేవుడు మొగుడవ;—దీనిదేవుడు దిబ్బలైపోను.

సక్కు...హరిహరి ; అత్తగారూ. ఆకారణముగ, భగవద్దూషణము గావించి, అతితరహారపాపకూపమున నేల గూలెదరు ?

కాశీ - అమ్మా ! దీని కేమైనా పిచ్చాయేమిటే

అత్త - చట్టిపిచ్చి కాదురా. మనపిచ్చు !—

కాశీ—కొంపలో కాపురం లేస్తూవున్న సంసారిమండకు మనపిచ్చేమిటే ?
వీడంతా మజీషిష్టాశం!—

సక్కు— అత్తగారూ ! నానావిచ్చునుని నానాగొడ్డె కొంపకరకు సత్యమే.
ఏమందుచేసి...

గీ. పరమమై నిర్మలంబైన, పాండురంగ

భక్తిమనయెడు, పిచ్చిలో బడినదాన

ఎన్నటికినైన నాపిచ్చియే శరణ్య

మట్టిపిచ్చి మీకును గల్గినభలమింతు.

౪

అత్త—అ - అ - చాళాటూ. చాళాటూ. ఎంతమాటంటూందో. దీని
మనపిచ్చి మండిపోను. మన కంపటికినాడా తనలాగే పిచ్చెట్టిపోతే సంతోషపడు
తుండవ. దీనిసంతోష చట్టుబండలుగానూ. ఇదిగో. నాయనా ! కాశీపతి, నువ్వేమో
వట్టిపోయి మెత్తని సన్యాసిట. అదేమోమదపిచ్చిమండ. ఇట్టాగే, సుప్రసాదేన నేనుగూడ,
నోరుమూసుకుని దీని అటలు సాగర్ని మట్టాయెనా - ఏరాలో - ఏపగలో - యిది
కొంపలోంచిగూడ లేచి చక్కాపోతుంది. మనకందరికీ, అప్పదిన్న దీనికొస్తుంది ?
వెంటనే, దీనికేదో వొక ప్రాముఖ్యతంచేసి, యీవెరి అణచలేకపోతే మిగిలిపోయిన
తరువాత మిడికిన లాభమేమిటేను. పెద్దమండను. నేను చెబుతున్నాను విను.

కాశీ - అమ్మా, నితే, యీపిచ్చికి పరహారమేమిటంటావు ?

అత్త - పరహారమా? నేనేదో, ఆలోచించి, తగినసలహా యిస్తాను గాని,
అందాకా, దీన్ని కొంపలోంచి కదలనియ్యకుండా, వీధిమొఖం చూడనివ్వకుండా
వెయ్యిల్లతో కనిపెట్టవుండా!

కాశీ - దానిమొహం. ఇప్పుడుమాత్రం ఎక్కడికి వెళుతుందమ్మా? చట్టి
చాదస్తపు పెద్దమృగాకటమ్మా?

అత్త—ఓరీ తెలిసితిక్కవపెద్దమ్మా ! ఇన్నాళ్లనుంచీ దీనిలక్షణాలన్నీ చూశు
కుంటూ, చివరకు ఇదా సంస్కరణకట్టింది? అందుకేన్న చవటపిగుగను కేసి ఆ
పెద్దమృగాని నిన్ను చెంకుచేయిగా మట్టుకుని ఆడిస్తుంది. అయ్యయ్యయ్యయ్య! ఇంతమంద
మట్టిపై పోయినావేమి ? నిన్నుచాదస్తపు పెద్దమృగా, సుప్రసాదస్తపు పెద్దమృగు;
నేనుచాదస్తపు పెద్దమృగు. అంతకాని అదెక్కడి చాదస్తపు పెద్దమృగా! కొంపలు
గాల్చే కొరివిరా నాయనా. ముందుగానే దీని మహాగురూ బాబూ. అనాదస్తమే,
మనవారి సుగుస్తుందిగా కొడుకా! తెలివి తక్కువ ఆలోచనలు చేసుకుంటూ -
ఇది ఆడిందిఆటూ - సాడింది సాటూ, సాగనివ్వబోతురా సన్యాసి !

కాశీ - అబ్బ! అట్లా కోపుడతా. వెదుకే అమ్మా? నేను మాత్రమేమన్నానే
అది కొంపలోంచి లేచిపోతే నామహాత్మ్యం సంతోషమటమ్మా ! ఈలోజునుంచీచూస్తూ

వుండు నాతడాఖా. వీధిగుమ్మం తొంగైచా చూడనిస్తానేమో - (సక్కుసుమాచి)
వనీ! మొద్దు అట్లా నిట్రాతిలాగు నిలవబడి, తెంఱిముగం వేసుకొని తెలతెలపోయి
చూస్తావెందుకే! పద కొంపలోకి - ఇక్కడ నీకేంపని! ఇంట్లోచాకిరీమీలేదు?
ఈసారి వీధిగుమ్మములో అడుగు పెట్టిచూడు! కాన్లువిరగబాడుస్తానో లేదో, "జేముడు
దయ్యం" గానివాగి చూడు బెప్పుతను తనోలేదో. సస్యములనీ, చట్టములనీ,
విచ్చంబెట్టిచూడూ చంపుతానో లేదో. నవవేయి ఇంకా?

సక్కు - (నడచుచు; పాండురంగా! కృపాంతరంగా! నీ మహిమలు పర
మాశ్చర్యములుగదా తండ్రి!

నీ. వితరణం బొనరింపఁ బ్రీతిగల్గెను దాత

నొక కానయిన చేతి నుండనీవు

భూరిధివాఢ్యులై పోషింపగల శక్తి

గలుగువానికి సంతో గలుగనీవు

ధనసంతతులు గల్గు దంపతులైనని

ద్వజీ కానుకూల్పంబుఁ జెఱతు వీవు

అధికపాపాత్ముల కభ్యుదయంబు న

జ్ఞులకు నాశంబు నలుపు దీవు

పాండురంగ! నీప్రీయభక్తవరులనోట

నీ భజనసేయగల స్వేచ్ఛనేని యొనగ

విట్టి పరమాద్యుతక్కిడ లే విధాన

నీ మదికి మోదమును గూర్చునో మహాత్మ! —

౫

అత్త - ఈ పిచ్చిగోల బెట్టవద్దని ఎన్ని సార్లు చెప్పినా - మానవుగాదూ,
మానవుగాదూ?

సక్కు - హా పాండురంగా! పాండురంగా!

(అనగఱుగు నిమ్మమిండురు.)

జ్ఞాన - నాయనలారా! పరమసాధ్వీమతల్లియు - పాండురంగ భక్తిశీలయు -
పరమపావని సాధుచరిత్రుని నకు సత్కారము చేయవలెనునున్న కష్టపరపరలను
దిలకించిరిగదా. అహహ! అత్తల్లి పాద్యంజాతములను ఇంటించిన వారిపాపసంతతు తెల్లఁ
బటాపంచలైపోవునుగదా! -

నీ. అత్తగారంత గయ్యాళియైనను నామె

సేవలం దరమర సేయఁబోదు

తల్లి భయంబున తన్ను దండించు స్వ
 కాంతని దైవంబుగా దలంచు
 భగవద్భజనతోడిపాటుగాఁ దన యింటి
 వనులన్నిటిం దీర్చు భక్తిమీర
 దూషణభూషణాదుల సమానంబుగా
 భావించు నిర్మలభావ మొప్పు
 రంగని జపింపనాశఁ జెలంగు వాక్కు-
 రంగనిం గనుకొర్కె- మెలంగు దృక్కు-
 గలుగు సక్కును దర్శింప గలుగువారు
 బహుపునర్జన్మరహితమా పడవి గనరె!—

1 శిష్యు - గురువర్యా ! ఇట్టి పరమపుణ్యస్వరూపిణి కిట్టి బాధాపరంపరము
 గలదామో ?- పాండురంగడంత భక్తరక్షణాసక్తిమాటదా ?

జ్ఞాన - నాయనా ! ఇదియా నీ సందేహము ?

సీ. దేశసంరక్షణదీక్ష మహాత్ములు

కారాగ్రహంబుల గాసి వడరె !

అఖిలంబు రామచంద్రార్పణం బను రామ
 దాసులు మ్రోచు బాధలను గనరె
 మతధర్మములకయి ప్రాతినఁ దాల్చిన యేను
 చరిత్రలైననుగాని కొఱతె వడరె?

సవ్యవ్రతావనాస క్తిగల్గిన చక్ర

వర్తులు శ్వపచసేవకులు గారె ?

నిష్కలాకాంక్ష కర్తవు నీవయంచు

నెంచుభక్తుల శ్రమల శోధించుచుంట

యీశ్వరుని నెమ్మనమున కభీప్సితంబు

పుడమిలో భక్తులే శ్రమపడెడువారు.

2 శిష్యు - స్వామీ ! అట్లయిన నీకష్టము లెన్నినాళ్ళు ? సక్కుబాయికి విత్తము
 కష్టములతో తెల్లవారవలసినదేనా? సత్కాల మోభక్తురాలి కెన్నటికిని రాదా ?

జ్ఞాన - పెట్టివాఁడా! అత్తగారు పెట్టుచున్న కష్టములు పాప్రకృత జను
 కష్టములేకావచ్చును. గాని పరమకాంతాత్మ్యురాలగు సక్కుబాయి కిప్పుడు మాత్ర
 సత్కాలము గాదా? దూషణ భూషణ తిరస్కారములు, నశ్వరదేహమునకే కా

అనశ్చరమగు నాత్మకుఁ గాదని యెఱిగినవారే జ్ఞానులు ? అట్టి యుద్దేశ్యముతోడ ఈ కష్టముల నెల్ల నోర్చి భవాంబుధిని తరించిన వారే భక్త శేఖరులు ! వారియం దీశ్వరుడు పదాపసన్నుడై అభేదపరితప్తిని గల్గియుండునని యెరుంగుడు !—మనము శీఘ్రముగాఁ జని యింక నాపుణ్యాత్మకారాని దివ్యసందర్శన లాభమునఁ గృతార్థజన్ముల మగుదము రండు ?

శిష్యులు—చిత్తము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము—(కాశీపతి యింటిలోని చావడి)

(ప్రవేశము—(ఒంటరిగ, కాశీపతి అటునిటు దిరుగుచు)

కాశీ—(స్వాగతము) ఏపనిచేతామన్నా తోచదు. ఏది ఆలోచింతామన్నా మనస్సు నిర్మలంగా వుండదు. ఇరవైనాలుగుగంటలూ, మనస్సులో ఏమిటో - దిగులు దిగులుగా - గుబులు గుబులుగా - నల్లలుకుట్టినట్లు - దోమలుకఱచినట్లు - చీమలు పాకినట్లు - వుంటుంది. కొంపలో వ్యవహారమంతా యీవరుసగా వున్నప్పుడు—నాకే కాదు, ఎవరికిమాత్రం ఏంతోస్తుంది ! ఎవడి మనసుమాత్రం ఏం నిర్మలంగా వుండేడు స్తుంది ! మాఅమ్మలక్షణం చూద్దామా అంటే ఆవిధంగావుంది ! దీని లక్షణం చూద్దామా అంటే —యీ విధంగావుంది ! మాసక్కుబాయికి అస్తమానమూ దేవుళ్ళూ దయాలు జపాలూ తపాలూ—మాఅమ్మకు అస్తమానమూ— అవన్ని మానకోసలసిందని, దాన్ని సణగటం గొణగటం సాధించటం కొట్టటం. నాకు వీళ్ళద్దరినీ చూచి కుళ్ళిట్టళ్ళి లోలోన కృశించి యేడవటం - ఇవ్వీ మాపనులు—“పోనీ, ఆవిడగారు యింటికైన వెద్దది— ఆమె కిష్టంలేని పనులు నువ్వెందుకు చేస్తావే” అంటే, అది వివదు. “ఇంటేడు చాకిరి గొడ్డువలె చేస్తునే వుండయ్యెను; అది యేబొమ్మలకు మొక్కిళ్లే నీకెందుకు - ఏపాటలు పాడుకుంటే నీకెందుకు ? నువ్వయినా పూరుకోరాదటమ్మా” అంటే; మాఅమ్మ వినదు. వీళ్ళద్దరినడుమా అడకత్తిలో పోకచందంగా నేను నలిగిచస్తున్నాను ! మాఅమ్మ దాని మీది నేరాలు నాతో చెప్పుకుంటుంది. అది తపక్షోభంతా పొందురంగనితో చెప్పు కుంటుంది. నేనెవడితో చెప్పుకునేది ! నాదుఃఖం వినేవాళ్ళెవరు ? బినాగానీ, మా అమ్మకు, యింతపట్టుదలవుండటమనేది ఎంతమాత్రం నామనస్సుకు నచ్చడంలేదు. పాపం నమ్మని మాఅమ్మ కొట్టే దెబ్బలు చూస్తే నాకే కడుపు తరుక్కుపోతూ వుంటుంది ; ఎవరైనా నమ్ముతారో లేదోకాని, ఒక్కొక్కప్పుడు ఆదెబ్బలుచూచి, దుఃఖం ఆపుకోలేక, చాటుకుపోయి, ఒంటరిగా మార్చుండి నాలోనేనే ఆ కడు పులోగుబులు అణిగేవర్యంతరం, ఆడుదావికన్నా అన్యాయంగా భూడు భూడున వీడ్చి మళ్ళీ యేవరైనా చూచి నవ్విపోతారని కళ్ళుకుడుచుకొని బంటుదికికస్తు వుంటాను! అన్ని దెబ్బలు తింటుందా—అదెక్కడి వజ్రీకేరమో - అమ్మ అవదు గదా—అమ్మ అనదుగదా—కంటకడిదెట్టుకోదుగదా—అంటే గొంటే — ‘హింకు

రంగా! అనడం-లేకపోలే మళ్ళీ “అత్తగారూ” అని పిలవటం - ఆ పిలుపులోనేనా
 వొక ఆగ్రహముంటుందా? ఆక్షేపణ వుంటుందా? అతిథి - అతిగౌరవమున్నా -
 తెల్లవారుజామున నిద్రయేమి లేస్తుందో - అంతే. మళ్ళీ నడిజామునఅకూ, ఒక్క
 విధ గా, మరచినవడుము ఎత్తకుండా ఇంటిడుచాకిరి గొడ్డువలె చేస్తుందిగా! ఈపని
 కష్టమవుతున్నదా? అశుభ సుఖమనటమున్నదా? ఈపని రోతఅనడమున్నదా? అపని
 ప్రీతి అనడ మున్నదా? చిన్న మొదలకొని పెద్దదాకా, అన్ని పనులూ సమానమేకదా!
 అంటే మామూలు అగ్ని వన్నం కురిపిస్తుందిగాని, ఇటువంటి కోడలు అవిడ కెన్నిజన్నా
 తెల్లతే లభించను! ఇట్లాంటి అమానుకురాలిమీద, ఇట్లాంటి విధేయురాలిమీద,
 యిత కాపుణ్యం అవిడగారి కెందుకో, నా కేమీ తోచవలెందావుంది. చాకిరి చేస్తూ
 చేస్తు అది యే పాటలు పాడుకుంటే యివిడకెందుకు? ఏమామృలకు మొక్కుకుంటే
 యివిడకెందుకు? ఊరుకోగూడదు! ఐనా - రామకృష్ణ అనుకోవడం రంకా? భగ
 వంతుణ్ణి పూజించడం పాపమా? మా అమ్మకు బొత్తుగా మతిబోతున్నట్టుంది! తన
 మట్టుకు తనకు దేవుడూ దయ్యమా కూర్మంగా! ఏకాగ్రీ ద్వాదశీమాట ఎప్పుడో
 మఱచిపోయిందిగా! అతిథి అభ్యాగతి అసలే నాస్తిగదా! ఎదురుతిరిగి దానికి
 పిచ్చిట! అందులో వట్టిపిచ్చి గాడట! మదపిచ్చిట! నే నేమైనా కార్త దాన్ని తన
 కేసుకొచ్చి నూట్లాడితినా కఠించినంత పనిచేస్తుంది! ఇదన్ని సరేగాని - చారంకోసం
 కొక్కసారే వాదాన్ని! గదిలోనికి రానివ్వడం పాపం! నేను తనకుచేసిన నేరమేమిటో,
 రాత్రి అందరిభోజనాలూ వినతర్యాద నాలుగు మెతుకులు తిని, మాఅమ్మకాళ్లు పిసికి-
 నాకాళ్ళు కూడా పిసుకుదామని, ఆక కామాల్యం - వెట్టిముందే! పాపం దాన్ని పడక
 గదిచాయలకే రానివ్వకుంటే ఏమిసుకుతుంది. నాగొంతుకాయ? అదేం పాపమా
 మొదట్నుంచీ, మా అమ్మ పేరు చెప్పితే నాకు హడులే! హడులుగాకపోతే యాతే
 నా కధికారమెక్కడనుంచి వస్తుంది? ఇనప్పైతై తాళంచేతులు మా అమ్మ మెల్లో -
 ఇంట అధికారం మాఅమ్మనోట్లో - నేరే ఏదైనా నాకరిచినా యేడ్చి నాల్గుడబ్బులు
 తెచ్చి నాభార్య నేను వేరుబడదా మనుకున్నా మనకు నోనమాట తరువాత
 కొక్క-క్షరమైన డొక్కకుద్ది లేదయ్యెను. ఉద్యోగానికి మనకూ డివర్స్ లోకానికి,
 అధోలోకానికి వున్నంత సమీపమయ్యెను! - ఏగంకలో దిగి!.....
 .....ఐనా - నే నిన్ని ఆలోచనలు ఏమేమిటో మఱివెట్టిగా
 చేస్తున్నానుగాని - ఇంకోశంకరి గూడా అవశ్యంగా, అలాచించవచ్చుదే.....
 మాఅమ్మ యీనాటి మనిషి గాదు! వయస్సు మీటిసమనిషి! వడికగ్గిన మనిషి, అనుభవం
 గల మనిషి, అన్ని సంగతులూ తెలిసమనిషి అటువంటిదానిమాట కేవలంగా కొట్టి
 చేసి భార్యమంచిది అమ్మే చెడ్డది అని నే ననుకోవటం పాపంగాని మఱొక్కటి
 గాదు! మామమ్మ చెప్పినట్లు దీని కొకవేళ నిజంగా పిచ్చునేనా! దాని అందం బాగా,
 నేనే, తప్పుదాన్ని బోతున్నానేనా! పిచ్చికాకపోతే లోబంటువున్న ఆడవాళ్ళ
 శిలమందిని చూస్తువుంటాంకదా - ఎదల్లయినా - దేవుడన్నా దేవుడుగుడన్నా
 ఏమృతవారంనాడో - ఏసాయుక్తంవేళో, తేవ్రదుగుల్లోకి కళ్ళటం దణ్ణం చెట్టో

శోభరికాయ శోభా రావడం వుంటుందిగాని—పొద్దస్తమానం అజే స్మరణేమిటి? శోభా నోకనాన్ని చంకనెత్తుకొని, నారంగడా నాసింగడా అని దేబిల్లాడటమేమిటి? అన్నదింటున్నా—ఇట్లుకుతున్నా—అపిచ్చిపిచ్చి పాటలు పాడటమేమిటి? వెట్టి ముండలాగ ఎవేదాంతాలు పుచ్చుటమేమిటి? ఎక్కడో తనకు దేవుడు కనబడుతూ వున్నట్లు—తనతో మాట్లాడుతూవున్నట్లు ఆకెట్టికోరణేమిటి?—అన్న అట్లా వుండగా అన్ని దెబ్బలు గొట్టినా నాటకపోవట మేమిటి? పిచ్చిబలం గాకపోతే గుబిజీ గుబిజీ అంతులేదెట్లులుకొడుతుంటే మాఅమ్మ - నవ్వుకుంటూ మామూలు మనిషి లాగ ఎవళ్ళు చులిపేసుకుని తిరగలరు? అబ్బే సందేహంలేదు—ఇది తప్పకుండా పిచ్చే - మదపిచ్చుంటే నాకు నమ్మకంలేదుగాని, ఇది ఏదోవిధమైన పిచ్చిమాత్రం గాకపోదు! మాఅమ్మమాటలు ఆలోచించకుండా కొట్టివేయవలసివెళుతుంది! ఏనా యెప్పుడు మాతృదేవోభవ తన్నారగాని పట్టి దేవోభవ అనలేదుగదా!—య్యయ్యో! చక్కగా చదువుకున్నది! విశక్షణగా, ఇంట్లో పనిపాటలు చెయ్యగలది! అందానికా యీవుల్లో ఆదవాళ్ళంతా బలాదును! అటువంటిదాటికీ... ఏమనుకుంటే కార్యమేముంది! దానిగ్రహచార మదీ నాగ్రహచార మదీ!

[తెరలో] కాశీపతి! కాశీపతి!

కాశీ—అదుగో! మాఅమ్మగాబోలు పిలుస్తోంది! ఆ—ఆ—వోస్తున్నా—
[నిష్క్రమించును]

—:—:—

శిష్యురంగము — కాశీపతి యిల్లు.

ప్రవేశము—{ పిండి విసరుచున్న సక్కు-బాయియు ప్రక్కగా,
శ్రీకృష్ణ విగ్రహమును.

సక్కు—తండీ! గోపాలకృష్ణ! నామద్దులకృష్ణ!—ఈదినమున పాలేల కడుపార నారగింపలేదు? ఏదీ! నన్ను చూడనిమ్మ అయ్యయ్యో! వట్టికడు పేర్చుచునేయున్న దంటయ్యా! నాతండ్రి! నీకడుపేడ్చిన, నేవేడ్చినా బాబూ! చెప్పుము. బతిమాలి యడుగుచున్నాను. పాలెందుకు త్రాగలేదయ్యా! నన్నేడ్చింతుకా! ముద్దులుమాటల గట్టుచుండు నీమొగ మెంతలో వాడిపోయినది! అంత యాకలి కోర్కలేనివాడవు నానై కోపగింతి పాలాద్రావ మాత్రా? కాక మిత్రవేషల్లో తల్లి యశోకాదేవి త్రాగించిన పాలవలె రుచిగాలేదని త్రావనూనితివా— గోపకాంతల యిండ్లలో, దొంగ తనముగా, నుట్టు కెగ్గబాకీ పొట్టనింపుకొనిన పాలవలె తియ్యనిదిగావని త్రావమాని తివా? బతిమిచ్చి పడకెడు మంటిముద్దలను గుటుక్కున మింగువాడవంటే! నాతండ్రి! నేను భక్తితో నిచ్చునపాలు నీ మృద్ధులికలపాటియైనను రుచిగా నుండలేదా? క్యాచు లాంగా! అయ్యయ్యో! అపలే నల్లగానున్న నీకరీరమునకీ ముటికి యెక్కడవంటే నయ్యా!—ఏమంటిలో పారలాడి కచ్చితివిబాబూ!—గొల్లపిల్లలతో, కోతికొమ్మమ్మ లాడితివా? తల్లి యశోదమ్మను తంటాలుబెట్టితివా?—గొల్లపడుచులు కొంగులుబట్టిలాగి,

పట్టుకొనవచ్చినచోఁ బారిపోయితివా? ఇన్ని యాగడములు — ఇంత మంతుతనము, ఇన్ని యిల్లరిచేష్టలు — నీవు పుట్టక నేర్చుకుంటివా? పుట్టి నేర్చుకుంటివా? కొంఁత కుజ్జుఁడా! ఈచేష్టలు తగునటయ్యా నాతండ్రీ! కాకున్నను నీకు గారాబ మధి కముచేసి, మీయమ్మ నిన్ను మితిమీరఁజేసినది సుమా!

నీ. గోపెమ్మ! నినుఁ బట్టి కొనత్రాఁటితోఁ గట్టెఁ
గాని బల్లిని తోట గట్టడయ్యె!

వల్లవకాంతలు మల్లెపూవులచెండ్లఁ
గొట్టిరి కొరదాలఁ గొట్టరేరి!

కాళీయఘోరాజ కాళ్ళఁ జుట్టెనెకాని
గాటంపు విష మెక్కఁ గలువడయ్యె

నినుఁ దృణావర్తుండు నీలాంబరమునఁ ద్రి
ప్పెనుగాని భూమిపై విడువడయ్యె

నిన్ను దర్శించినంతనే నిఖిల జనులు
ఘటలు పశుజాలమును భూతపంచకంబు

వివశమతు లయి గారాము వెట్టినారు
ఎట్టి యింద్రజాలము ప్రయోగించినావొ.

[క్షానయోగి, శిష్యులు ప్రవేశము]

క్షాన—(దూరమున నుండియే సక్కుబాయినిచూచి) వత్సలారా! జ్యోతిర్మయం
బగు నాదివ్యమూర్తియే, మహాభివ్రతాలును, పతివ్రతాతిలకమును నగు సతీ సక్కు
బాయి! కన్నుల కణపువీర నాదేవీమూర్తిని సందర్శించితిరా? చేతుల పాపమార నా
సీమంతినీమతల్లికి నమస్కరించితిరా? క్రవణముల త్రుప్పువాయ నాసద్భక్తురాలి శూక్తి
రత్నముల నాశ్రించితిరా? నేటికిగదా మన జన్మములు చరితార్థముగాంచినవి! ఆధర్మ
క్రేష్టాలు భక్తిపారవశ్యమున, నేమియేమి చేయుచున్నదియో తిలకించితిరా?

గీ. బాలగోపాల చిత్స్వరూపంబు గల్లు
ప్రతిమ నతిప్రేముడి నిజాంకపాళిఁ దాల్చి
యమితభక్తిని ముచ్చట లాడు నదిగో!
భక్తిసంధాయి యా సక్కు-బాయి యెదుట.

1 శిష్యు—ఆహా! కన్నులు తరించే! అన్నసార్వభౌమయ్యో! నేడెంతటి పుణ్యదినమో
కదా!—శివైక్యగణ్యురాలా! ఇచ్చటినుండియే నీపాదపద్మముల గనేకకోటి నమ
స్కృతములు! (నమస్కరించును.)

శిష్యు—శక్తిపరవశతం జోక్కియున్న యౌవుజ్యాత్మురాలా! నీశవంత కోటి పుణ్యాదుములు! గురభర్యా! ఈ సక్కు మహాసాధ్య శక్తితత్వము గాంచుచున్న మనకే తనువులు పరవశమగుచున్నయవి! గోపాలకృష్ణనియం దైక్యమై పోయిన యామెయెంత పరవశురాలై యున్నదోకదా!

సక్కు— ఇంకను కన్నులు దెరిచుకొనియే యుంటివా తండ్రి! నిదురపోతూ! నిదురవచ్చుటయే శేమా? జ్వేనుమతి - నిద్రయొట్టువచ్చును? పాలుత్రావకమారాము చేసితివిగాదా! పాలు ద్రావకమన్న నాకలియగునని - ఆకలియైనవో నిద్రపట్టు దని - నామాటు విందువా నాతండ్రి! విను నాకెట్టియేకాని, నీ కాకలి యగుటెట్లు? నిద్రపట్టు టెట్లు?

గీ. నిఖలకమలోదరాండముల్ నిండియున్న
బొజ్జలోపల నాకలి నొడము టెటులు!
సంతతము భువనావనాకసక్తమైన
కన్నుదోయికి నిద్దుర గలుగుటెటులు?

జ్ఞాన—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! ఆహాహా! ఎట్టిపరమార్థవాక్యములు విగ్రహదు చున్నవి.

1. శిష్యు—గురుచంద్రమా! ఈ సతీమణి యెంతకాలమైనను తన్మయ చిత్తమున నిట్లే గడుపుమని తోచుచున్నది! మనల నీమె యనుగ్రహించు టెప్పుడు?—

జ్ఞాన—నాయనా! నేనీ దేవిదృష్టిని మరవంకకు డ్దణములో నాక్షింపెదను - చూడుము—

(శిష్యులతో కలిసి భజన చేయును)

(అనుబంధము 2.)

సక్కు—(విని విని ఆనందముతో తాళము వేసిస్వగతము) ఆహా! ధన్వాత్ము రాలనైతిని! కొన్ని దినములకిందట నిట్టిదే మధుర తర పాండురంగ సుంకీర్తన మీ శ్రవణములకు సోకను—నేడును, అదియే గానము! అదియే కంఠమాధుర్యము! ఆపరమ భాగవతాగ్రేసరు దైవ్యతో దర్శించి తరించెదగాక! (సమీపించి) ఓహో! ఎంత తేజో మయ స్వరూపము! శక్తితైరాగ్యములు రెండును గలిసి యీ మాధ్విం జాప్సినవియో యేమి చెప్పుమా!

సీ. శుభ దేహమున ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రంబుల
నద్దినట్టులు తీర్చి దిద్దినాడు
మొగమునఁ దలపైన మొదలంట నెరసిన
కృశ్మజటాబంధ సమితివాడు

కలకు రుద్రాక్షలు కంఠభాగం బెల్ల

పేర్లుగా నలమిన వింతవాడు

ఒకచేత తంబుర యొకచే చిలుత లూని

శృతితాళముల హంగు సేయువాడు

జానువులపైనఁ గామాయశాటి దాల్చి—

రంగ రంగా యటంచు నోరార పాండు

రంగ విఠలుని భజనఁ జెలంగు నితఁడు

సిద్ధుడో—సాధ్యుడో - రాజశేఖరుండో!—

౧౧

మహాత్మా! పాండురంగని స్మరించుచు భక్తిరసావతారులో యన తేజస్వలులరై వెలంగుచున్న తమ రెవ్వరై యుందురు? సిద్ధులా? సాధ్యులా? శివకేశవచతుర్ముఖులలో నొక్కరా? భూతలంబునకు మానండి మజ్జానుల ననుగ్రహింప దయచేసిన నారదులా? తుంబుదలా? ఎక్కడ?

జ్ఞాన—అమ్మా! నే నంతటివాడను గాను. పాప్యత్రమానవమాత్రుండను. పుట్టుకచే మాలవాడను. జను లందఱును నాయందలి ప్రేమచే నన్ను జ్ఞానయోగీ యని పిలుచుచుందురు!

సక్కు—స్వామీ! భక్తశేఖరులగు తమదర్శనమునఁ గృతార్థురాలనేతిని. ఆ నాడు తమ యపూర్వమధుర సంకీర్తనముచేత భగవద్భజనం బొనరించియుండిరి. అనుగ్రహించి యాగానమునే యింకొక సారి భజించి యీ దీనురాలి కానందముం గూర్చ వేడుచున్నాను.

జ్ఞాన—అమ్మా! భగవన్నాచు సంకీర్తనమున కింత ప్రార్థనమేల? ఇదే, యాగానము నాకర్ణింపుము.

(శిష్యులు పల్లవి యందుకొనుచుండఁగా పాట పాడును)

(అనుబంధము 1.)

సక్కు—'వినుచు పరవగురాలై వారితోఁగలసి పాడుచు నృత్యము చేయుచున్నది.)

(అత్త ప్రవేశించును)

అత్త—(చూచి తత్తరపడి ముక్తికంఠముతో) వరే! అబ్బాయీ! కాశీపతీ! ఇంకేముందిరా! ఇంకేముందిరా! మనకొంప నిలుపు నా నట్టేట్టో బుడుంగున ముణిగి పోయిందెరాగో! నాయనో (సక్కును చూచి) ఎన్ని సార్లు నీనోట్లో గడ్డబెట్టినా యింత బుద్ధితేదేమే నీకు? ఇంత విడబడ్డానేమే - వీధిలోకి రావద్దంటే ఈ కోఁతి ముండకొడుకులతోఁ గలిసి యీగంతు లేమిటే? ఈ ఆల్లరేమిటే? ను

కాశీ—(ప్రవేశించి) ఈనడువీధిలో యీగంధుగోళమంతాయేమిటి? ఈతాళా లేమిటి? ఈతప్పేట్లేమిటి? ఈ గంతులేమిటి? ఈ రంతులేమిటి—మా ముండగూడా

యీ పెంటపాటి బైరాగుల మతంలో చేరిందీ? ఇందాకట్టుంచి తిన్నగా చూడలేదు. తాగానే వుంది వరస!

అత్త—“తాగానే వుంది వరస” అనుకుంటూ నిల్వబడి చూస్తూ వేమిసా? వాడు పచ్చపు దొంగముండాకొడుకురా? ఆముండకు మందో మాకో పెట్టి మనస్సు విరిచాడురా? దీన్ని లేవదీసుకొని పోతున్నాడురా! దాన్ని నాలుగూ వాణ్ణి నాలుగూ చావగొట్టి దాన్ని లోపలికి వాణ్ణి బయటికి, సాగనంపవేమిసా? నీయమ్మ కడుపుకాల!

కాశీ—ఎవడవురా నువ్వు! ఎవడవురానువ్వు! [కొట్టిబోవునట్లు మీడికి బోయి] నువ్వనాయనా! ఆహ—మానీధికిగూడా దాపరించినావా? ఈసారి పట్ట పగలే అరంభించావా? కనబడే అడవాళ్ళనల్లా లేవదీసుకోపోగుటం మొదలు పెట్టావా యేమిటి! నిన్ను పోలీసులకప్పగిస్తావుండు! కాశీపతెంచే ఏమనుకున్నావో ఖబర్దారుగా తిరుగు.....వీడు దొంగముండకొడుకే అమ్మ ఆనేళ్ళ కామాక్షమ్మగారి పినతల్లింట్లో, కన్నంవేసిన వాళ్ళు వీళ్ళు ముగ్గురేనే. మఱునాడు పోలీసువారు పిళ్ళని పోలిసిట్టి సుతంజో పట్టుకొని, తానాకు లాక్కోపోయి, చేయగలిగినంత అల్లరి చేసి వదిలిపెట్టాడు. ఈమధ్య మళ్ళీ పిడెక్కడా ప్రజలకింట పడటంలేదు. ఇన్నాళ్ళకు మళ్ళీ యీ వీధిలో వెలిశాడు. మాలవాండు కూడాను—

క్షౌన—బ్రాహ్మణోత్తమా! తమరు పక్కిననానిలో నఃతయు నసత్వము కాదు. నేను కనకమును నపహరించి, కాంత నపహరింపదలచినమాట నిజమే! కాని, ఆవి మొదపల్కిన కనకమును గాంతయును యాత్రముకావు—అవి వేటుగా నున్నవి—

గీ. దొంగిలించరాని రంగధక్తి యనెడు

కాంచనంబు నపహరించినాను;

వ్యభిచరింపరాని యాముక్తికాంతను

జేరి, సౌఖ్యమంద గోరిచాను.

అత్త—విన్నావమరా! విన్నావటరా! తానే చెప్తుకుంటున్నాడు. ఇంకెక్కడో దొంగతనాలు చేశాడమ! ప్రొద్దునలేస్తే వీడి కిడేపనిలో కనబడుతుంటుంది. ఇంకా కనిపిస్తుంది పిలవ్వేమిరా? పిలవ్వేమిరా!

క్షౌన—అమ్మా! నిజముగా నాకిదియేపని! ఇంతకన్న నుత్తమకార్యవీజస్థల కేమియున్నది?—

కాశీ—నీదిమఱీ చాదస్తమమ్మా! దొంగ నేను దొంగనని చెబుతాం డేటుమ్మా! వాడు టక్కువేవంవేసి, వేదాంతం ఏడుస్తున్నాడు!

అత్త—దొంగముండకొడుకులకు, వేదాంతంకేమి తక్కువ నాయనా!

కాశీ—(సక్కును చూచి) నువ్వింకా కొరతకుపోతిన స్తంభింపలె - అట్లా గిలుచుంటావెందుకే! అదిచ్చపు ముండాకొడుకు మొహం తేరిపారా ఏం ఊర్తావే సంసారివిగావు! సిగరేదూ! పడ - ఇంట్లోకి - పరు రాలగొట్టగలను - [క్షౌనయోగిని

కాచి) ఏమిరా! దొంగ! అసలు పంచముడవుగదా నువ్వు! బ్రాహ్మణవీధి కట్టా
కొచ్చావురా? వచ్చినవాడవు - ఏమూలనుంచో, కర్ముమూలమున దాచిపోక -
నాయంటి కెందుకొచ్చావురా? నాపెళ్లంజోలి నీకెందుకురా? ఇంకా కదలవో
పదిమంది బ్రాహ్మల్ని పిలిచి బడితెబాబా చేయించమన్నావా? మెల్లంగా చెపుతున్న
ప్పుడే విని మెదిలకుండా వెళతావా?

జ్ఞాన - ఆయ్యా! రూపొందిన భక్తితత్వము - అవతరించిన వైరాగ్య స్వరూ
పము - పతివతలలో మేలుబంతి - అరివద్యర్థశాత్రవ దేవతయగు మాయి శ్రీసక్కు
బాయి, మనయందటి యదృష్టవశమున మోయింటు తెలసియున్నదని యెఱింగి -
దర్శించి జన్మమును సార్థకపరచుకొన నాకపడి యిందువచ్చితిని. జనని దర్శనమయ్యె -
జన్మము తరించె - నేనిక వెడలిపోవుచున్నాను! అగ్రహింపవలదు!

కాశీ - నీయమ్మ కడుపుకాల! మళ్లీ నాభార్య పేరెత్తుతున్నావెందుకురా? మాట
వాణ్ణి ముట్టుకుంటే మైలపడతానని చూస్తూన్నానుగాని, మడమలు విఱుగబాడి
తుండును! ఉండుండు! ముట్టుకోకుండానే, నీకోగం వొదిలిస్తా! (తిరుగలిదగ్గటి పిండిని
దీసి, జ్ఞానయోగి కన్నులలో గొట్టును)

జ్ఞాన - రంగార్పణం - శ్రీరంగార్పణం - శ్రీపాండురంగార్పణం -

అత్త - అదేమిటా! అదేమిటా! నీహడావుడిమండ! అరసాలెడు పిండి ఆ
విభవమొహాన్ని గట్టావేమిరా! వీడికి ఇదిగాదురా నాయనా ప్రాయశ్చిత్తం. నేను
చేస్తానుండరా! (లోనికి జోయి కలయంపిఁ దెచ్చి, జ్ఞానయోగి మొగమునఁజల్లుచున్నది)

జ్ఞాన - రంగార్పణం! శ్రీరంగార్పణం! శ్రీరంగార్పణం! - అమ్మా!
పూజ్యులాలకు నీతివహస్తములతోఁ జల్లబడిన యీకలయంపివలన, నాకీరవము
పరమ పవిత్రంబయ్యె! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!

గీ. హరి చరణజాత హర జటాభరనిపాత

యగు మరాపగామాత పుణ్యమృతంబు

విశ్వశుభదాత గోమాత విమలనిమ్మ

కలసి నను ధన్యచరితునిఁగా నొనర్చె.

౧౩

అమ్మా! నీకు నమస్కారము! సక్కుమహాదేవీ! ఇటునుండియే నీపాదపద్మయల
కవళ ప్రజామముల! ఇక నాకు వెదవు!

[అనుబంధము 2]

[శిష్యులతో నిష్క్రమించును.]

కాశీ - పో! దొంగముండాకొడుకా! పో! ఇంకొకసారి ఇంటిచాయలకొచ్చావా
అంటే, చచ్చావనుకో! గుండెల్లో నిద్రపోతా! జాగ్రత్త! -

అత్త - అబ్బబ్బ! ఎంతసేపటి కొదిలిందిరా శనిగ్రహం! - (సక్కుమ కాచి)
ఏమి! పత్రికాయల్లాగ, గ్రుడు మిటకరించి చూస్తావేమీ! పిండివిసరలే తల్లి అని
చెలక్కుచెప్పినట్టు చెప్పికుక్కోవెడితే - నీకేం పెద్దరోగ మొచ్చింది! గిన్నెడు

గింజలూ గిన్నెలూ నేవుంచి వీధివెంటబొయ్యే అడ్డమైన దొంగగాడిద కొడుకులతోటి గలిసి తైత్తక్కలాడటమేనా నీకు పని? మగవాడివిగావూ? మర్యాదా - మానుషం ఎఱుంగవూ? భగవంతుండు అనుగ్రహించలేదుగాని పదిమంది బిడ్డలకల్లివి గాచగిన యీదొచ్చెనే! ఇంక నీకు, జ్ఞానముచ్చేదెప్పుడు? ముత్యాలమ్మ సమర్థాడినప్పుడు - ఎన్ని దెబ్బలు గొట్టినా నన్ను గాదని అనుభవిస్తావు! నీయమ్మ చచ్చిపోనూ! ఈరోజునుంచీ గుమ్మంలూ అడుగు పెట్టవు గదా - బిచ్చపు బిధవలతో ఎగురులాడవుగదా! - బుద్ధి వస్తుందా? వస్తుందా?

(కొట్టును)

సక్కు—హా! పాండురంగా! పరాశ్వరా!

అత్త—నీ పాండురంగఁడూ—నీపనీ—భగ్గున మండినట్టే వున్నాగాని ఇంట్లోకి పద!—చెవుతా నీసంగతి! నీదేవుడి సంగతి—
(కొట్టును)

సక్కు—(పోవోవుచు, విగ్రహము నెత్తుకొనును)

అత్త—అదుగో! అదుగో! అదే వద్దన్నపని! ఈ పాడుబొమ్మలే నీకొంపా నాకొంపా తీస్తున్నవి! ఆబొమ్మనిటులే! అవతల గిరవాటువేస్తేకాని నీవు దారికిరావు!—
(విగ్రహమును లాగుకొని పారివేయును,)

సక్కు—కృష్ణా! కృష్ణా! నాకండ్రీ! నన్ను వదిలిపోయితివా? నన్ను వదిలిపోయితివా?—

అత్త—నోరెత్తితే నక్కళ్ళు విరగబాడుస్తాననుకో!—(గెంటును)

(ఇద్దఱును, నిమ్మగింజును)

కాకీ—వట్టిపిచ్చిసన్యాసి! అయ్యయ్యో! ఎన్ని దెబ్బలు పడుతూందో! మొద్దంటే మొగుణ్ణిబతికి ఎదురుగావుండి, చూస్తూగూడా, ఏమీచేయలేక పోతున్నానుగదా! ఇంక నా బతుకెందుకు? ఇక్కడిదెబ్బలుచాలక, ఇంకాలోపల నీపంగతి చెవుతానంటూ లాక్కెళ్ళింది! ఏమైనా చెయ్యనియ్యి, దాని కర్మం నేనేంచేసేది? ఎదురుగా వుండి మాత్రం, దానికష్టం చూడలేను. గదిలోకెళ్ళి ముసుగు పెట్టుకుని పండువంటా!—
(నిమ్మగింజును.)

4 వ రంగము—పండరీ పుర దేవాలయము.

(ప్రవేశము—శ్రీకృష్ణుండు, రాధామాయి.

(కృష్ణుని శరీరమునిండ పొడియు, కలయంపియు నుండును.)

రాధా—(వైటచెరంగుతో కృష్ణుని దేహమునుతుడుచుచు)నాధా! జగన్నాథా! ఏమి యీ వైపరీత్యము? ఏమి యీ వింతి?—

గీ. పరిమళాగరుగంధ బంధురశరీర,

మింతలో, నింత దుర్గంధమెట్లుగాంచె ?

ఘనశరచ్చంద్ర చంద్రికా కాంతిమిళు

వదనమున కింతలోన వైవర్ణ్యమేమి ?

౧౪

శ్రీకృ—దేవీ! అదియొక చిత్రమైన గాథ, చెప్పిన నవ్వుచువేమో ?

రాధా—మీలీలలను విని నవ్వుని గడియగలదా ? చెప్పుడు.

శ్రీకృ—ఆగ్రహారము పురమున నాయంతరంగభిక్షురాలగు సక్కుబాయి యను ప్రతివ్రతా మణిగలదు. ఆమెను సందర్శింపవచ్చిన జ్ఞానయోగియును నాభిక్షునివై నాగ్రహించి, సక్కుబాయి భర్తయు - ఆత్మయు, నీ పిండిని, కలయంపిని, మొగమునఁ జల్లెరి. అప్పుడాభిక్షుండు “పాండురంగార్పణ”మని పక్కిన కతమున నాశిక్షలు నే వనుభవింపవలసి వచ్చినది.

రాధా—ఆహా! మీభిక్షవాత్సల్యమునకు మేరలేదుగదా!

శ్రీకృ—దేవీ! నాభిక్షవాత్సల్యము మాటకేమిగాని, సక్కుబాయికి నాయందు గల, యపారభక్తిమాత్రము సంక్షునీయమైనది నుమా !

రాధా—మీరు స్వయముగా స్తుతింపదగినంత దృఢభక్తి సమన్విత యగునా ఆసక్కుబాయి ?

శ్రీకృ—నీకు సందేహమేల ! నాతో స్వయముగా వచ్చి యొక్కమారామెను చర్చింపుము.

రాధా—భాగ్యము.

[తెర]

స తీ - స క్కు బా యి

—[౧]—

ద్వితీయాంకము

1 వ రంగము — కాశీపతి యిల్లు.

ప్రవేశము—పిండివిసరుచున్న సక్కు-బాయి.

సక్కు—రంగయ్యా - నా పాండురంగ విఠలమూర్తి! అత్తగారు నిన్ను నాలొ నుండి వేటుపరచి యెండ్లో పారవేసినది. నిన్నటి సుండియు నీకు నివేదన శూన్య మయ్యెగా! నాతండీ! నీ కాకలి యగుచున్నదా స్వామీ! అయ్యో! నేనేమి చేయుదును! పాపాత్మురాలను! నిన్ను నావగ్గఱ స్థిరముగా నుంచుకొనుట కైనను స్యతంత్రము లేనిదాన వైతిని! నీకు నేటిదినము లేదని, నీతోపాటుగ తిండిమానుట కన్న, నేను చేయగల్గిన దేమియును లేక పోయెను. తిండి మానుకొంటినియే గదా నాతండీ! అత్తగారు ఉదయమున, నన్ను దెబ్బలు కొట్టిరి! - రాత్రియంతయు కంటిమీఁద తెప్పవేయకుండ పిండి విసరితిని! ఈ కుప్ప యింకను పర్వతమువలె నున్నది) ఎన్నడు తరుగును? ఎట్లు తరుగును? - మానవమాతృల కిది సాధ్యమైన కార్యమా? - వినును, దివ్యప్రభావ భాసురుండవైన నీ కనుగ్రహమున్నయెడల నన్ను రక్షింపలేక పోవుదువా?

సీ. అలనాడు సుభలోన హా కృష్ణయను కృష్ణ

మానంబు గావవే! మాననీయ!—

చాలసావనిధ క్తి సాశంబులకుఁ జిక్కి,

కంబంబునందునఁ గట్టువడవే!

గజరాజు మకరిచే—గాసిల్లి నిను వేడ,

నక్రింబుఁ గూల్చవే చక్రధార!

పిడికెడు నడుకుల పేదకుచేలుని

మనుపవే! బహుళసంపదలచేత

ఆర్తులగు భక్తులను బ్రోతువనుచు నీకుఁ

గంకణముగల్గదే! యకళంక మూర్తి!

మఱచితే! భక్తవాత్సల్యపరత సీవు
కష్టమా? 'సిద్ధి కృష్ణ' నాకష్టమార్ప.

౧౫

ఆపద్బాంధవా! నామనా! నా పాండురంగమాత్రీ! నామొరాలింపవా?!

ఉ. ధీరతరోహవాసమున, దేహబలంబుగఱించె నిన్న నే
హారము నీరమున విడిచినందుకు తోడుగ నిద్రలేదు; ని
స్సారతచే, కరంబులను జాలగ బొబ్బలుపుట్టె, నింక నే
తీరున పిడిచేయఁగల! తీరనిధాన్యపురాశి! శ్రీహాత్! ౧౬

అయ్యయ్యా! చేతుల బొడనూపినబొబ్బలు చిదికి నీరుగారఁ జొచ్చినవి! పుండ్లుపడిన చేతులతో నెట్లు తిరగఁజిం దిప్పునేర్తును?.....అయ్యయ్యా! అవల కొడి కూత నాశ్రీవణముల కతి భయంకరముగా వినిబడుచున్నది! అత్తగారు నా శరీరముపై మోదిన కొరడా దెబ్బల చాఁకలవలె తూరుపుకొండలపై తెల్లని చాఁకలు కనబడు చున్నవి! కొద్దిభూమియాయమానమగు నెట్టినిమొగమతో నూన్యదేవునితో పాటుగా మాయత్తగారును అరఘుడియలోనిక సాక్షాత్కరింపఁగలదు. అరగడియ కాలములో అనంతమైయున్న యీధాన్యపురాసిని నేను విసరగలనా? అయ్యో! విసరకున్న నెట్లు? విసరనైన విసర వలయును! దెబ్బలతో నేను చావనైన జావవలయు! చచ్చుటకు ఫీటిల్లునగాని, అత్తగారియాజ్ఞ సతిశ్రమించిన పాపమును మూటగట్టుకొని చావవల యను గాబోలు. అరచేతులు బొబ్బలెక్కినను సరియే! మతియేమైననుసరియే - శక్తివంచనలేక, సాధ్యమైనంతవరకు నాదోషములేకుండ విసరెద గాక! [కొంతసేపు విసరి యలసటనంది] అబ్బా! గూడలు పగిలిపోవు చున్నవి. అరచేతులు మండిపోవు చున్నవి! కన్నులు మూతలు పడుచున్నవి! బడలికచే శిరస్సు గిరునఁ దిరుగుచున్నది! - ఇంకేమి చేయుదును! - పాండురంగా! ఆపద్బాంధవా! ఇప్పట్టున నీకన్న నాకు శరణం నాస్తి. నీపాలఁబడినదానను!! ఏమి చేసినను నీదేభారము!-

మ. కగుణాంభోనిధి అత్తగారును, మనకాంతుండు నేతెంచి, ని
మ్మ-రుణన్ గొడ్డునువోలె గొట్టెదరు కృష్ణా! నన్ను నాజీవమున
త్వరలోఁబాపి, త్వదీయ దిన్యపదముంబ్రాపింపఁగా జేయుమా!
శరణం నాస్తియటంచు వేడితి పరేశా! భక్తచింతామణీ. ౧౭

[మూర్ఖిల్లును]

[రాధాకృష్ణులు ప్రవేశము]

కృష్ణ...దేవీ! అదే నాభక్తురాలు సక్కు-బాయి! శక్తిపార వశ్యమున, నెట్లు మూర్ఖాగతయై పడియున్నవో - కనులారఁ తలకింపుము!

అ. వె. మూడునాళ్ళనుండి భోజనంబు త్యజించి
యున్నదీ లతాంగి నన్నుఁగూర్చి -
పిండివిసర లేని బెంగ నిద్దురమాని
యుండి నన్ను స్మరించుచున్న దిపుడు.

రాధా—పిండి విసరజాలనంత మాత్రమున నిద్రగూడ మానవలసినంత బెంగ
యీమెకేలఁ గలుగవలయును ? అంచువలన నీ భక్తురాలి కెట్టిబాధయైనఁ గలదా?

కృ—బాధగలదా యని యడుగుచున్నావా ?

సీ. చుప్పనాతికి నగ్రసోదరి తాటక

కేసయకా కలహవేత్త యీమెయత్త

“దున్నయీనిన” దన్న దూడనుగట్టెద

నేదీ!” యనెను మూఁగుఁ డీమెభర్త—

ప్రాద్ధండగాలేచి, యెద్దుపోలిక నెంత

యీదినఁ గీరని యింటిపనులు—

కల్ల నేరము లిచ్చకంబునకై నూరి

పోయువార లిరుగు పొరుగువారు—

సంతలేము నన్ను స్మరియించు సక్కుబాయి,

చూచి యోదార్చువారు మచ్చునకులేరు;

కష్టమేకాని సతికి సౌఖ్యముగలదే!

సహనముల దీవిగాదె! యీ సక్కుబేవి?—

నిన్న సాయంకాల మీమె యత్తగారు, ఉపవాసముచే కుప్పించి నీరసించి
యున్న యీ సక్కుబాయికి ఇరవది మానికలధాన్యముఁ గొలిచియిచ్చివీనికెల్లవారు
సరికి పిండి విఘటముని యాజ్ఞాపించినది.

రాధా—ఏమేమీ ! ఇరవదిమానికల ధాన్యమా? కుండ్రెందుగుంటలలో విసరు
టయా ? మానవులకు సాధ్యమగునా యీపని ?

కృష్ణ—పాపము గతరాత్రియెల్ల నిద్రమాని చేతనైనంతవరకు విసరినది. ఈ
భక్తురాలిచేతులు చూడుము. బొబ్బలెక్కి - చిదికి పుండ్లుపడి యెంత బీభత్సముగ
నున్నదో! - అప్పుడే కెల్లవారఁబుచ్చువచ్చుది. అత్తయును భర్తయు, యమదూతల
వలే నింక వచ్చిపడి పిండి విసరలేదని యీమెయ దండితురు!—

రాధా—నాదా! భక్తురాలి కింతటి మహాకష్టము పొందెనుండఁగా - మీ
రింక నేల యుపేక్ష సేయుచున్నారో నాకు విస్మయపరిదముగ నున్నది !

గీ. తండియైనఁ బోముడిఁ గన్న తల్లియైన—
 నెట్టిబాంధవులైన మీరే యటంచు
 భక్తి, నిను నమ్ముదురుగదా భక్తజనులు—
 ఇట్లు పేక్షజేసిన వారి కేది దిక్కు!—

కృష్ణ—రాధా! నా హృదయమున కభిలాషంగూర్చు తత్త్వము నీకుసయిత
 మింతవరకు దురవ గాహముగనే యున్నట్లున్నది. చూడు—

గీ పుటములో గ్రాలు స్వర్ణంబువోలె, సతత
 కవ్వతతులచే స్థిరభక్తి గల్గినపుడె,
 భక్తులయశంబు ప్రళయంబువరకు నిలచు,
 తరుణ మెఱిగి, వారల యావదలనుఁ దీర్చు.

ఈ సక్కు-బాయికిఁగల్గిన స్వల్పకష్టమును . నేనొక రిప్తమాత్రమున దీర్చను. ఈ
 చిప్రముం జూచుచుండుము! - (చేతితో గంపను దాకగా, ధాన్యమంతయు పిండియగు
 చున్నది.)

రాధా—(నవ్వి) జగన్నాటక నూత్రధాయలగు తమరు సంతోషించిన పిదప
 జరుగని కష్టకార్యములుగూడ నుండునా? అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి సక్కు-బాయి కష్ట
 మును, నాహృదయాందోళనమును గూడ నణిగిపోయినవి.

కృష్ణ—దేవీ! తూర్పుదిక్కునఁ బరికింపుము! అరుణోదయమైనది. అనతికాలము
 వనే సూర్యోదయముగూడ కాగలదు. ఇంక సక్కు-బాయి యత్తేయు భర్తయు నిటు
 వత్తురు. భక్తురాలును మేల్కొనును. చున మీట గుండరాదు. పోవుదము రమ్మ -

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

సక్కు... (అందోళనతో మేల్కొని) కృష్ణ! కృష్ణ! రాధాకృష్ణ! పోజో
 కుము! దీనురాలను నీపాదదాసిని! నన్నువదలి పోతోకుము. రాధామాయితోఁగలసి
 వచ్చి రహస్యములాడుచుండిన వాడె వింతలో నెండుబోయితివి! నాతోడే! నాకుఁ
 గాన్పింపవా? నేనేమి పాపముచేసితిని? అదిగో! అదిగో! ఇంకను నాశ్రవణములకు -
 మధామధుర మధురమగు నీ మురళీ నివాదము మెల్లని పిల్లవాయువులతోఁ గలసి వినఁ
 బడుచునే యున్నది! న న్నాటలాడించుటకు, నన్ను శ్రమపెట్టుటకు, ఇందే యెందైన
 దానియున్నావా?

నీ. మోహనంబైన నీమురళీ నివాద ము

ల్లదిగో! శ్రవణ వర్ధమగుచునుండె;

పారిజాత సుజాత పరిమళయుత గంధ

మల్లదిగో! మెలమెల్లదోచె;

శంఖచక్రాంకిత చరణ చిహ్నము లివే—

వచ్చిపోయినదారి వరుసఁజూపె;

నీతోడ ననుగూర్చి నాతల్లియాడిన

పలుకులింకను చెవిఁబాయకుండె;

ఇంతలోపల నెంగుఁ బోయితివి తండ్రి!

పాపినగు నాదుకన్నుల బడవ? కృష్ణ!

క్షణములో, సత్యమగుదాని స్వప్న లీలఁ

జేసి, నీమాయచే గప్పివేసినావె?

— ౨౨

[అ సు యం ధ ము]

(అ త్ర ప) వే శ ము)

అత్ర...పిసి నీయిల్లువల్లకాడుగాను. మూఁడురోజులనుంచీ కూడా నీళ్ళు లేకున్నా - ఎంతసత్తువతో ఎగురుతున్నావే? పుట్టివబుద్ధిపుల్లతోఁగాని, నిన్ను పొదిలేటట్టులేదేమే? ఎన్నికొట్టినా, ఎంతగడ్డిపెట్టినా - నీకెందుకు బుద్ధిరాదూ అంట! - పిండివిసిరావా? - మొద్దువలె తెల్లపోయి చూస్తూవెందుకు!— వీవీ! ఇదేనా పిండి! తిరగఁటిదగ్గర పిండే కనబడదే! ఇట్లా ఎగురుల్లాడుతూ వుంటే నీకు పిండివిసిరే తీరికగూడా యెక్కడొస్తుందీ! (కొట్టును)

(కా శీ ప తి (ప్ర వే శ ము)

కాశీ—(స్వగతము) బంగారంవంటి నిద్ర బండలై చక్కాబోయింది! తెల్లవా యిందోలేదో? అల్లరి మళ్ళీ ఆరంభం - (ప్రకాశము) ఏమిటమ్మా! తెల్లవారకముందే తిట్లుతీంటుంది? ఏం జేసిందేమిటి?—

అత్ర—ఏం జేసిందా? నాపిండాకుడుచెసింది! తెల్లవాతేవరకు, పిండివిసిరి సిద్ధంగావుంచనుంటే, నామాట దానిసిక్కరోమంతో సమానంగా కట్టివేసి-మామూలు ప్రకారంగా దాని ఆటలేవో పాటలేవో యెగురులాడుతుంది. మూడురోజులనుంచీ కూడులేకుండా ఎగిరి గంతు లెవ్వటానికి బలముందిగాని పిండి విసరడానికి బలం లేదా?

కాశీ—(గంపలోచూచి) ఇదుగోసమ్మ గంపెడుపిండి విసరి పెట్టింది! పాపం! విసరలేదంటావే?

అత్ర—ఎక్కడ విసిరింది? గంపెడుపిండి? ఏట్లో - [గంపసుమూచి] నిజమేరా! ఇరవైహానికలపిండి విసిరింది! ఇంతబలమెక్కణ్ణుంచొచ్చింది దీనికి? దీని సంగతంతాచూస్తే నాకు పరమాశ్చర్యంగా వుండే!

కాశీ—మఱి - ఎట్లావిసుకుతుందనుకుని ఇరవైహానికలపిండి విసరమన్నావమ్మ! పాపం తెల్లవారులు! మేలుకొని ఏకావిధంగా విసిరి అక్కడబెడితే, ఆశ్చర్యంగావుండటంవు! విసరకుంటే దెబ్బలు తప్పువుగదా!

సక్కు—(స్వగతము) పాండురంగా! నీపరమాశ్చర్యలీల నీకే తెలియవలయుం.
గాని—బ్రహ్మచులకు సయిత ముగోచరముగదా తండ్రీ!

అత్త—తెల్లవారులూ మేలుకుంటేమాత్రం అంతపిండి విసరటం సాధ్యమా
తుండటరా?—అస్తమానం ఆటలూ పాటలతో ప్రాద్దుగడుపుతూవుంటుందని తర
గని ఫని బెడదామని యిరవైమానికలు విసరమని ఊరికే అన్నానుగాని నేనుమాత్రం
విసరలేదని ఎఱుగనటరా! దీన్ని—ఏదో దయ్యం బట్టిందిరా! లేకపోతే, మాడు
రోజులనుంచీ కూడులేకుండా వుండటమేమిటి? ఇరవైమానికలపిండి విసరటమేమిటి?
ఇల్లంతా ఎగురులాడటమేమిటి? తప్పకుండా దయ్యమేరా! నాయనా! దయ్యమేదీన్ని
దయ్యం బట్టింది!

కాశీ—(అదరపడి) అమ్మయ్యా! దయ్యమే! నిజంగా దయ్యమేనటమ్మా?

అత్త—దయ్యమేరా! దయ్యమే! నేను నీతో అబద్ధమాడుతానటరా వెళ్లి
నాయనా!

కాశీ—నాకు దయ్యంపేరుచెప్పితే, తగనిభయమమ్మా! ఈదయ్యం కొంపలోంచి
వొదిలే వుపాయం వున్నదా లేదా చెప్పు. లేకుంటే నేనీకొంపలో, క్షణమైనా
వుండను, ఎక్కడికైనా పారిపోతాను!

అత్త—నువ్వులేచిపోవడమెందుకురా? ఈదయ్యాన్ని నేనొక క్షణములో
తదలకొడతాను. చూస్తూవుండు!

కాశీ—ఎట్లావొదలగొడతావా?

అత్త—గంటకాల్చి — నాలుగువారలు వడ్డిస్తినా - దయ్యంకాదుగదా
దయ్యంతాతగూడా వొదిలి చక్కాబోతుంది!

కాశీ—నిజంగా కాలుస్తావే అమ్మా!

అత్త—కాల్చుకుంటే యీదయ్యం వొదిలేదిగాదురా!

కాశీ—కాలిస్తే చచ్చిపోతుందేమో?

అత్త—ఎందుకుచస్తుంది? వారలు దయ్యానికిగాని దానికి తగలవురా! నీకిగ్గాడతన
లన్ని తెలియవు! సువ్వుకుకో! అదిచస్తే నాకుమాత్రం సంతోషమా నాయనా!
దాన్నిబట్టివదయ్యం వొదిలాలనే తంటాలు బడతానుగాని.

కాశీ—బితే నీయిష్టం! ఏదోవిధంగా దయ్యాన్ని మట్టుకు వొదిలేస్తేకరి.....
అదేనాకు కావలసింది!

అత్త—ఎక్కడికి పారిపోకుండా దీన్ని జాగ్రత్తగా చూస్తూవుండు—
గంటకాల్చుకువస్తాను! (నిష్క్రమించును)

కాశీ—(స్వగతం) అయ్యయ్యా! ఆసుకుమారమైన శిరీరాన్ని నిజంగా కాల్చి
స్తుందికాబోలు!—నేనేకేనేదీ!— (ప్రకాశం) ఇదిగో నాకేసి అట్లా దయ్యత్తు
చూపు చూస్తావెందుకు? శిరీరంలో ఎట్లావుంది? నిజంగా దయ్యంబట్టిందా?—మా
అమ్మ ఆబద్ధలాడుతుందా?

సక్క—[వీడ్చుచు] అత్తగారితోబాటుగా, మీరును, నన్ను కాల్చుటకు సమ్మతించుచున్నారా? నాకుదయ్యము పట్టినదనినమాటను మీరుచుగూడ నెట్లు నమ్మితిరి? మీరిరువురును గూడ నొకటియై నన్ను పశువును గాల్చినట్లు కాల్చినవో... నిజ నన్ను రక్షించు వారెవరు? నామొరాలకించు వారెవరు? [కాళ్ళపైబడి] నీవితేజ్వరా! నన్ను మహావిపత్తునుండి రక్షింపుడు. మీపాదములే నాకుగతి. రక్షింపరా? రక్షింపరా?

కాశీ...(స్వగతము) ఇంతచక్కగా మాట్లాడుతూంటే - ఇంతకడుపు ఉరుక్కు పొయ్యేటట్లు - ఏడుస్తూ వుంటే - దయ్యం బట్టించని యెట్లానమ్మేది? చూస్తూ చూస్తూ మొద్దంటేదానికి ఎట్లావాతలు బెట్టించేది? దీని దుఃఖం చూస్తే నాకుగూడా దుఃఖముస్తోంది?

సక్క...నాధా! నాధా! మాటాడ రేమి పాపము? నాగతియేమి చెప్పితిరి? ఒకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడైనను, నన్నుజూచి రవంత బాలి పడువారు మీకొక్కరే కదా. అట్టి మీరును, నన్ను దిక్కుమాలినదానిని జేసి వదలివేయుదురా? ఇంక నాకు దిక్కులేదా? నాధుండుగల్గియు నే ననాధను గావలినదేనా? పొండురంగుండే నాకు కరణ్యుడా? ప్రపంచకమంతయు నన్నొక్కసారిగా శత్రుభావమున జూచునా? అయ్యో! జీవితే! అత్తగారు వచ్చు వేళయైనది నాప్రాణముం దోసిపుచ్చితిరా? నన్నన్యధా చూచెదరా!-నేను మీయర్థాంగిని గానా! స్వామీ! పలకరేమి?

కాశీ...ఇదికో! ఊరుకో! ఏడువబోకు! శృంగుడవనా? (తుడుచుచు) నువ్వు నాతో నిజమే చెప్పుతున్నావా? దయ్యం గియ్యం లేదుగదా? నిజమేనా? - ఏకే మఱి మఱి మఱి అట్లా అంటుండే?

సక్క...అత్తగారట్లేల పల్కుచున్నారో నే నెఱుంగను. నన్నుదయ్యముగాని భూతము గాని యేదియు నావేకింపలేదు.

కాశీ...ఒకటిగాదు - రెండుకాదు - ఇరవైమానికలే! ఏదయ్యనూ నీ న్నావేకించకుంటే, ఒక్కరాత్రిలో, ఎట్లావిసిరావా అని మాఅమ్మకు సందేహం పట్టుకుంది! నాకూ అదే అనుమానం - ఏమంటావు? నువ్వే చెప్పు సందేహంగావుండే విషయమంటావా కాదంటావా మఱి.

సక్క...మీచరణసాక్షిగా ఆపిండంతయు నేను విసరలేదు చేత నైనంత విసరితిని—చేతులు బొబ్బలుపొక్కినవి! శ్రీకృష్ణ! నన్నెట్లు రక్షింతువో నీదేభారమన శ్రీపాండురంగమూర్తి యిచ్చుటికి దయచేసినట్లు స్వప్నము వచ్చెను. నులు తెలిచి చూతునుగదా నా కవ్వరును గాన్పించలేదు. పిండివిసరుట పొండురంగని మహిమయే గాని, నే నేమియు నెఱుంగను. మీరు నమ్మినను సరియే! నమ్మకున్నను సరియే! జటిగిన యధార్థమిది.

కాశీ...నీ మొగంలే వూరుకో! దయ్యంలేదంటే దేవుడొచ్చి పిండి విసిరి చక్కబోయినాడంటే! ఎవళ్ళు నమ్మకధ లివి.

(కాలునున్న గరిటతో అత్త ప్రవేశము)

అత్త...వలే! కాశీవలే! త్వరగా రారా చేయికాలుతుంది! దానిచేతులు గట్టిగా పట్టుకో! వీపుమీద నాలుగువాతలు వేస్తాను!

కాశీ...నిజంగానే కాల్చితేచ్చావలే? అమ్మా!...

అత్త...ఇంకామాట్లాడుతున్నావటరా? త్వరగాదాన్ని పట్టుకోరా మనీ చల్లారిపోతుంది!

కాశీ...అది పాపం దయ్యయా భూతమని ఏమీలేదని వొక్కనుత్తుగా ఏడుస్తుందేమీ అమ్మా?

అత్త...దయ్యం బట్టినదాన్ని పట్టుకోని నీకు దయ్యం బట్టించా అని గడ్డం క్రింద బెల్లంపెట్టి అడిగితే నిజంచెబుతుందటరా! అమ్మయ్యా! ఇంత అమానుకపు ముండా వాడిచేమిరా? శిశుంగా కాల్చివాతలుపెట్టకపోతే యీపికాచం కొంప వదలి పోతుందందటరా నాయనా! నిన్నే నన్నే పట్టుకొని పిక్కనితనడం ఆరంభిస్తే ఆనక అక్కడందలేమిరా! త్వరగా దాన్ని పట్టుకోరా.

కాశీ...నిజమేనే! నిజమే నిన్నే నన్నే పట్టుకుంటే మనకు వాతలు తేసే చిక్కుగూడా కొంపలో యెవరూలేదు! ఇదిగో పట్టుకుంటున్నా! సేనుమాడలేను— మొగం అంతలికి బెట్టుకుంటానుగాని, మవ్వు వీపుమీద అంటించు—

(సక్కుచేతులు పట్టుకొని మొగమాదికి తిప్పుకొనును.)

అత్త—(వీపుమీద గరిటతో కాల్చును.)

సక్కు—హా! పాండురంగా! రంగా! రంగా!

(చూర్చిల్లును)

కాశీ—(సక్కును వదలి కేకలు గంతులు చేయును) అబ్బ! చంపావుగతే! చంపావుగతే! నీకే పెద్దతోగంబుట్టించే! దాన్ని కాల్చుతోయి నన్నుకాల్చావేమీ నేనేనేకానే! అమ్మా! నాయనో! మంట! మంట! (కిందబడి కొట్టుకొనును)

అత్త—అయ్యా! నాతండ్రీ! నాతండ్రీ! పికేమిబాధరానాయనా! నిన్ను కాల్చలేదురా! దాన్నే కాల్చుకురా! నాచేతులు పడిపోను! ఎంతమర్నానవుముండ నైనా వెన్ను కాలుస్తావటరా! ఎక్కడరా నాయనా! నీకు బాధాక్కడరా తండ్రీ!

కాశీ—అబ్బ! అమ్మా! మంట! నఖశిఖపర్యంతం భగ్గన మండుకొపోతుంటే! రాక్షసిమండవు! నన్నేకాల్చేనే! వీపుమీదమాడవే! అబ్బ! అయ్యా! అమ్మా!

అత్త—దాన్ని పట్టిన దయ్యం చేసిన చూయరా యిది! నాయనా! సేను విన్నెంచుకు కాలుస్తావురా! అమ్మయ్యా ఇదెక్కడి మామదయ్యం దాపురించి దమ్మ! దుకొంపలో— పక్కాబాయమ్మ తల్లి! ఓదయ్యాలపోతు పెద్దమ్మతల్లి! వీమాలాన్ని వాకొడుకేడుస్తున్నాడు! లే అమ్మలే! ఇంకనైనా లే!—ఎక్కడరా వాయనా బాధ! వీపుమీద విసరవైనా విసురుతానుండు!—(వీపుమీద విసరును)

సక్కు—(లేచి) అత్తగారూ! అత్తగారూ! పాగేళ్ళవరకు కేమి వచ్చెను! ఎంబులకల్లు బాధపడుచున్నాను! వాధా! వాధా! (సహించును.)

అత్త— ఏం! పెద్ద మొద్దులాగ, అత్తగారూ — అత్తగారూ అని చిలుక
చలుకులు పలకొచ్చావు!—పో!పో! దయ్యాలపోతుముండా. దూరంగా పో!

సక్క—అత్తగారూ! మీపాదములు బట్టి నేనుకొందును. నన్నెన్నికొట్టినను
సహించును. భర్తగారి బాధనుగాంచి సహించజాలను, వారికేమైనదో కొంచెము
చెప్పరా, అత్తగారూ, చెప్పరా, చెప్పరా. —

అత్త—ఉం. ఏమొచ్చిందా. నువ్వెంతా ఎందుకుచచ్చావు గావనివిడుస్తున్నాడు.

సక్క—పోనిండు, వారు క్షేమముగా నుండిన నాకంటే చాలును, నేను
చచ్చుటకు సంతయింపను.

అత్త—అబ్బు, అబ్బు, ఎంత సంగనాచినే, నువ్వెంతెట్లానే చస్తావా అమ్మకు
తల్లిని, మహామూలకల కొంపకు దాపురించావు, మాకుందరి ఆయూతూ పోసుకొని
తెయ్యెట్లా బతుకుతున్నావు. నువ్వెందుకు చస్తావు. చస్తే మాళనే విరగడైపోవును.

సక్క—అమ్మయ్యా, పాపాత్మురాలను నాకు చావురాకున్నదిగదా, రంగా.

అత్త—అబ్బాయీ, అబ్బాయీ, ఎట్లావుందిరా నాయనా

కాశీ—అబ్బబ్బా, నుంటు మందుతుంది.

కాశీ—ఎవరు ఎవరిదీ ఆయ్యా, రాక్షసీ, మచ్చేనా, పో, పో, దూరంగాపో.

దాన్ని రమ్మను—సక్కను విసరమను—చల్లగా అయింది—

సక్క—నాధా, నాధా, నేను వచ్చితిని. [వినుచున్నది.]

అత్త—నీతలపండు పగల, నీకేం మాయతెగులు ముందుకొచ్చిందిరా, దాన్ని
చట్టిన దయ్యమే నిన్ను పట్టిందంటరా. నీకుగూడా నాపొడ గిట్టకుండా పోయిందిరా
ఇద్దరూకలిసి, కట్టగట్టుకుని గంగలో దిగండి. చావండి నాకెందుకు.

[దుమధుమలాడుచు నిమ్మరొండును]

సక్క—నాధా నాధా కొంచెము మంటతగ్గిననా, చల్లనిగాలి వచ్చుచున్నదా.

కాశీ—ఆ చల్లగావుంది. బాధంతా మాయమైపోయింది. ఎవరు విసిరేడి
నువ్వేనా సక్కా.

సక్క—నాధా నేనే—శరీరమున మీకెట్లున్నది. ఈమంటలేల గల్గెను,
ఈబాధ యెట్లు వచ్చెను.

కాశీ—నీకింకా తెలియనేలేదా—సక్కా ఎవరిపాపం వారినే కొడుకుండి
నును. నీకు దయ్యంబట్టినదని, మాఅమ్మయండ నీకు వాతలు బెట్టితోయి నాకుబెట్టింది.
గుడ్డిమండ—

సక్క—నాధా, అత్తగారు పాపపేపాపము నెరుంగరు. అకారణముగవారి
నేల దూషించెదరు. వారు నాకే వాతలు బెట్టిరి. నన్నే కాల్చి. అవాతలవలన
నాశరీరమునకు నేడి యెంతమాత్రమును తగులలేదు. చందనతేజమువలన చల్లగా
నుండెను. అబాధ మీకుగల్గుటయు పాండురంగని మహిమవలన నేనుండే. ఇంక మీకెట్టి
బాధయు గల్గుకుండ రంగడుమిమ్ము రక్షించుంగాక.

కాశీ - ఆహాహా! నిజమేనుమా సక్కు. నీమాట సత్యవాక్కునుమా. ఆమాట నీసోటివెంట రాగానే, అంతబాధా - అంతమంటా - ఏమైపోయిందో, తుడిచివేసి నట్లు మాయమైపోయిందినుమా. ఆహా రంగనిమహిమ.

సక్కు-స్వామీ రంగని మనసార నమ్మినవారి కేనప్టములును గల్గవు సుమండీ. మన కంజరకును రంగడే దిక్కు.

సీ. కాలకింకరులైన గడగడ వణకరే

పాండురంగని భక్తవరుల డాయ

దావాగ్నియైన చందన శీతలముగాదె

పాండురంగని భక్తవరుల యెడల

భూతపిశాచ సంఘాతంబు వెఱవదే

పాండురంగని భక్తవరుల గాంచి

మారీభయంక రామయములు తొలగవే

పాండురంగని భక్తవరులనుండి

దారుణవిభంబయిన నమ్మతంబుగాదె

పాండురంగని నిజభక్తవగులయందు

రంగనామము మీఱు మంత్రంబు గలదె ?

జగతి రంగనామాధిక్యము కలదె !

౨౩

కాశీ - ఇన్నాళ్లనుంచీ, రంగడి మహిమ - మహిమ - తెలిసికొన లేకపోయి వాను. నీవు నా భాగ్యలక్ష్మివే సక్కు. (కొగలించుకొనును)

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయాంకము

స తీ - స క్కు బా యి

త త్రి యాం క ము

—[♦]—

రంగము 1 - కాశీపతి యింటిముందు వీధి.

(ప్రవేశము - శంభుశాస్త్రి (ప్రయాణ వేషముతో))

శంభు—వీడిమీద బండబడ! వీడితో ప్రయాణమంటే ఎప్పుడూ యింతే. గంపెడుచీకటి నెత్తినవేసుకొని ఊరుదాటి కదలి అవతలపడితే భోజనంవేళకు పది కొ్రులు ప్రయాణమైనా సాగునా? అప్పుడే తెల్లవాటి నూర్యోదయంగూడా అయింది ఇప్పటికింకా బాదా జవాబుకూడా లేదు. నూర్యధగవానుడికన్నా తీరుబాటయిందిగాని మా నూరిశాస్త్రిగారికి తీరుబాటేలేదు. ఈ పందరి పురానికి మార్గం తెలియక, వీడితోడుకోసం ఆశపడ్డాను గాని - దాకే తెలిసినంటే యీసాటికి రెండు మూడు క్రోసులు తగ్గిపోతుందా? ఏమిటో - నాచాడస్తంగాని, యీ మహాయాత్రోరోజుల్లో నేనవేలు యాత్రీకులు పెళుతుంటే - ఎవరితో వెళ్ళితే కాక పోయింది! నూరిశాస్త్రా నూరిశాస్త్రా అని మారుపట్టుకొని పొక్కులాడడం కన్నా వెట్టితనమందా? ఇంక ఆలస్యంచేసేవాణ్ణిగాను! మెల్లగా నడుస్తూవుంటూ - తోడు - దాని నిగదరగా - అదే దొరుకుతుంది!..... - అయ్యో! ఎవరో వస్తున్నారే నూరిశాస్త్రి కాడుగదా!—

[పెద్దిశెట్టి ప్రయాణవేషమున ప్రవేశము]

పెద్ది—అదిగో! అదిగో నాయిల్లు బంగారమైతే తెలుచాత్తురుగారు గామాల్ను లాబాతే! లాబాల్ను! చాత్తురుగారూ! దండాలండి!

శంభు—ఓహో! పెద్దిశెట్టిలా గున్నాడే!

పెద్ది—పెద్దిశెట్టిలాగుండటమేంటి? కాత్తురుగారూ! పెద్దిశెట్టినే -

శంభు—ఎందాకా ప్రయాణం పెద్ది శెట్టి?

పెద్ది—తమ రెండకా బాబూ?

శంభు - ఎంతవెడ్డామెచ్చకారు విడ్డనసిపించావు. ఎదటిమనిషిగుట్టు తెలుసుకోకుండా చస్తే - నీ గుట్టివ్వవుగా? పోనీలే ఇందులో రహస్యం మాత్రం మేముంది? నేనే చెబుతాతే. పందరిపురంలో జరిగే పాండురంగడి వుత్సవాలకు యాత్రీ వెళుతున్నాను. నుటి నీ ప్రయాణ మెక్కుడిదాకా?

పెద్ది—పందరిపురమే విలే పదండి బాబూ! నాయిలు బంగారమైతే నేను పందరిపురానికే!

కంభ - ఓ! విలే యికనేమి! నేను నక్కని దొక్కానన్నమాటే! కోమటిని వెంటగుంచుకొంటే కోటిరూపాయలు వెంటవున్నంత దైర్యం! యాత్రలో విదూపదీ తక్కువబడ్డా నీయంతవాడి సాయముండగా నాకేం భయం!

పెద్ది—సరి సరి లెండి! నాయిలు బంగారమైతే నన్నే నమ్ముకున్నారటయ్యా! ఎర్రచాత్తులుగారూ! నాకాడ - నాకాడేముందిబాబూ! శంబుచాత్తులుగారు కనబడ్డారంటే - సగం బల మున్నట్లయింది. ఎవక తమంటో - బారచాలనాడు బట్టలు వాడుకున్న తాలూకు సిల్లకో కొంతైనా యీ ప్రయాణములో సర్దకపోతారా అనుకుంటున్నా - చానాళ్ళయింది. ఆసిల్లరెనకపడేపోయింది. సదువుకున్నోర్ని పీటికి మాటికి అడగటం బాగుండదని అడగలేదు. “ఇప్పుడుమాత్రము ఏం తొందరొచ్చిందని అడిగావు పెట్టి” అని చెలివిత్తారేమో! ఓయ్ - ఏదో యాత్రప్రయాణంగా అండి! డబ్బు నిక్కచ్చికోబలుగదాడి! తమ చెఱగని దేముంది కాత్తులుగారూ! కాస్త యా త్రకోమాత్రం యెనకటి సిల్లరబాకీ మాట కూంత గ్యాపకముంచుకొని, పెట్టికోక కంట గనిపెట్టాలి మఱి!

కంభ—ఉహూ! - అప్పుడే ముందరికాళ్ళకు బందం తగిలించావూ! ఎంత నాడవోయ్ పెట్టి! పోనీ! నువ్వునాకేమీ సర్దనక్కరలేదుగాని, ఆ పాతబాకీ మాత్రం యాత్రలో వసూలుచేయబోకు! నేను ప్రయాణపుఖర్చులదప్ప అధికంగా మేమీ లేవంటేదు.

పెద్ది—తమసిత్రం - నాబాగ్గం - పోనీయండిగాని, కాన్నాళ్ళయింది! అట్టే యెవక బడనియ్యబోకండి! యాత్రరనుంచిరాంగానేమాత్రం చుప్తాచేయించండి.

కంభ - పెద్దిపెట్టి! పొండురంగా పొండురంగాఅని స్మరణజేస్తూ యాత్రకు కోవలసిన సమయంలో పాతబాకీ పాతబాకీఅని పొక్కులాడతావెందుకూ? మనస్సుతా వబ్బుమీదే వుంచుకుని యాత్రకు వచ్చిన ఫల మేముంటుంది?!

పెద్ది—చెలల కక్కడికి లెండి! ఇదుగో! కాత్తులుగారు! నాయిలు బంగారమైతే యవ్వారపు రహస్యమొక్కటి సత్తెమైనమాట చెపుతా వినండి. కోమటోడు దీర్ఘమెల్లాడంటే, భక్తికోసం, దేవుడుకోసం యెల్లాడంటయ్యా! పదిదేశాలనుంచి పదిసరుకు లమ్మకానికొత్తే... ఫోకేరాన్ని సరుకు దొరికితే అదే పదివేలని ఆ పేర్లు పడతాడు అంటేకాని, ఆయువుమాడేటంత నిక్కచ్చికొస్తేనే తప్పు, దేవుడిగోలా దెయ్యంగోలా మాకెందుకు బాబూ! సచ్చుల్లిపాయలమ్మకోనేవాళ్లం.....

కంభ—భేష్! నిజమైనమాట జెప్పేవాడో! పెట్టి! ఏట బడ్డకోమటి నష్టనాశాండా అంటా రిదేకాబోలు!

పెద్ది— కబుర్లతోటే, లెల్లారింది! కాలుపాగనియ్యండి

కంభ— మా నూరికాత్తుడ్డాత్తున్నానన్నాడోయ్! ఇంకారాకుండా వున్నాడని చూస్తున్నాను.

పెద్ది—చూరికాస్తురా! ఆయి నెక్కడోస్తాడు! ఎయ్యిళ్ళపూజా! వాత్తే యెనకొడ్డాడులెండి. పదండి.

కంఠ—ఉండుడు, ఎక్కడో - తాళాలు! మద్దెక్కు చప్పుడు వినపడుతుంది!

పెద్ది—చూరి భజనమేళంగా దంటయ్య, ఆళ్ళగూడా పండాపురమే ఎల్లప్పుట్లుంది!

(కొందఱుభక్తులు భజననీయుచు ప్రవేశింతురు)

కంఠ...బితే : ఆ సమూహంతో కలిసిపోదాం! ఉండు...

(అనుబంధము 4)

(సక్కుబాయి ప్రవేశము.)

సక్కు... (స్వగతము) ఓహో!...పాండురంగ నానుసంకర్తవము శ్రీవణపర్వముగా వినబడుచున్నది.

అ. పాండురంగ భక్తి పారవశ్యమున “శ్రీ

రంగ! పాండురంగ! రంగ!” యనుచు,

భజనలందు మున్ని పండరీపురి కేగు,

జనము లెట్టిపూజ సలిపినారో!...

ప్రకాశముగ పుణ్యాత్ములారా! మీ పర్యాణమెక్కడికి?

1 భక్తు...అమ్మా! పండరీపురమున శ్రీ పాండురంగని దివ్యోత్సవములు జరుగుచున్నవి. మే మా యుత్సవములను సందర్శింప నరుగుచున్నాము.

సక్కు...అయ్యో, నేనును మీతో పండరీపురికి రావచ్చునా?

1 భక్తు—అమ్మ! ఆందులకు మాయాజ్ఞ యెందులకు? భగవంతుని దర్శించుట తొకరి యాసతి కావలయునా? అవశ్యముగా రమ్ము.

పెద్ది—చెంబుకాత్తుద్దుం గారూ! ఈయమ్మ కాశీపతిగారి భార్య గాడంటయ్య!

కంఠ—బేను! కాశీపతిభార్య! సతీ సక్కుబాయి! మహాభక్తురాలు!

పెద్ది—బక్తురాలోపాదో—అదెంతో షట్టిపెట్టవయ్య! ఆమె అత్తగారు మాపెడ్డది. ఈ చక్కబాయిని మనం తీసి కెల్లామని తెలితే తెచ్చురాకాసిలాగ చునలనందర్ని గొంతుకలు కలుక్కున కొరుకుతుంది. మన కెందుకీ గోల! పదండి... పదండి... గాలికిబోయ్యేకంప కాలికిదగిలించుకుంటూ రెండుకు?

1 భక్తు—అమ్మా! నీచరిత్రమేమో, అశ్రవ్యకరముగా నున్నది, మీయత్తగారసాక్ష్యకాలంట! ఆ కారణముగ నీకై యామెతో మాకు విరోధమెందులకు? మీయత్తగారి యాజ్ఞగైకొని నీవు రావచ్చును. మేము, మెల్లగా సాగిపోవుచుందుము.

[అనుబంధము 4]

(సక్కుబాయిగతమై అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

సక్కు—(వైరాగ్యముతో, స్వగతము) హా! పాండురంగా! ఈవిర్భాగ్యురాలికి నీ సందర్శనభాగ్యమిజన్మమున వ్యక్తమైందా?

సీ. గరుడధ్వజంబుతో గగన మంటెడు నాల

యపుగోపురము దూరమందె కాంచి.

“పాండురంగా యని ప్రణమిల్లి చంద్ర భా

గాతీర్థముల నవగాహమంది,

అడుగడుగునకు “రంగా రంగ రంగా” య

టంచు సోపానము లన్ని గడచి,

పటు కోటి సూర్యప్రభామోహనంబగు

త్వస్మూర్తి దివ్యపాదముల కెగరి,

భక్తి మేర మీర పారనశ్యము నంది,

తావకీన సన్నిధానమందె,

(ప్రణవంచకంబు వదలి దేహవిముక్తి

గాంచుదివ్యపదవి గల్గు తెవుడో?

(జ్ఞానయోగి శిష్యులతో ప్రవేశము)

[అనుబంధము]

సక్కు—(స్వగతము) ఏమి నాభాగ్యము! మహాత్ముడగు జ్ఞానయోగింద్రుని దర్శనంబుబ్రష్టు!—(ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తమరు పండరీపురయాత్రకే చనుచుంటిరా?

జ్ఞాన—అమ్మా! నిక్కముగా గ్రహించితివి! నేనును, పండరీపురమునకే చనుచున్నాను.

సక్కు—స్వామీ! యీ పాపాత్మురాలిని మీవెంటఁ గొనిపోవరా? శ్రీపాండురంగవితలుని దివ్యసందర్శనము చేయింపరా?

జ్ఞాన—అమ్మ—సర్వమును భగవదీచ్ఛానుసారము! దయచేయుము, దేవదేవుని దర్శింప సర్వజనులకును సమమైన యధికారము గలదు గదా—

సీ. ఇలలోన జీవుల కెల్లవారికి వాయు

నేవనంబున కెట్లు స్వేచ్ఛ గలదో!

పానీయములు సర్వమానవకోటికి

(తావ నెట్టుల స్వతంత్రంబు గలదో!

నకలమానవులకు జ్ఞానామృతము గ్రోలు

నదనున నేరీతి హక్కుగలదో?

ప్రజల కందఱకు, స్వరాజ్య సౌఖ్యంబుల
 కిమ్మహా నెట్టి స్వామ్యమ్ము గలదో
 యట్టులే, లోకనాథుడో నాదిదేవు
 భవ్యసందర్శన ధ్యాన భజనములకు,
 గలుగఁగల దట్టిదే యధికారబలము,
 పెద్దలెల్లరు పెరుమాళ్ళ పెండ్లి కనరు!—

(అత్తవ్రవేశము)

అత్త—ఓరీ నీకొంఠం చెట్టుకింద బెట్ట, ఓరీ నీపిండాకూడు పిల్లలకు తెట్ట! మల్లీ
 మాకొంఠకు దాపురించావురా,— ఓసి దిమ్మమాలినదానా ! ఓసి దరిద్రగొట్టు పెద్దమ్మా
 సువ్రసంసారివా? సానిచే!— ఆ బికారిపెదవతో వద్దన్న కొద్దీ గుసగుసలేమిటే నీకు?
 ఒరే! కావనా! కాశీపతి, మల్లీ కొంఠకు | చేటుకాలంమూడిందిరోయ!—నీభార్య
 వీడితో లేచిపోతుందిరోయ! ఇంకేముందిరో బాబూ...

(కాశీపతి పువేశము)

కాశీ—ఏమిటమ్మా, - ఎవడు? ఎవడొచ్చాడుమల్లీ, [జ్ఞానయోగినిఁబాచి]
 సువ్రసతిరా! సువ్రే? సువొచ్చావా? ఆరి దొంగముండాకొడకా!—ఏదైనా చేతి
 కందితే ఎత్తుకుపోవడానికి వచ్చావా? క్రిందటిసారి మొహన పేడనీళ్లు గొట్టించుకున్నది
 చాలలేదటరా? ఈసారి చెప్పుబెట్టులు తగిలితేనే కాని నీకు బాగా బుద్ధిరాదు. గాడిద
 కొడుకా. ఏదే అమ్మా! నా చెప్పెక్కడుండోయాడు! వీణ్ని దేవాదేవేషు చేస్తాను!

జ్ఞాన - ఆహా అభాగ్యమే నాకుఁగల్గినయెడల నెంత యవ్వపువంతుడనై
 యుండునోకదా!

గీ, తామర సగర్భముఖ నిర్గతంబయిన, ప

విత్రో విప్రీనంశమున నావిర్భవించి,

నట్టిత్వత్పదాంకితమయినట్టి పాద

రక్ష నాదేహమును పవిత్రంబు నేయు.

—౨౭

కాశీ - ఓరి మొండిముండాకొడక ! సువ్రేంతైనా తగినవాడవేరా! ఒక్క
 సారి నిజంగా నాప్రాదరక్ష నిన్ను పవిత్రంజేస్తేనే కాని, నీకీ పెరి వేదాంత ముగదు.
 చీటికి మాటికి మాకొంఠకు దాపించి నాభార్యతో గుసగుసలాడటం మానవు—

అత్త—మందుదాని పల్లరాలగొట్టి కొంపలోనికిప్పుకొనిరాక, వాణ్ని కొవకా
 నంటావేమిరా ! వాడిమాట తరువాత చూడొసరా, మనబంగారము బంచికైతే
 కంసాలికాదేం జెయ్యలఁడురా? దాన్ని తెత్తెక్కించుకొని యింత అలుసీచ్చినవాడవు
 సువ్రేరా! దానియెదుట నన్ను తిడిలేనే కాదటరా దానికలుపెక్కువైంది. అది నీ కేదో
 మండుబెట్టింది. దానివలలో పడ్డావు! అందుచేతనే దాన్ని గవ్వెత్తుమన్నా అన

లేకుండావున్నావు! పెళ్లాం బెల్లం. తల్లి దయ్యం అన్నవాడు వెళ్ళినాడా! దాన్ని నెత్తి నెక్కించుకో! అమ్మవారిపూటాన్ని పూచేగించినట్లూలేం! ఈవల్లకాట్లోకొంపా యీ దిక్కుమాలిన సంసారం వదలిపెట్టి నేను ఏకాకి లేచిపోతాలే! అప్పుడు పెళ్లాం మొగుడూ సుఖంగా వుండునుగాని—

కాకి - ఎందుకమ్మా! అంతటిమాటలనుకుంటావు! నీకంటెఅదినాకెక్కవటమ్మా!

సక్కు—అత్తగారూ! పండరి పురమున పాండురంగ నామనకు బ్రహ్మాత్మన ములు జరుగుతున్నవని పొరుగుదరులు గుంపులుగూడి దర్శింప నడుగు చున్నారు! రంగ సందర్శనమునకై నాయంతరంగ మువ్విళ్ళూరుచున్నది. అనుష్ఠ యిత్తురా దర్శించి యతి శిష్యుడుగ మరలి వస్తును ?

అత్తి—ఓసి నీయమ్మ కాటికిపోను ఎంత లెగబడ్డావే! ఎంతదైర్యంగా అడుగు తున్నావే! పండువంటి సంసారములో మట్టిగొట్టుకొని, యీబికారి ముండకొడుకులతో గలసి, యాత్రోకుబోయి యెగురులాడక పోతిని యేడుస్తున్నావా ? నీయేడుపు ఎట్లో గావ! నీయాత్ర డ్డేతనిగాను!—ఇంకా చూస్తావేమిరా! ఇది యేరాతో పగలా కొంపలొంచి లేచి చక్కా బోతుందిరా! స్తంభానికి కట్టిపడేయ్యండి! వీనికోగం కలుకున్న వదురుతుంది!.....

1 శిష్యు—గురునాథా! పాప మీమెకు అభిలాషకు దగినంత యధికారములేదు. ఇట్టి యీసతి యాత్రకువచ్చుట గగనకుసుము. ఆకల మనకు, కాలాతీతమగుచున్నది. పోవుదము రండు.

క్షాని—రంగనికరణ—అట్లే పోవుదము పద !

(అనుబంధము 5 శిష్యులతో, క్షాననిష్క్రమణ)

సక్కు—హా! గురునాథా! పోవుదుంటిరా- పోవుదుంటిరా? నాపాండురంగని తోపాటు, నీకును నాకై గృహ దిప్పెనా? ఇంక నాకీ జన్మమునరంగసందర్శనభాగ్యము గలుగదా? కలుగదా !

కాకి - శిష్యునిగా దాటిపోయినాడో చెప్పబెప్పులు. తప్పించుకొన్నాడనుకో. గడుసుముండకొడుకే!—

అత్త- నీకు వాడు గురువటే ! బిచారిముండకొడుకు నీకు గురువటే ! వాడు నిన్ను వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోయినాడని వలచల యేడుస్తున్నావా? దారివెంక బోయ్యే దొర్బాగ్యపు పెదవలకొసూ తల్లడిల్లడం చూతావా చూసావా ! రంగడురంగం దని గంగిరెత్తడం చాలిస్తావా!— చాలించవా ! బుద్ధిస్తుందా! వస్తుందా ! (కొట్టును) సక్కు - రంగా ! శ్రీరంగ పాండురంగా !

అత్త:—అబ్బయీ! తాడుతీసుకురారా దీన్ని స్తంభానికి విడిచిపడదాము !

కాకి - ఇక్కడగాదు ! సరిగ్గా విడిచిపడదాము ! లోపలికి పద—

అత్త - ఏమే ! పద ! లోపలికిపద కట్టిపడేస్తేగాని, నీ తెగులగదు,

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

త్వ తీ యాంక ము

[తెర]

స తీ - స క్కు బా యి

చ తు ర్థాం క ము
—[+]—

1 వ రంగము - పండరీపురము.

ప్రవేశము—శ్రీకృష్ణుడు - రాధాదేవి.

రాధా - నాధా! లోకైకనాధా !

గీ. భక్తజనుల బ్రహ్మాత్మనము లేమి,
తమ శరీరమందు, దానతతికి
గలుగు దద్దు లేమి లలితాంగ! నీదు మ
హత్తు నజభవాదు లరయంగలరే!

—

శ్రీకృ—భక్తుల కష్టములను నావిగా ననుభవించుటయే, నాకు బ్రహ్మానంద
జ్ఞానముగా విషయముగా నెరుంగుము.

గీ. భక్తమణియగు నానక్కు-బాయిపైన,
నామె నద్భుక్తిగని యత్త యాగ్రహించి,
నేడు దయచేసి నట్టి యాతాడనములె,
దద్దులై, నా శరీరమంతటనుఁ దోచె.

—

రాధా - అఁ అఁ ! ఏమంటికి? ఇది సక్కు-బాయి నామె యత్తగారు పరీహ
రించిన దెబ్బలకు ప్రతిభలములా ? ఔరా ! ఎంతగరఁ మా యత్తకు? మోభక్తులనెంత
కాత్రవ మాపాపాత్మ్యరాలికి! నాధా! అదుర్దాతివృద్ధురాలి కెద్దియేని ప్రియశ్చిత్తముఁ
గావించు దనుక నా కాగ్రహ మణంగకున్నది. శీఘ్రముగ మనమా యింటికిఁ
బోవుదము రండు—

శ్రీకృ - ఔహీ! నిక్కము వ రిం విలివి పాపము సక్కు-బాయి, యిప్పుడు తీరని
శుంకటమునఁ జిక్కియున్నది. ఆకష్టమును నివారించు నేనటకరుగక తప్పదు.

రాధా - నాధా! ఇప్పుడా భక్తురాలికి కొత్తగాఁ గల్గిన కష్ట మెట్టిది?

శ్రీకృ - ఎట్టిదో యాలకింపుము.

ఆ పండరీపురమున బ్రహ్మాత్మవంబు ల
టంచు, నిటకు రాఁదలచినట్టి
భక్తమణిని సక్కు-బాయి నాసతి యత్త
(తాఁట గట్టిపెట్టె స్తంభమునకు

30

వీడేని, యుపాయాంతమున, నామెను వదలింపవలయును, అభివ్రతంబు గలదేని నీవును
నావెంటరమ్ము.

రాధా - అత్తకు ప్రియశ్చిక్షము సేయుటకు సేసెను, ఆధక్ష్టరాతిబంధవిమోచనము
సము సేయుటకు మీరును - అవశ్యముగా నటకరుగుదుము. రండు.

(ఇరువురును—నిష్క్రమింతురు)

(తెర)

2 వ రంగము—సక్కు-బాయి యిల్లు.

(ప్రవేశము - స్తంభమునఁ గట్టబడిన సక్కు-బాయి.)

సక్కు - (అనుబంధము 8) శ్రీకృష్ణా! భక్తప్రియా! తుట్టతుడకు నాస్థితి
గల్గించి యేమియు వెరుంగని చందమున, నుపేక్షించితివా? స్వామీ!

సీ. శ్రీయుతంబైన త్వదీయాకృతినిఁ గాంచి,
కుతిదీరఁ బ్రణమిల్లకుఁగోరి కొరి

చంద్రభాగావదీసాండ్రతరంగంబు

లందు గుంకగ వాంఛ నంది యంది

తనివార నీదు తీర్థప్రసాదంబుల

నారగించెడుగాంక్ష నరసి యరసి

నీమ మొప్పు సహస్రనామార్చనము స్వహ

స్తంబులఁ గావింపఁ దలఁచి తలఁచి.

బెంగగొట్టి సాండురంగా! జగన్నాథ

శ్రీరమేశ! కృష్ణ! శ్రీనివాస!

రమ్యహా, త్వదీయ బ్రహ్మాత్మవంబుఁ గాంచు

భాగ్యమింకఁ నొనఁగవా! మహాత్మా!

31

స్వామీ! ఎంత పొగింపినను, ఎంత మొరపెట్టినను ఎంతప్రీతిపొందినను,
ఎంతబలిహూనినను, నాయాలాపములు పదిత్రములగు నీ శ్రీహరింబులం జొర

కున్నావా? తండ్రి—కాకున్న నన్ను రక్షింపనచ్చుటకు పండరిపురము మా యగ్రహారమునకు దూరమాయెనా? గరుడగమనా! నాడు సభిలో నార్జునై వేడుకొనిన పాంచాలిని గాంచినకథ నీకు స్మృతికిరాదా? మకరిచేబాధింపబడి యాక్రందించిన గజేంద్రుని బోల్చిన చరిత్రము నీ కింతలో మఱపునకు వచ్చెనా?— పృష్ఠాంజనిఁ బాలింపనరహితై సభాస్థంభం బున నావిర్భవించినమాటను నేనెఱుంగ ననుకొంటివా? వారందరు నీకు దగ్గరచుట్టములైరా? నేను కాకపోతివా? నానైసికింత నిర్దాక్షిణ్యమేల? ఇంత పరాకేల? స్వామీ!—రాధాదేవిగాని, భువనబాయిగాని నిన్ను తరు భుజలతలం గట్టి పండకి పురముననే బంధించిరా !

సీ. సోదరి యని ద్రాపడి దేవిఁ బోవతి

వేము! నే నీవిడ్డనే మహాత్మ!

ఆర్జుఁ డంచు గజేంద్రు నప్పు డేలితి వేము—

యిపు డార్తి నే నందనే! దయాళు!

అల కుచేలునుమైత్రి నరసి భాగ్యము లిచ్చి

తేము! నాయెడ వైరమేమి? స్వామి!—

దానుఁ డనుచు రామదానుఁ గాచితి వేము—

నేను, నీపదదాసినే! కృపాభి—

ఎంతకాలము నినుఁ బ్రతీక్షింతునయ్య!

ఎంతగా నీకొఱకు విలపింతు నయ్య!

తాలిమి వహింపజాల—నాతండ్రివైన

దైవ మైన నిన్నిక వేడుదానఁగాను—

3-9

అహోరాత్రములు నీకొఱకంత యాతుర పడుచుంటినో నీయంతరాత్మయెఱుంగదా! లోకచక్షూ, అత్తగారిచే స్తంభమునకుఁ-గట్టుపడి యెంతయలమటించుచుంటినో—కనబడదా! దయాధరణా! భౌతికంబగు నీ మొండికేర మిచ్చట పొక్కులాడుచుండినను నాయాత్మ పండరిపురమున నిటుకరాలపై నిలచియున్న నీపద పద్మమల సన్నిధిని నిలచి నీకృపారసమునకై యెంతగా విలవిలకొట్టుకొనుచున్నదో గ్రహింపవా! విశ్వంభరా, ఇట్టి నాయందా నీకింత నిరాదరణము, నానైనా యింతనిర్దాక్షిణ్యము, నాయెడనా నీకింత విముఖత్వము, - నాకు నీ యాలశంబున, యమృత్పదార్థాచ్చిష్ట ప్రసాదంబు నేరుకొని తిను వాయశంబునకుఁ గల యద్భుష్టమైన లేదా. నేను నీకింత కుగదాయనై పోతివా. నాప్రాణములు నీకర్పించితివి. కుచ్చమైన యాశరీరమును నీ కర్పించితిని, నాసర్వావశంబులను నీ నేనా కైంకర్యమునందే, వివి

యోగించితిని! గోసీలోలా, గోపాలబాల, కాంచనచేలా, నాయందింకను నీయు పేక్షా
పరత్వము నుపేక్షింపవేల.... పండరిపురినుండి యింకనైన గడలిరావేల! నీకు
భారమా, యిది దూరమా, రమా రమణా....

సీ. నోరు నొవ్వంగ నిను నుతియించి నాలుక

ధన్యమయ్యెడలంచుఁ దలఁచినాను,

చేతులారగ నమస్కృతు లాచరించి హ

స్తములు ధన్యము లంచు దలఁచినాను,

చరణద్వయము నలసట నంద నృత్యము

నలిపి ధన్యములంచు తలఁచినాను,

కంఠము తడియార గానంబుఁ జేసి య

ద్దాని ధన్యంబుగాఁ దలఁచినాను,

దేహ మన్యకార్యంబులఁ దిరుగుచున్న

మానసము నీభజనమందె లీన మగుట

పుట్టుకకు సార్థకంబని పొంగినాను

గాని, ప్రారబ్ధహేతువుఁ గాంచనైతి.

ఆ. అహరహంబు నిట్లు లాహర పాన ని

ద్రావిహీనతలకు దలకఁగాని

పరమభ్రుమ! నీదు బ్రహ్మాత్మవంబు ద

ర్శించు ప్రాప్తిలేదటంచు నగతు.

33

సంతతియు, మానవులు సృష్టించు విషయములే స్వప్నముగాఁ బరిణమించునని
తత్వజ్ఞులు వాకొందురు. కావున, నోదేవా, కొంతకాలము కన్నులు మూతును.
స్వప్నమునందైన సాక్షాత్కరింతువేమో.

(కన్నులు మూయును.)

(రాధా కృష్ణులు ప్రవేశము)

విష్ణు...రాధా, భక్తరాలగు సక్కుబాయి, పాపమెట్టిస్థితియందున్నదియో
చూచితివిగదా.

సీ. వెనుకకు స్తంభాన విరిచికట్టగబడి

లయతోఁ గరములు తాళంబువేయ

గదలమెదల లేని కాయంబుతో నోట

రంగా యనుచు సంస్కరణము సేయ

అరమోడ్చి భావనయందు లీనములైన

కనులునారూపునె కాంచుచుండ

త్రాగెట జుట్టంగబడ్డ తనువెల్ల, నాణిము

త్యములను బోలు స్వేదమును విడువ,

గీ. భక్తిచేతనో—తనయత్తనలన భయము

చేతనో గుండె లదటునఁ జిందులాడ

తరుణి మూర్తిఁ దాల్చిన భక్తిత్యముట్లు

చలనమును మానియున్నది నక్క-బాయి.

37

ఈమె నీతియందు పరీక్షించి, పండకీపురమునకుఁ బంపి — నా బ్రహ్మాత్మన
దగ్గనమువలనం గలుగు నానందము గల్గింపకున్న నింక నాభిక్షసంరక్షణ బిరుద మేల ?
కాబూనా !

రాధా—నాధా! ఈమె నిష్వమ మిరేయూపాయమున రక్షింపఁ దలచి
యున్నాడు?—

కృష్ణ—దేవీ! ఉద్దేశ్యము గలుగవలయునేగాని, యుపాయములకేమి కొఱుత?

ఆ. మాయచేత నక్క-బాయి రూపముతాల్చి

కట్టువడెద నామె యట్లు లిచట

నక్క-బాయి మరలి చనుదెంచుదనుక నే

నిందు నక్క-వోలె నుండు, రాధా!

38

రాధ—ఓహో, ఇదియేమి నాధా ! తమ లీలానటనము పరిమాడ్చుతముగ
నున్నదే! తమరిందు దాస్యమునఁ జిక్కియుండగనే! భక్తులందఱును బ్రహ్మాత్మన
మిమంబునఁ దమకు దాస్యము చేయుచుండురా ?

కృష్ణ—దేవీ! భావనను మించిన పరమార్థములేదు. అచట నే నుండుట యొక
తీయ... శేకుండుట యొకతీయనా ! నేను సర్వాంతర్యామినిగుట నీ వెఱుంగవా ?

ఆ. ఇచట నచట ననఁగ నేల? మేరునగంబు

నందు నణువునందు నుండు సమత

ఇదిదునందు ననఁగ నేల? సర్వచరాచ

రముల రూపకొటి నమరదాల్తు.

32

రాధ—సర్వచరాచర రూపసంస్థితులును, సర్వాంతర్యామిలును, సాకారనిరా
కార సమపరబ్రహ్మలును, జగన్నాటక నూత్రోధారులును నగు తమ కిటలీలావటపటే

యావందాయక మగునుగాని, మముఁబోటి యవరోధజనంబులకు దేవరవారి యతికాల-
విశ్లేషములకు దుస్సహదుఁబడఁజుము గదా !

కృష్ణ—రాధా! భక్తరక్షణము నాకెట్లో—మీ యందరకు నట్లే పరమకర్తవ్యము
గదా!—కావున, సక్కు-బాయికొరకును, నాధిక్తావన పృతిజానిర్వహణము కొరకును,
మద్విశ్లేషదుఃఖమును, కొన్ని నాళ్ళు మీరు భరింపకతప్పదు—

గీ. భక్తురాలికి బ్రహ్మాత్మవంబు గాంచు

మోదమును, గల్గఁజేసి మూర్ఖులైన

సక్కు-నత్తుకు భర్తకు, నిక్క-మైన

భక్తి గల్గించివత్తు సత్వరము మరలి.

30

రాధ—జగన్నాయకా ! సమస్తసురాధిక్తర కిరఃకిరీటస్థగిత మణిఘ్నణీ నీరా
జితపాదపీఠులై—సకల బ్రహ్మాండమండితోదయలై—మూర్త్యయాతీతులై - బ్రహ్మాండ
నాయకులైన తమకు నేటి కొక నిరుపేదబ్రాహ్మణి కారణంబున, నిమ్మరంజులగు
దూర్ద్రవిఘ్నలూరింట దాస్యమా! ఆహాహా! తమవంటివారికిని విధివాత సతిక్రమించుట
చుస్సాధ్యమయ్యెనుగదా! నాధా !...

నీ. ఇంటిదాకిరి నిర్వహింపఁదవ్వల నేరి

యెంతగా మిమ్ము బాధింపఁ గలదో!

గడగడ వణకించు చలికైన సహాయించి

చన్నీటి స్నానముల్ సలుపుమనునో !

పీతాంబరమ్మును విడిచి వైదికపురై

కను చీర నందించి కట్టుమనునో!

అవ్వనతీలోల్య మణగించి కొడుకుతో

వడకఁ గాపురమును మిడుకుమనునో!

కొట్టునోయేమొ—చీపురుకట్టతోడ

నింక నెట్లు బాధించునో యేమిగతియొ—

విశ్వపతియైన జగదేక విభునిచేత

ప్రకటకలహోక్త యాసక్కు-బాయియత్త.

31

కృష్ణ—కల్యాణీ, ఇదియన్నియు నిజముగా ముందు ప్రకరింపఁగల కృత్యం
బులే యగుట నిక్కము. ఇవి, నీ మతికిఁ గష్టముగనుంపినందుఁగాక! నాహృదయము
నకుఁ బరమప్రీతాదప్రీదంబులు కావున నాకొరకై విచారింపఁ నీవు శుండరిపురంబు
వకుఁ గడలిసాము. నేను త్వరతో రాఁగలను.

రాధ—నాధా! తమహృదయమున కానందకరములగు విషయములే చూతును పరమానందపరిదము! నాకు మీ విషయమై యింక విచారమేమియును లేదు. కాని, మాసక్కుబాయి యత్తకోకిల బుద్ధిచెప్పవలయునని యున్నది. ఆ యవశిష్టముం దీర్చుకొని నే నరిగెదను—

కృష్ణ - ఆమెకు, ప్రాయశ్చిత్తము కాలాంతరమున పాపపరిపాక సమయమున నదియే కలుగఁగలదు. నీ వా ప్రసక్తిం దగులకుము పామ్ము...

రాధ - అట్లయిన తమ యభీష్టమసారమే యొనరింతును. నాకింక నెలవు తమకు సత్వర దాస్యవిముక్తవైదయచేతురని ప్రార్థింతును. [నిష్క్రమించును]

(అత్త—ప్రవేశము)

అత్త—వీమే! సక్కు! ఇప్పటికైనా బుద్ధితిరిగిందా లేదా ?

సక్కు—(కన్నులు దెరుచి) ఆహా! ఎంతటి దివ్యస్వప్నము!.....అత్తగారూ ! ఇప్పుడిచటికి రాధామాయితోఁగలసి, శ్రీపాండురంగమూర్తి వేంచేయలేదా?...వచ్చి నచో నింతలో నెందుచోయెను.

అత్త...ఓసి నిర్భాగ్యపు చచ్చినదానా! ఇంకా నీకోగం అణగ లేదటే ? కలగంటున్నా నా! పిచ్చిపట్టిందా ? ఎక్కడికృష్ణుడు!...నిబొందమీద కృష్ణుడు!

సక్కు—కాదు కాదు మీరు భ్రమపడుచున్నార ? సర్వాంతర్యామియగు నా భగవంతుని కుభాగవనమును మీరు గుర్తింపజాల కున్నార! చూడుఁడు.

సీ. చెవి యొగ్గి వినరమ్మ శ్రవణపర్యంబుగ

వంశీస్వరము వినంబడును మీకు

కనులారః గనరమ్మ కంబుచక్రాంకిత

పదచిహ్నములు కనంబడును మీకు

మూచూడరమ్మ! సమ్మోహనాగరుగంధ

ఘనసౌరభము గుబుల్కొనును మీకు

మదిః గాంచరమ్మ! కోమలఘనశ్యామల

దుర్లోక తేజంబు దోచు మీకు

గీ. శ్రీవిభుఁడు రాధికాసతి చెట్టవట్టి

నన్ను రక్షింప వచ్చియున్నాఁడు నిజము;

వచ్చి యీక్షణమున నెందుజొచ్చెనమ్మ!

చేరి ప్రార్థింతు; చాచక చెప్పరమ్మ!—

రం

అత్త—కానీ! కాని—లే—ఇహ నిష్క్రొట్టినా తిట్టినా ఏంటేసినా లాభం లేదు. నీకింక ప్రాయశ్చిత్తం. ఇట్లా ప్రంభానికీ కట్టుబడివుండు. ఎన్నాళ్లుంటావో మాస్తానుగాదూ—

[నిష్క్రమించును]

కృష్ణా... (స్వగతము) అత్తిచురలిరాకమున్నే, నేను సక్కు-బా యి భర్తహాప మనవచ్చి యీమె నిర్బంధమును వదలించి స్తంభమునఁ గట్టువడియుండునుగాక...

[నిష్క్రమించును]

సక్కు— (స్వగతము) వేణునాకప్రియా రాధా నాధా! నీవు వచ్చితివి— పోయితివి. ఎందులకు వచ్చితివో—ఎందులకు పోయితివో : ఎవటికి బోయితివో ఎన్నడు మరల వచ్చెదవో— ఎరింగిన వాకెక్కడను లేరుగదా. ఈ దాగుడుమూతల పరమాధ్యమేమి స్వామీ! నీవు వచ్చితివని పలికినంతనే అత్తగారి కంటికి నేను వెర్రిదాని వలె గనబడితిని. నన్ను వెర్రిదానివని పలికిన యత్తగారు వెర్రిదని నేను తలంచుచున్నాను! ఈ విధముగా జగమంతయు నీ మహిమచే వెర్రివైపోవుచున్నదిగా!— నీ. తలక్రిందుగా ఘోర తపమాచరించియు

విఘలాత్మలా మునుల్ వెట్టివారు

శీర్షయాత్రీలను, నదీన్నా ములుజేసి

విసిగెడు యాత్రికుల్ వెట్టి

హఠయోగములచేత నలసటగను నవి

వేళ్లసన్యాసులు వెట్టివారు;

ఎదుటనే యున్నని న్నెఱుంగఁగా లేక, ని

ర్విజ్ఞానా లోకులు వెట్టివారు;

కోరి, భక్తిమీర—నోరార నిన్ను “రం

గా” యటంచు బిలుచునట్టి యాత్మ

భక్తకోటి కిట్టె ప్రత్యక్షమగుచుండు

నీ విచిత్రమహిమ నెఱుంగ రెవరు.

రచ

(కృష్ణుఁడు కాశీపతివేషముతో ప్రవేశించును)

కపటకాశీపతి... సక్కు! సక్కు! మాఅమ్మ నిన్నింకా స్తంభానికి విరిచి కట్టేవుంటిదా?—

సక్కు—నాధా! వచ్చితిరా! అత్తగారితో సమానముగ మీరును నిర్దయాత్ములైతిరా?—నన్నీ నిర్బంధమునఁ నింక నెంతకాల ముంచెను?

కా—సక్కు! నీకు నిజము నుదహరింపర బ్రహ్మాత్మవము చూడాలనికోరికగా వుందా? నిజం తెప్ప-

సక్కు - నాధా! నిజము చెప్పినను, అసత్యముచెప్పినను, ఫలమొక్కటియేకదా! అభిలాష యున్నంత మాత్రమున నన్నచ్చటి కంపునారక్కయ? ఆకాక తునుమమలతో తునుమమలైన వాయాలవలనఁ బ్రయోజనములే

క-కా - ప్రియోజనమున్నది! నీకభిలాషగా వుండేమో నిజం చెప్పు—

సక్క-అయ్యో! అభిలాషగలవాయని ప్రిశ్చించుచున్నారా! ఆయభిలాష చేతనేకదా యీ విర్బంధమును నయితే మనుభవింపకలసి వచ్చినది.

క-కా - నేను నీ విషయంతో - మా అమ్మతో యిప్పుడే చాలసేపు గట్టిగా వాదించి త్వరలో నే నీవు పండరీపురంనుంచి మళ్ళీవచ్చేపద్ధతిమోడ అమెను సమాధాన పరిచాను మన పొరుగింటి పున్నయ్యకాశ్రీ, ఆయన భార్య వేకుతుంటే నిన్ను గూడా తీసుకువెళ్ళకలసిందిని ఏర్పాటుచేశాను గుమ్మంలో వాళ్ళు కనిపెట్టుకొని వున్నారు! నీవు త్వరగా వెళ్ళిరా! నీబట్టుగుగూడా మూటగట్టి తెచ్చాను. నీకట్లు వదలిస్తాను ఇక వెళ్ళి దేవుడి దర్శనం చేసికొని శిఘ్రింగా రా-

(కట్టు విప్పారు)

సక్క- (ఆనందముతో) హా! పాండురంగా! ఇంతకాలమునకు నీకు నాపై నమగ్నిహముగలిగెనా? నీచిత్రము బ్రహ్మాదులకుగూడ నభేద్యమైనదిగదా స్వామీ!-

క-కా - ఇంక యిక్కడుండకు. శిఘ్రింగా వెళ్లు. మళ్ళీ మా అమ్మకేమి తిక్కపుడుతుందో!-

సక్క - నాధా! మీసాదపద్మముల కనేక నమస్కారములు! నాకు దయతో సెలవిండు. శిఘ్రిముగ మరలి వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ - (స్వగ) ఇప్పటికిగదా భక్తరాలికి నిర్బంధము వదలెను! నా హృదయ భారము వదలెను. ఇంక నేను సక్క-లాయీ నాకృతితో నీ స్తంభమునకుఁ గట్టుబడి యుండెదగాక!

(స్తంభమునానుకొనగా తాళిడు తనంతకనే బంధించును)

ఆ. సక్కునాటకమున, జరిగె నాల్లంకము
లింక నొక్కయంక మిందుగడచు,
పంచమాంకమందు భరత వాక్యమునకు
ముందు—మోక్షమిత్రు నందఱును.

చ-౨

(అనుబంధము 7)

చతుర్థాంకము.

స తీ - స క్కు బా యి

పంచమాంకము
—[♦]—

1 వరంగము—పండరీపురము.

(ప్రవేశము—పెద్దిసెట్టి.

సెట్టి - గోల! గోల! ఒక్కటేగోలగదా యాత్త యాత్తరుంటే, ఆడేందో పెద్దసంతకదా అనుకొని సంబరపడి, యవ్వారముతా యెక్కుడిదక్కడ దిగదొక్కుకొని వచ్చానుగాని, యీ మాయగోల సంగతి తెలిసుంటే గల్లాపెట్టెకాణ్ణించి కదిలే వోద్దా!-దాన్నోట్లో మచ్చుబడ! మాయసచ్చింది మాయెవలత్తప్పుముండ యెబరుగా వచ్చింది. అప్పుడే శకునమైందనుకున్నా - కుక్క సంతకుబోయినట్లు దుడదుడా యాత్తరొచ్చినన్నమాటేకాని, అనుకున్న యవ్వారాల్లో అరబాగమన్నా జరగలేదుగదా! ఒకబేరమా - ఒకసారమా - ఏముందీడ? నాయెద్దం! - యాడకి బోయినా పీడాకారపోళ్ళు దానం దానం అనుకుంటూ సేయిజాచేవాళ్లేగాని, పదిదబ్బలు లాబించేదారి జూపే యెదవొక్కడైనా కనపడదుగదా!

సీ. చంద్రభాగ నదిలో సలితో వాణుకుతూంటే,

పీక్కుతినేవోళ్ళు బేవనోళ్ళు,

గుల్లోకిబోతూంటే గుంపులు గుంపులై

వెంటబడేవోళ్ళు బిచ్చగాళ్ళు,

సిప్పనెత్తినబెట్టి సేయిజాచేవోళ్లు,

సామిదక్షిణకు పూజారిగాళ్ళు,

పూలమ్ముతామని బోడిసాతానోళ్ళు

డబ్బులాగ రాళ్లు దెబ్బ గాల,

గూనివాళ్ళను మఱి కుంటిగుడ్డివాళ్లు,

తలవడేవాళ్ళు పెద్దిఘోతాలలాగు,

అమ్మకపుకొంటే యీతీర్థయాత్రకంటే

గుమ్ముగా వుండి నామట్టు కమ్మతోడు.

బుద్ధితోనోదూ - పదితోనోదూ - చితకతోనోదూ, తీర్మానికి రావలసిందేగాని, సంసారికిమాత్రం - యిది లచ్చనంగాదని కన్నెకామ్యారమిద వొట్టేసుకొని యిది చెపుతా - లేకపోతే, యీతానాలేంటి - యీహ్యనాకాం లేంటి - యీప్రేమెచ్చి నాలేంటి - యీమొక్కుబళ్లేంటి - మొత్తుకోలేంటి - అన్నీటికి దబ్బుకరుసేగందా - చనంతింకలేదు - దమ్మిడి ఆదాయలేదు - ఏమియత్తరా - నా బొందమీదయత్తరా? మాటికోచ్చినయత్తరా - గుడ్డకోచ్చినయత్తరా - ఈ తాళాలూ తప్పెట్లా - బజస్తూ పాడూ - చూస్తావుంటే - అమ్మతోడు - నా వొళ్ళు మా సీరసీర లాడుతుంది - ఇంతటితోటి జాతరినీ ఖ్యం చాలుగానీ, ఊరోళ్ళవల్లయిన తోడుదొరికితే తన్నుగా కాలికి బుద్ధిచెప్పదును. అన్నట్లు - శంబుచాత్తురే గంధర్వగోళంలో పురుగునాకిబోయి నాడే? మొన్న తానంచేత్తావుంటే కామెను - నదికాడ నీరుకాసులుబడతా కన పడ్డాడు అప్పుట్నుంచి బాడా జవాబులేదు. (మొగమునకు చేయి అడ్డము బెట్టుకొని చూచుచు) ఆ వచ్చేమనిషి చాత్తుర్లగా వున్నాడే!

(శంభుశాస్త్రి ప్రవేశం)

శంభు - అడుగో! పెద్దిపెట్టిలాగున్నాడే! పెట్టి! ఇంకా బాగున్నావా? -

పెద్ది - అడుగో! కాత్తుర్తూ! వొగాయిత్తరం వొంకరమాట్లాడతావేమయ్యా!

శంభు - నిజంగానేపెట్టి! నీతోదూ - నెలలనిండిన పేరంటాలుకుమట్లే - గూన లాంటి కడుపుతో, గున్నయేనుగులాగ, నువ్వి సంకల్లో యెక్కడో నలిగిపోయినావను కున్నాను కుమా! మళ్ళీకువ్వునాకంట బడేసరికి, మాచచ్చిన పెద్దల్ని చూచినంత సంతోషమొచ్చింది! నువ్వు నిజమనుకో - అబద్ధమనుకో.

పెద్ది - ఛీ ఛీ! అన్నీ వొగాయిత్తరం మాటలే! - అన్నీ బోకెకునమాటలే! పగలుబుట్టావా - రాతరిపుట్టావా కాత్తుర్తూ -

శంభు - ఖరసంవత్సరపు కరువుకు, సత్రా, నేనూ, వొక్క గడియలోనే పుట్టంగాని... రెండురోజులనుంచి ఎక్కడాకనబడలేదు, ఏమైపోయినావు?

పెద్ది - ఇంకామైగా నామీదనా నీనూర్యం? యీవరడివో రెండు రోజు ల్నుంచి నెల్లవిడబ్బులాగ తిరిగి తిరిగి కాళ్ళరిగిపోయినయిగాని నువ్వు కావడందేనా! ఐతేపరేగాని, జాతరిచోక్కెం - తాగానేవుంది పెందలాడే కొంపకు జేరదాం... నీ పెయన మెప్పుడేంటి?

శంభు - ఏమీ! అంత లొందరగా జ్ఞయాణం గడుతున్నావు? యాత్ర సీకేమీ నచ్చింది గాదా యేమిటి?

పెద్ది - నూ బావమరది బొందలాగుంది యత్తగంటే యిదేసంటయ్యా నేనేంటో అనుకో నొచ్చాను.

శంభు - మరి... యాత్రంటే నువ్వేమనుకున్నా కేమిటి?

పెద్ది - ఏమనుకున్నానో - నెక్కేదా? ఎలాకోలాలు పట్టించి, సింకిసేటలు కట్టుతున్నా -

శంభు— నేళాకోళాలా? రామ రామ కొత్తగా నీకూనాకూ ఎప్పుడైనా వుందా?

పెద్ది—బితే— సెపుతున్నావిను.

సీ. కొబ్బరికాయోటి గుల్లోనికేగాని,

బారీగ కెరిడీల బేరమేది?

శంభు—ఓనో? ఇంతేసలటోయ్. పెట్టి ముసుగులు కప్పుకొని ఎన్ని కురిడీలు యాత్రకొచ్చినవో కనబడలేదు! పోనీ—పది కురిడీలు బేరమాడలేక పోయినావా! అట్టే వ్యాపారానికి పనికొచ్చును.

పెద్ది—ఆ కురిడీలు నీకేబాబూ! సచ్చల্লిపాయలమ్మకు నేవోన్నీ సరసమెరుగ వోన్నీ నాకేందుకింకా సెపుతావిను.

సీ. పిడికెడు బియ్యము బిచ్చాలకేగాని,

బస్తాలకొద్ది యవారమేది?

శంభు - ఏమీ ఇంకా యాత్రలో బస్తాలేతక్కువైపోయినాయా? నీలాంటి బలి పిన బస్తాలు చాలావచ్చినవే! అందులో నువ్వు బియ్యపు బస్తావో—పిప్పళ్లబస్తావో— ఉప్పుబస్తావో పప్పుబస్తావో ఏవో వొకటవుతావుగదా! ఇంకాఇలాంటి బస్తాలు— కొన్ని కలుపుకుంటే కావలసినంత యవ్వారం—

పెద్ది—చాల్చులులేవయ్యా! నేర్చుకొనిపోయినావు కాదుర్రూ! అందఱూ నీలాగే, గొల్లభామ పురుగుల్లాగ పిల్లగాలికే పిల్లిమిరియాలేస్తారంటయ్యా! తిన్నా నాలాగ మానెను బియ్యంవస్తం తినాలె—కన్నా నాలాగ పదిమంది బిడ్డల్ని కనాలె! మీసేకేగాని, యింకా సెప్పుతాను విను.

సీ. ధర్మాలకని డమ్మడిలేగాని,

వొడ్డియ వారపు యోచ నేది?

శంభు.—ఈ యాత్రల్లోగూడా నీకు వడ్డీ అసలూ కలవరింతులతప్పు మఱొక పూసలేదేమి? పాపమాయ్ పెట్టి యాత్రోకొసం కొద్దోగొప్పా ఖచ్చపెట్టావుగదా! అది అసలుకూ! వారంరోజులపాటు వ్యాపారం కట్టిపెట్టావుగదా! అది వడ్డీ అనుకో!— ఇంకేమీ?

పెద్ది—నుంచి లాభపాటి యవ్వారం చూపించావయ్యా కాదుర్రూ! ఇంకో వారంరోజులపాటిలాగంటి జాతర్లంటి తిరిగితే సిప్పట్టుకొని బైడ్లెలనెసెందే! అసంగతి కేంగాని యింకా యిరుమరి.

సీ. గంగిరెద్దులవోళ్ళ గండ్రిగోళమే కాని,

పేరైన గిత్తల బేరమేది!—

శంభు... పెద్ది పెట్టి! పాండురంగనియాత్ర పశువులసంత కావోయెనని విచార పడుతున్నావా? శక్తిలేని మనుష్యులంతా రెండుకాళ్లపశువులతో సమానమని పెద్ద

అనగా వినలేదు!- ఈ వచ్చిన జనంలో అలాంటి పశువులు అనేకవేలుండవచ్చును. ఇదికూడా ఒకవిధంగా పశువులసంతే కనుక నీకా విచారమక్కరలేదు.

పెద్ది...అబ్బో! అబ్బో! ఎరిచాత్తుల్లగాయ వీకాకోశాలచాత్తుల్లే ఇసిరాండు మాటగా యిసిరాండు ఈ దెబ్బనామీదేకామోసు! కొడితే కొట్టావుగాని, కొనకంటాయను మర్రి.

ఆ. యేత్త రేత్తరంటె యేంటో గదా అని

మొదలు తెలియకుండ మోసపోతి

తిన్నగుండలేక తీర్చానికొత్తను

సొమ్ముబోయి తుదకు రిమ్మ బట్టె,

రర

శంభు...సొమ్ముబోయిందని యేడుస్తున్నావేమోగాని రిమ్మబట్టడానికి నీకే మొచ్చింది- దుక్కలాగున్నావు!-

పెద్ది - సత్యంభోజనాలు మరిగి నువ్వునాకంటే దుక్కలాగా బలికావుగాని కాతుర్లు - ఇంతకూ నీప్రయాణమెప్పుడో చెప్పావు గావు.

శంభు - బ్రహ్మోత్సవంగాండే ప్రయాణమేమిటోయ్ ! ఎందుకొచ్చినట్టు ఎందుకు పోయినట్టు?

పెద్ది - బెమ్మొచ్చమో! - పీడాకారమో - అయిన్ని నా కెందు కయ్యా ! కోమటోట్టి.

శంభు - ఈసాయంత్రమే బ్రహ్మోత్సవం జరుగుతుంది. ఈ వొక్కపూటా వోపికపట్టు - తెల్లారగటే - లేచిపోదాను.

పెద్ది - మాపెద్దోడు - అసలే పెంకిగటం. వీడో యాపారం యెలగబట్టు కొత్తానంటే సరేకామోల్ని సంబరపడ్డాడు. - యెలగబెట్టిన యవ్వారాలు లేకున్నా యెంటునే కొంపకైనా పోకపోతే, నా గొంతుక్కాయ కొరికేత్తాడు...ఏమనుతున్నావో...

శంభు—భయం లేదులే! మీపెద్దోడితో నేను చెప్తున్నా! ఇల్లాంటి బ్రహ్మోత్సవం నీజన్మలో మళ్ళీ చూడగలవా!...

పెద్ది—ఏంజేట్టువో - ఇంకా నీదేభారం ఇదిగో ! కాత్తురు! డబ్బుకుగూడా సొక్కుచ్చిగా వుండేట్టుంది. నీలాటిరేవులో నీరుకాములు దండుకున్నట్టున్నావు! కొగొప్పా సర్దాలెమరి? నీపాతకాణి దీరినట్టు వుంటుంది. నాయాత్రిభుర్పు గడిసినట్టు ఉంటుంది.

శంభు...అట్లాగే చూశాంటే! ఈవేళకుండు—

(తెరలో) జయా! సక్కుబాయితే జయా!—

పెద్ది—అదేంటయ్యా! ఆ గోలిన్నావా కాత్తురు ! సక్కుబాయంటే మనూరి సక్కుబాయమ్మ గాదుగదా !

శంభు—అవునవును, మనయూరి సక్కుబాయిలాగేవుంది! ఆమెవెంటి భజనలు చేస్తూ - జయశబ్దాలతో గుళ్ళోకి తీసుకొనిపోతున్నారు. అచిత్ర మేమిటో మనం గూడా చూచేపోదాం - నాలుగడుగులు తొగదరగా పడేనియ్యి.

సెట్టి— పాణికలాంటి ముండాకొడుకును, బోర్లబడగలను. నీ పుణ్యమయ్యి, నిమృశంగా నడువు కాత్తురు.

(ఇరువురు విష్కరిమింటురు)

2 వ రంగము—పాండురంగని ఆలయము.

(ప్రవేశము—దేవుని కెదురుగా భక్తుల నడుమ సక్కుబాయి)

భక్తులు - [అనుబంధము 8]

సక్కు—(పాండురంగనికి సాష్టాంగ వహస్కారము చేసి) హా! రంగా! పాండురంగా! ఎన్ని నాళ్లకు నీదివ్యసుందర్యున భాగ్యగ్నులు గలుగఁ జేసెతివయ్యా! ఎన్ని నాళ్ల కీయభాగినివైన, నీకృపామృతమును వర్షింపఁ జేసెతివయ్యా! ఈ శుక్లప్రాణి, నీలోఁ గలుపుకొననా దేవా! దేవా.

సీ. ఇన్ని నాళ్ళకుంగదా—నిన్ను నిర్భయముగా

స్మరియించి భజనంబు సలుపఁగలిగె—;

నేడుగదా పాపనిచయవారం బగు

(శ్రీ)నికేతనము దర్శింప గలిగె;

ఈనాడుగా కోటిభాను ప్రభాతీత

మైన యుష్మన్మూర్తి గానవయ్యె

ఇప్పుడుగదా—జగద్ధిత మంగళాకర

పడవద్ద సంతేపం బడయగలిగె;

నేటికిఁకదా! జగన్నాథ! నిర్మలంబు

నిరుపమాన మహానందకరము పరమ

పావనంబైన నిశ్చలభక్తి జలధి

మున్గి తేలియాడెడు ముద్రమోద మజ్జె.

రగి

కృష్ణ! దివ్యమంగళ స్వరూపా! జగన్మోహనమై జగన్మంగళ ప్రిదమైన నీమోహనాకారంబును సంపర్శించిన యీశస్థులతో పాపాకరంబగు నీ పాదభౌతిక ప్రపంచమును చూడఁజాల! పరమ పవిత్రమైన నీ నామకీర్తనం బొనరించిన యీ నాల్కతో, నిస్సారమై పోయెమగు నితరప్రేక్షకమును గావించునోప! పరమపదంబగు నీ సన్నిధానంబునకు నడచిన యీ పాదయుగళంబుతో దుర్దనసమాకులంబు గుమా

యగ్రహారంబునకు నడువజాల, సమస్త జగత్కర్తకు నీకు దాస్యంబొనరించిన ఈ శరీరముతో నికృష్టంబగు సంసారమున దాస్యంబొనరింపజాల ! నీ యాలయంబు నీక విడువజాల నీ సన్నిధానముం బాయజాల, నీమూర్తియండి దృష్టిని మరల్చజాల, నీ పూజాపరిచర్యయండి యీహస్తముల నెడసేయజాల! దురాలోకమై దుర్నిరీక్ష్యంబైన నీమహాతేజస్విభులయందీ ప్రాణిని లీనము గావించుకొనును! అనంతకోటి బ్రహ్మాండముల సముద్యుక్తైన కర్తృగలిగిన, యుష్మత్కృపాదరాంతరమున నీ యల్పప్రాణికి స్థానములభింపదా! ఆహాహా, బాలగోపాలా గోపికాలోలా, ఆనాటి నీరాసక్తిదామహాత్మనము నీనాడు మరల నా పాపంపుగన్నులకుఁ జూపించుచున్నావా, తండ్రి భక్తజిహ్వాను లారా - నేత్రోపర్యముగా మనలఁ గన్నతండ్రి నటించు రాసలీలాత్మనమును దర్శించుచున్నారా? శ్రీవణ పర్వముగా మనోహరమరలీగానము నాకర్ణించుచున్నారా? కన్నులున్నందులకు వానిని సాధ్యములుగా నొనరించుకొనుట కింతకన్న తరుణమేది? చెవులున్నందులకు వానిని చరితాధ్యములు గావించుకొనుటకు కిదిగదా యదను!

సీ. ఒక గోపికకును వేటొక గోపికకు మధ్య

శ్రీమనోహరుఁడు వేంచేసియుండ,

ఒకకృష్ణు చిఱుత గోపికయు గోపిక చిరు

తను, మాధవుం డందుకొనుచుండ,

ఘల్లు ఘల్లు మనంగ, గజైలందెలమోత

నృత్యధ్వనికి, లయనేర్పచుండ,

ఇందటికంటంబు లేకమై పాడెడు,

గానతరంగముల్ గగనమంట

అందఱకు మధ్య త్రిభువనానందమూర్తి,

పంచమస్తాయి మురళి వాయింపుచుండ,

గోపికాకృష్ణ వలయస్వరూపమైన

రాసలీలా నటప్రదర్శనముఁ గనుఁడు

శక

ఓ భక్తులారా, రండు—రండు—ఊరక తెల్లపాయి చూచెదరేల? మహాత్మరంబగు నిట్టితరుణమును వ్యర్థపరచుకొందురా? ఇంతకన్న పెరితనమెందైన నుండునా? పృథ్వీక్షముగ శ్రీపాండురంగమూర్తి తన రాసక్రిడాత్మన ప్రదర్శనముచే మన పాపపు జన్మల తరింపఁచేయుచుండగా వ్యర్థులై నిలువబడియెదరేల? అయ్యయ్యా! నాపలుకులు మోచెవులకు వినఁపడుటలేదా, జాన్మోహనంబగు రాసలీల మికన్నులనుగనపడుటలేదా, అయ్యలారా! రండు—అయ్యలారా, రండు. ఇది మన పురాకృత పున్యవశంబున లభించిన యపూర్వతరుణము, వ్యర్థముచేయరానిది, - మనమును గోపికాకృష్ణులతోఁ గలిసి తాండవితము - అడుదము - పాడుదము - అనుభవితము - ఆనందితము - రండు, రండు.

గీ. కృష్ణుడెన్నడో యానాడు, బృందలోన—

రాసలీలోత్సవంబుచు జేసెననుచు,

కథలు జెప్పి నాల్పించుటేకాక, నేడు

కాంచుచున్నాము హితులార! కన్నులార!—

౪౨

అయ్యయ్యా ! ఇంకమరొకన్నారేమి ! కదలకున్నారేమి ? రారా! కృపా సము
మ్రోడగు భగవంతుడు మనకనుగ్రహించిన దివ్యమైనతపణమును వ్యర్థపరచుకొందురా!
పోసిండు! నేనొక్కతేనే గానముచేయుదును. ఒక్కతేనే నాట్యముచేయుదును !

† రా స క్రి డా వ్త క ము †

అంగనా మంగనా మంతరే మాధవో

మాధవం మాధవం చాంతరేణాంగనా

ఇతమాకల్పితే మండలే మధ్యగః

సంగగా వేణునా దేవకీనందన.

1

కేకికేకాదృతానేకపంకిరుహః । లీనహంసావళి హృద్యతా హృద్యతా
కంసవంశాబవీదాహదావానలః । సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 2

క్వాపి వీణాభిరారావిణాకంపితః । క్వాపి వీణాభిరాకింకిణీన రితః

క్వాపి వీణాభిరామాంతరం గాపితః! సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 3

చారుచంద్రావళిలోచనైశ్చుంబితో । గోపగోబృందగోపాలికావల్లభః

వల్లవీబృందబృందారకః కాముకః । సంగగా వేణునా దేవకీ నందనః: 4

మాళిమాలామిశ్రస్త్ర భృంగీలతా । భీరభీత్తపియావిభ్రమాలింగితః

శ్రుప్తగోపీకుచాభోగసమ్మేళితః । సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 5

చారుచామికరాభాసభాసూవిభు । రైజయంతీలతావాసితోరహస్థలః

పందబృదావనే వాసితామధ్యగః । సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 6

బాలికాతాళికాతాళిలాలయా । సంగసందర్శితభూలతావిభ్రమః

గోపికాగీతదత్తావధాన స్వయం । సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 7

పారిజాతంసముధృత్యరాధావరోపయామాన భామాగృహస్యాంగడే

తేతళితేపటే యామునియేతటే । సంగగా వేణునా దేవకీనందనః: 8 (రరా)

(మూర్చిల్లును)

శంభు - ఏమండీ! జ్ఞానయోగింబ్రులవారూ! ఈ గందరగోళం మీకేమన్నా అర్థమయిందా?

వెద్ది - సమస్య బాధామృతం! చానాశ్శయించి పిచ్చిపిచ్చిని అత్తనుండ, మొత్తుకునేది గాదంటయ్యా! అదే ఈపిచ్చి అర్థంగావటానికేంటి? ఇదేమన్నా చాత్తలమా? పురాణమా-

శంభు - కాదుండోయ్! కోమటయ్యా, నీకేం తెలుసును? వారిని చెప్పరియ్యి

జ్ఞాన - అయ్యా, ఆర్థమగుటకేమన్నది? మహాభివృద్ధులగు సమస్యబాధి దివ్యదృష్టియందు శ్రీహంసరంగమూర్తి తన రాసక్రిడా మహాత్మ్యము బ్రహ్మించుచున్నాడు. పాపాత్ములమును- పాపికులమును వైన, మన కట్టి దివ్యసందర్శన భాగ్యమగుటలేదు. భక్తుల కసాధ్యమగు కార్యమేమి?

నీ. బాలుండై తననోట బ్రహ్మాండములు జూపె

తల్లిభీతిల్ల నీ నల్లనయ్య,

మఱిదికి రణరంగమధ్యభాగమున, వి

శ్వానతార ప్రదర్శనముజేసె

చలియలి కక్షయ చేలంబు లందించె

నెల్లవైరులకు గన్నెటగాంగ

కాళీయ ఫణిఫణాగ్రములఁ దాండనమాడె,

పాలచెక్కల పూప బాల్యమందె

భారమగుకొండ నెత్తె గోపకులు బెదర

గాలితో బోరె మింట నక్కజముగాంగ

పద్మనాభుని లీలాప్రబంధ గీతి

కర్థమును జెప్పనేర్చు మహాత్ముడెందు?

రస

సమస్యబాధి మహామహితాత్మురాలు. ఆమెభక్తి యెట్టిదో యాపరాత్మకునకే తెలియవలయును! ఆ పరంధామని మహిమ యెట్టిదో యాభక్తురాలికే తెలియవలయును. మూఢాత్ములమగు మనమా రహస్యాస్థముల నూహించుటకైనదగుదుమా?

శంభు - పెద్దపులిలాంటి అత్తగారి విరభంధంలాంచి, ఎట్లాబయలుపడి పండరీ పురమొచ్చిందోగాని, మళ్ళీ యిక్కణ్ణించి యింటికిమాత్రం వెళ్ళిటట్టు కనబడదు.

వెద్ది - నువ్వింకా యినలేదంటయ్యా! కాళీపతికాత్మరేసమస్యబాధిమృని యాత్మరకల్మషుని పంపేడంట పున్నయ్యకాత్మరంగాకతోటిన్ని ఆయన భాక్త్యాతోటిన్ని బలజేసి పంపాడంట.

జ్ఞాన - భర్తవంతులుగాదు. పరమేశ్వరుడే యామె విచ్చటకు జేర్చెను.

శంభు - ఉండండి, ఉండండి, సమస్యబాధి మర్రిలేస్తుంది.

సక్కు—[లేచి] ఐనదా, నెలవైనదా. ఇన్ని నాళ్లకా నీ సాన్నిధ్యభాగ్యము ననుగ్రహించితివి. వచ్చుచున్నాను స్వామీ, వచ్చుచున్నాను. శాశ్వతంబగు నీ సాన్నిధ్యభాగ్యముం గాంచవచ్చుచున్నాను. ఆహాహా, మందహాసభాసురంబగు నీ సుందర ముఖవిలాసము సహస్రీమన్మధ్య సౌందర్యతీతమై యెట్లు వెలిగిపోవుచున్నదో! శ్యామ లాంఘ! సహస్రీభాస్కర బింబద్యుతి పృతిమానమై, దుర్నిరీక్షమై, దురాలోక తేజో విరాజితమై, నీదేహకాంతి ముదేశారములు నాకన్నులందెట్లు మిఱుమిట్లు గొలుపు చున్నవో! మోహనాంగాగ్రహృతి కరమ్ములు నావంకను సాచి పిలుచుచున్నావా? అనుగ్రహించితివా? ఇన్ని నాళ్లకు నన్ననుగ్రహించితివా? ఇంతటి మహానందమును నాకెన్నడుం గల్గింపనైతివేమి? చిదానందస్వరూపా! చతుర్దశభువన సమ్మోహనముగా నిన్ని నాళ్లకు నీమూరళీనినాదముచే నాశ్రీవిజయంభరింబులను పావనము చేయుచుంటివా మురళీకృష్ణా! ఓహా! ఏమయ్యాతండ్రీ! నీతాండవ కేలీవిలాసము, కరీరపాదమస్తక మును జలదరించి, రోమాచింతంబగుచున్నదే. చంద్రబాగా నిర్మలీవేగ సదృశంబై నా కన్నుల నానందరసము ప్రవహించిపోవుచున్నదే ఓహోహా! అదియేమి? అదియేమి? లోకాతీతమై ప్రళయార్క బింబముబోలె నీ యాకృతి విశ్వావతారము చాల్చి ప్రకృతియంతట! నిండి నిలిడీకృతమగుచున్నదే! ఈ మహాతేజము నన్నాకరిమించి నీ పావనమూర్తియందు విలీనము గావించుకొనునా? అలదే! ఏకాదశదురుగ్రీతేజము నందు మునిగిపోవుచున్నారు, అనంతకోటి విధాతలీ తేజమునం దణగిపోవుచున్నారు. ద్వాదశార్కులీ తేజమున దారులు వెరుకొనుచున్నారు. సురాసుర యక్ష గరుడ గంధర్వాది వియక్తరసంతానమంతయు నీదివ్యతేజస్కీలంబగు తేలియాడు చుద్దారు. అనంతగరుడ వివ్వక్సేనాది నెత్తికూచులు, కరంబులుమోడ్చి భక్తియుక్తులై ప్రార్థనలు చేయుచున్నారు. గంధర్వులు కాహళాది వాద్యములంబ మోయించుచున్నారు. విద్యాధరులు కల్పకపారిజాతాది సుమనస్సందోహముచు. వేనవేలుగా గుర్రమృరించు చున్నారు అన్నింటి మించి యతీతమై యాలోకనానందప్రదమై నీ గంభీరకాంతిప్రభ యింకను వైదై నాశ్రిమించి నన్ను ముంచివేయుచున్నది. ఓహా! ఎంతకాంతి! ఎంతటి సహా తేజస్సూపహ! రక్షింపుము స్వామీ! రక్షింపుము! ఈతేజముంగాంచి భరింపజాల కున్నాను.

సీ. అలముచున్నది దిక్కులన్నింటనిండి, మ

హోతండ మాయావిముక్త కాంతి

ధ్వనియించుచున్నది; దశకోటి కాహళే

దుందుభివ్రజని యద్ధోషణంబు

జ్వలియించుచున్నది; బ్రహ్మాండదాహక

మోహగ్ని రంగని మూర్తియందు

కాన్పించుచున్నది; గంభీరమై లోక

భీకరాకాంతమో విశ్వమూర్తి

ప్రకటమగుచున్నదీ కర్ణపర్వమైన,
ధీరమధుర మధురమురళీరవంబు
పిలుచుచున్నాడు నన్నదే విశ్వమూర్తి
రమ్యకైవల్య సేవకు రమ్యులంచు.

౫౦

రంగా! రంగా! రంగా!

(నేలపైబడి పాణములు విడుచుచున్నది)
(గొప్పకాంతితో సక్కుబాయిశరీరమునుండి పాణి లేచి
రంగనిలో నైక్యముగును.)
(అందరును సంభ్రమముతో సమీపింతురు.)

జ్ఞాన—ఓహో! ఇదియేమి పరమాద్భుతము.

గీ. అత్త-ట్లెల్లి వేయి విద్యుస్స్రవీచుల
కాంతియొక్కచోటఁ గలసినట్లు
భక్తియిలు సక్కుబాయి దేహమునుండి
దివ్యకాంతి దేవదేవు జేరె

౫౦

పెద్ది—అయ్యబాబో! ఇదేంటయ్యో కాత్తులంగా! నేను బతికుండా నా
సచ్చానా? వోలెత్తన్నముండోయ్! నీ చతుసనోట్లో మన్నపడ! నీనోట్లో దుమ్ము
బడ! నాశేణంమీడి కొచ్చిందేమేయ్! పాడుముండ!

శంభు—సెట్టి! ఏమిటాచిరాకు! మేమంతా బ్రదికుండగా నీ పాణింమీడి
కేమొచ్చింది? ఆట్లా గట్టిగా కళ్ళుమూసుకున్నావే? కళ్ళుదెరువు—

పెద్ది - కళ్ళుదెరవొచ్చునా? - ఇండాకొచ్చిన యెలుగంతా పోయిందా? -

శంభు—వెలుగులేదు చాలేదు. మొద్దులాగ మాట్లాడుతూ బ్రతికున్నా నా
అని అడుగుతావేమి? - కళ్ళుదెరువు భజించేదులే!

పెద్ది - ఏమోతాబూ! కొంపకు జే. దామయ్యా అంటే బ్రహ్మాత్మవనునీ, పాడనీ
నన్ను పోనిచ్చావుగావు సువ్వా కదిలావుగావు. పేజాలతో కొంపజేరి పెళ్లాం,
బిడ్డల్ని చూచేయొగముందో లేదో!

శంభు - మరేంభయములేదులే! నోరేళ్ళూ కాకిలాగ బతుకుతావు.

జ్ఞాన—భక్తులారా! మనసక్కుబాయి, బావితాత్మ పాండురంగనియందైక్యమై
పోయినది! ఆహాహా! భగవంతుని సందర్శమునకై యహారాత్రములు కలువరించి భగ
వన్నాయచే పండరిపురముండేరి తుదకు భగవత్సన్నిధానమున్నదే పాణిహోత్క్రమణ
భాగ్యముం గాంచిన భక్తశరీరత్నమగు సక్కుబాయకన్న భన్యాత్ములు గలరా?

ఉ. ఏమితవంబు జేసెనొకా! యీగతి రంగని దివ్యసన్నిధిన్

స్వామి, నిజాత్మయందుఁ దన ప్రాణము లీనమిసేయుభాగ్యమీ
కామినిగాంచ గల్గుటకు - కర్మవలాంతమునందుగ క—యీ

భూమినిఁ బ్రాణికోటి కనుభూతముగావు పురాకృతార్థముల్. ౫౨

ఎక్కడి యగ్నిహారము! ఎక్కడి పండరిపురము! భ్రమనానృతుకు నత్తగాలేమి?
పండరినాథుని బ్రహ్మాత్మనమున కీమె నంపుటేమి? వచ్చియామె పాండురంగ చర
జారవింద సన్నిధానములం బ్రాణములకు విడుచుటయేమి?—భగవచ్చిత్ర మింతకన్న
గలదా.

పెద్ది - ఏటి! ఏటి! - సక్కు-బాయమ్మ సచ్చిపోయిందా. నిజంగానేక
విజంగానే.

శంభు—జ్ఞానయోగిందా! నిజముగా నీమె మరణించినదా .

జ్ఞాన - అయ్యో ! అచ్చర్యమేమి. చూడుడు.

గీ. అగ్రహారమునందున్న యప్సరడిమె,

యాత్మశ్రీరంగ సందర్శనాభిలాష—

నెంతగా కొట్టుకొనియెనో యెరుగరయ్య!—

ఈ సతినిఁ గర్మనూత్ర మిట్టిచ్చె తుదకు—

౫౩

పెద్ది—ఎంతపుణ్యాత్మకారా లెంతపుణ్యాత్మకారాలు! మాట్లాడతా మాట్లాడ
తానే, మరణించిందయ్య! ఇందుకేకామోసు మంచోళ్లసంగతి మరణకాలానగాని
తెలియదంటారు! పాసిష్టాన్ని - పండరిపురాని నాకై నాసావోచ్చింది గాదు.

జ్ఞాన— భక్తులారా! ఈ మహాభక్తురాలు పాండురంగని సన్నిధానము దివ్యులం
మొచ్చదగిన మరణము నొందినది. ఈమెకొఱకై మనము బ్రహ్మానందము నందదగినదే
కాని, యెంతమాత్రమును విచారింపరాదు! ఈమె పవిత్రదేహమునకు పుష్పాలంకార
మోసరించి, దహనాంతరముననే బ్రహ్మాత్మరమున నిర్వర్తింతుము. ఈమె దహన
నిధికై మిరందరును మిమి సమర్థతలకుదగిన చందమున ద్రవ్యము ననుగ్రహింప జేడు
చున్నాను. మఱియునీమె పవిత్రమైన బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించిన మహాభక్తురాలు,
కావున విచ్చటంగల పవిత్ర బ్రాహ్మణోత్తము లందరును సక్కు-బాయి కళేబరమునకు
బ్రహ్మరథము బట్టవలయును. ఇంతకా నో పుణ్యాత్మకారా!

సీ. మేలైన వట్టుదుకూలంబులం దెచ్చి—

మృతదేహము నలంకరింపవలయు—

మల్లెముల్లులును, చామంతి జవాపువ్వు

సంచరియంబుక నలయు - చవలం

చందనాగరు కావ్యసంచయాదికమును

చితిపై నఁ బేర్చింపఁ జేయవలయు

అనుకూలమైనన్ని యాజ్యఘటంబులఁ

జేర్చించి యాహుతి సేయవలయు

బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మరథమును బట్టవలయు

వేదఘోషలతో వాద్య వితతితోడ,

పాండురంగు కీర్తించు భజనతోడ,

సమృద్ధానికి చితిగధి నలుపవలయు—

౫౪

భక్తు—జ్ఞానయోగింద్రుల నివృచన మవశ్యాచరణీయము. ఇందులకు మేమంప
రమును మనఃపూర్వకముగా నామోదించుచున్నాము.

జ్ఞాన—భక్తులారా! మీ యామోదమునకు పాండురంగమూర్తి బ్రహ్మసందము
నంది తాండవకేళి నల్పుచున్నాఁడు! పృథంవకము ధనమూలమైనదగుట మీరందఱు
నెఱింగిన విషయమే కావున కత్త్యునుసారముగా చందాలననుగ్రహింపఁ బ్రార్థించు
చున్నాను.

పెద్ది—ఓస! సందాలేటయ్యా! సందాలు-ఈపాటెవ్వరానికి చందాలేయించా
లంటయ్యా! బాగ్గె - సమృద్ధాయమృతోసం ఎంతైక్కయినాసరే నేనొక్కన్నే
దాకలుజేత్తాను. కదనడపండయ్యా.

జ్ఞాన—ఓహో! ఇదియును పాండురంగని మహిమయే కాబోలును. భక్తులారా,
మీ కందజును ధనసేకరణసేయు శ్రమగూడ తప్పిపోయినది — సమృద్ధాయి
గాగ్రమపువాడే యగు పెద్దిసెట్టియును భక్తుండు దహనసంస్కారమునకగుధనమంతయు
నిచ్చెద ననుచున్నాఁడు.

అందరు - జయా! పెద్దిసెట్టికి జయా - సమృద్ధాయికిజయా - పాండురంగ
: విఠలునకు జయా.

జ్ఞాన—భక్తులారా, ఒక్కచూరు మనమందరమును సమృద్ధాయిపవిత్రాత్మకు
సంతోషకరముగా పాండురంగ సంకీర్తనముఁ గావించుమరంకు.

అందరు—భజనచేయుదురు.

(అనుబంధము 9)

కీ వ రంగము—పందరిపురము.

(తెర)

(ప్రవేశము—నారదుడు.

(అనుబంధము 10)

నార—అహోహా, తీలామానుష విగ్రహుండగు శ్రీపాండురంగని ఇక్కడ
పరమాద్భుతములగదా!

ఉ. ఎక్కడియగ్రహారమది యొక్కడి బ్రాహ్మణ మందిరంబు, తా
నక్కడ సక్కు-బాయికొరకై—స్నుషరూపునఁ గృష్ణు డీగతిం
జిక్కుట యేమి? సక్కు-తన జీవము లీపురి బాయుటేమి? తా
నక్కడ బంధముత్తఁడయి, యాహరియీహరిజేరు టెట్లాకో. ౫౯.

భిక్షులందరును జేరి యప్పుడే సక్కు-బాయి భౌతికదేహమున కగ్నిసంస్కారము
జరించుచున్నారు. సక్కు-బాయి శరీరము భూమిపైలేకుండ భస్మీభూతంబగు టెడల
సక్కు-బాయికి మారుగా మాయసక్కు-స్వరూపమున గాఢపతికి భార్యగా నటించు
చున్న మాశ్వస్థపరమాత్మకు శాశ్వతముగ నచ్చట నాజన్మాంత నిర్బంధదాస్యము
తప్పదుగాఁబోలును. దైవమా! బ్రహ్మాండజాలములెల్ల పోషింపఁ బ్రతిభగల్గి. నీ
మాయాజాలయినఁ బ్రకృతిని బంధించిన నీవు నేటి కొక బ్రాహ్మణ మందిరంబున
దాస్యంబునఁ దగుల్కొంటివిగదా! భక్తసంరక్షణార్థమై నీ వెట్టిశ్రమలకైన నోర్చుచుం
టివిగదా! స్వామి!

గీ. పండరిపురంబువను సక్కు-బాయితనువు

దహనమందుట నెఱుగవో దాసపోష

అచట నిర్బంధితుండ నెట్లైతివయ్య!

ఏ యుపాయంబుఁ దోఁపలేదే! మహాత్మ!

౫౯.

ఇందులకు నాచేతనైన యుక్తిగావిచ్చి, సక్కు-బాయి భౌతికశరీరంబు దహింపఁ
బడకుండ ధాత్రితలంబున, నిర్మిస్తగాన, పాండురంగదేవునకు దాస్య విమోచనము
కాఁజాలను. ఈవార్తను రాధాదేవియు, రుక్మమాతాయయు నింక నెఱుంగునట్లున్నారు.
ముందుగా వారలకీ వృత్తాంతముం దెలియఁజేసి, పాండురంగదాస్య విమోచనోపాయం
బును, వారితోడనే సంప్రదించెదగాక.

(అనుబంధము 1)

(నిష్క్రమించును.)

4 వ రంగము—పాండురంగ దేవాలయము

[ప్రవేశము—చదరంగమాడుచున్న రాధాబాయి, రుక్మమాతాయి

రాధా - అమ్మాయి! రుక్మమా ఇదిగో! నాగుర్రమువచ్చి నీ మంత్రివైనను
రాజువైనను, సమానముగా దూకినది. ఇప్పుడు నీవు రాజును రక్షించుకొనక తప్పదు,
గావున, మంత్రివై నాశవదలుకొనవలసినదే!

రుక్మ - ఓహో నిజముగా ప్రమాదము సంభవించినట్లున్నది.

[నారదుడు ప్రవేశము]

నార...అమ్మా! ప్రమాదమే సంభవించినట్లుండుటగాదు, పరిబలమైన ప్రమా
దమే సంభవించినది.

రాధా—ఓహో! మహాత్ములగు నారదమునిండులు! ఆర్యా! నమస్కారము.
రుక్మి—మునీంద్రా! నమస్కారము. ఇందు దయచేయుడు.....
మహాత్మా! ఇటుచూడుడు! మాయక్కరాధాదేవి, చదరంగమునందలి నా రాజును
బంధించి మంత్రిని మ్రింగికేయఁ జూచుచున్నది.

నార—అమ్మా! నిజకత్వము నెరుంగమింజేసి, మీరిట్లు భావించు చున్నారు.
కాని, నిజముగా నరికట్టింది మీయక్కగారుకాదు. అరికట్టబడినది మీ చదరంగపు
రాజుగాదు

రుక్మి—అదియేమి మునీంద్రా! అట్లుచున్నారే? పృథ్వీక్షముగ చదరంగపు
బల్లపై నరికట్టబడిన నారాజు, కన్నులకు గాన్పించుమండేగా, కాడని
వచ్చెదరేమి?

నార—అయ్యో! వెర్రెత్తి! వైచుచున్న మహాప్రమాదస్థితి నెరుంగజాలక,
మీరింకను చదరంగపు వెర్రెలానే యున్నారా?

రాధ—బ్రహ్మమానసపుత్రా! ప్రమాద మనుచున్నారేమి?

నార—పిదప మంచి చేయుదును, కాని ముందమాట చెప్పుడు. జగన్నాథు.
లెందున్నవారు?

రాధ—భక్తసంరక్షణ పరతంత్రులై - స్థలాంతరమున నున్నారు.

నార - ఎవరాభక్తులు - చెప్పుగూడగివారా?

రుక్మి - చెప్పుగూడ కేమి? సక్కుబాయి యను భక్తురాలు.

నార - అగ్రహార పురవాసినియే కదా!

రాధ - ఓ నామెయే!

నార - అట్లయినవారు క్షిప్రుముగ మరలివత్తురా?

రాధ - రాకేమి? ఆసక్కుబాయి బ్రహ్మాత్మన దర్శనార్థమిపుడిచటికే వచ్చి
యున్నది. ఆమెకు మారుగా నాథుఁ డాపురమున మాయా సక్కుబాయియై యుండ
వలసి వచ్చెను. సక్కుబాయి మరలి యగ్రహారమున కరిగిన వెంటనే, స్వామియిటుకు
విచ్చేరెదరు.

నార - ఇప్పుడు సక్కుబాయి యెచ్చుటనున్నదంటి?

రుక్మి - ఇచ్చటనే.

నార - ఇచ్చటనే యున్నదా? బ్రతికియున్నదా? వచ్చియున్నదా?

రాధ - మునీంద్రా మీపలుకులు నేడు విపరీతముగ నున్నవియే!

నార - అమ్మా, వచ్చిన సక్కుబాయి యింక నగ్రహారంబున కరుగుటెక్కడ?
స్వామికి దాస్యవిమోచన మగుట యెక్కడ?

రుక్మి--ఏమేమి! నారదా! సక్కుబాయి మరణించెనా?

నార - నేటి యుదయమున - స్వామి చరణ సన్నిధానమున - అల్లవిగో!
గగనంబు నంటుచున్న యామంటులగు దిలకించితిరా! అవి సక్కుబాయి చిత్రాగ్ని కీలా
మాలలు! చూడుడు.

నీ. ఉపవాసపరయ-భక్త్యజేకయగు నక్కు-
 జగదీశు దివ్యతేజమునఁ గలయ-
 భక్తులందరును, తద్బాధిక దేహంబు,
 నడఁగొని, యగ్నిసంస్కృతులు సేయ-
 రూఢిగా నక్కు-స్వరూపభావన, శాశ్వ
 తంబుగా భువిని లుప్తంబుగాఁగ,
 విప్రమందిరమున వెలయు శ్రీనాథు, దా
 స్త్యం బిక జన్మదాస్త్యంబుగాఁగ,
 పండరీపుర విభవంబు పాడువడును;
 కాంతలు, తద్వీయు లందరు సంతసించు;
 అగ్రహారమై కైవల్యమై రహించు;
 నింతకన్నఁ బ్రమాద మింకేది? తల్లి !

గృ

రాధ - అయ్యయ్యో! అట్లయిన నింకేది పెరవు? - అశురపడకున్న-సంతయును
 బాకనంబగు కాలమే దాపురించెనే! మునింకా! ఇంచులకు, ఉపాయాంతర మేమైనఁ
 గలదా?—

రుక్మి - కటకటా! ఎంతకన్నకాలము దాపుర మయ్యెను !

గీ. అక్కటా ! యుత్సవముఁ గాంచి నక్కు-బాయి

శీఘ్రముగ, స్వగృహముచేరు శ్రీనివాసుఁ

డింకవచ్చుననుచు నిరీక్షించుచున్న

యన్నదాదుల కేది, మార్గాంతరంబు?

గృ

నార - మరి మరి సంగతి వెరిగించినయెడల, సుదుపాయ మెద్దియేని మీకైనఁ
 దోపకుండునా యని యాశించియున్న నన్నె యుపాయము నడుగుచున్నారా? తల్లి !
 తమకన్న నీమూఢాత్ముల కధికోపాయములు తెలియునా?

రాధ - పలుకఁదలచి యట్లై పలికెదవుగాక నీ వెయంగని యుపాయంబులు
 మాకు దెలియునా? విచిత్రకలహ నిర్మాణవేత్తవగు నీ చరిత్రముచతుర్థభువనవిభాస్యతము
 గాదా ! నారదా !

జీ. పారిజాతము నిచ్చిభామతో రుక్మిణీ

దేవికి కలహంబుఁ దెచ్చినావు—

గంగావతరణంబు గల్గిననాడు గం

గాగారులకు రావొనర్చినావు—

వతిదానమను మిమఁ బన్ని ద్వారకలోన
మంచికల్లోలముఁ జెంచి నావు—

కౌరవ పాండవ పీఠల నడుమ నె

న్నెన్నియో కలహముల్ బన్ని నావు

శలఁసేటికి కలహభోక్త యనుపేర,

సార్థకాఖ్యను గంటివో సంయమింద్ర !

ధాత్రిలో, నీవు లేని చరిత్రగలదె!

యొక్తులందు నిస్సీగు ధీయుక్తులెవరు?

౫౯

నార - అమ్మా ! ఇది యంతయును నన్ను సుతించుటయూ - నిందించుటయూ ?

రాధ - ఎట్లయిన నేమి ? కలహశన విరుదాకింతుడ వగునిన్ను నిందించుటయు
స్తుతించుటయే యగునుగదా !

రుక్మి—అక్కా! ఈనూటలలో నేమి కాలాతీతమై పోవుచున్నది. సక్కు-
బాయి శరీరము దహింపఁబడక మున్నే చేయదగిన కార్యమేదియైన సున్నచో చేయ
కలయునుగదా. నారదమునీంద్రా, ప్రమాదకరంబగు నియుదంతయు నాలకించినప్పటి
నుండియును మా యిరువురి బుద్ధులును భౌతికములైపోయినవి మాకింక నెట్టియోచనయుం
చోపదు. స్వామికి దాస్యవిముక్తి ప్రసాదించుభారము నీయించేయున్నది.

నార - అమ్మా! అంతటి సన్మానమునకు మీదాసుఁడు పౌత్రుఁడుగాఁడు.
కపటనాటకనూత్రాదారియగు నాచేవదేవునకు దాస్యవిముక్తినిగల్గింప, నల్పజ్ఞుఁడనగు
నేనెంతవాడను. బసను మిరింతగా నడుగుచున్నారగువున, నాకుఁదోచినయుక్తి
నాలకింపుఁడు.

ఆ. జ్వలనమూర్తి సక్కు-బాయి నంటకమున్నె,

దివిజపురికి వైనతేయు సంపి

పరసుధారసంబు వర్షింపగాఁజేయ

బడిన యెడల సక్కు-బాయి బ్రతుకు.

౬౦.

రుక్మి...ఆ యుపాయముచేత సక్కు-బాయిని మఱల బ్రదికింపవచ్చు నను
తొంపము. అంతనూత్రముననే ప్రయోజన మేమి? నాధునకు దాస్యవిముక్తి గలుగ
వలదా.

రాధ - అమ్మాయీ, సక్కు-బాయి మఱల బ్రతుకునంతటి భాగ్యమేకల్లు నెడల
నాధుని దాస్యవిమోచన కార్యమేపాటిది. నయంబుననో, భయంబుననో సక్కు-బాయిని
మఱల స్వగృహంబున కంపఁగల్గుదుమేని, నాధుఁడు మనకు దక్కగలఁడు. నారద
మునీంద్రా, ఇంతకన్న నుపాయాంతరము వేరొకటిలేదు. ఈ యుక్తియే ప్రకటమై
యున్నది.

దుక్కి - అట్లయిన వింశ కాలయాపన మేల. గరుత్మంతుని బంపి కడమథని యంత్ర యును మనము ధ్మణములో నిర్వహితము. ఆపని మొదట చూడవలయును. రమ్మ -

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(తెర)

5 వ రంగము- శృశానభూమి.

ప్ర)వేశము— } సక్కు-బాయి శవము కాలుచుండగా
భక్తులు భజనచేయుదురు.

కొంతసేపటికి మహావర్షము కురియును. అగ్ని చల్లారును. ఆకాశమున, అమృతభాండముతో గరుత్మంతుడు కాన్పించి అమృతమును సక్కు-బాయి క శేబరముపై వర్షించి వెడలిపోవును.)

సక్కు...[చితినుండిలేచి] రంగా, రంగా, పాండురంగా, ఎంతనిద గల్గెను. స్వామీ.

జాన - అహోహో, ఏమి మన యదృష్టము పంచత్వమునందిన భక్తురాలు సక్కు-బాయి, విద్రలేచినభాతి పునర్జీవితయై చితినుండి లేచివచ్చుచున్నది.

అంద - జయా, శ్రీ సక్కు-బాయికి జయా, జయా, శ్రీ పాండురంగవిఠల్ పరమాత్మకు జయా.

జ్ఞాన—నీ. అనలుఁ డీమె శరీరమును స్పృశింప నశక్తుఁ

డౌట, భీతిల్లి చల్లారెనేమొ—

భక్తలోకమును బావనమునీయఁగ భవి

కమరు లింకొకతూరి యంపిరేమొ!—

పాండురంగఁడు సక్కు-బాయి లీలలఁదృష్టిఁ

జెందక బ్రతికింపఁ జేసెనేమొ!—

మనయదృష్టము మూర్తిగొని సక్కు-బాయిగా,

నవనిపై నవతార మందెనేమొ

ఆ. కాశయుష్మ నిర్ఘనాకాశతలమున

కుంభవర్షధార గురియుటేమి

చితి గలించుటేమి సతి పునర్జీవితయై

మనుటయేమి, విష్ణుమహిమగాక.

సక్కు—గురునాథా! నమస్కారము! ఇంద్రుమి? నేను స్వప్నలోకమునందున్నానా ప్రకృతిస్థనై యున్నానా? ఈశ్వరశాసమునకు మన మందర యేల వచ్చితిమి? పాండురంగదేవుని యాలయమున గదా యుంటిమి?

జ్ఞాన—అహూ! నీవు స్వప్నలోకమునలేవు. ప్రకృతిస్థవేయై యున్నావు. మన మీశ్వరశాసమునకు వచ్చుటయు మరల నీతో గలసి యానందముతో, రంగని సన్నిధి గరుంగ గల్గుటయు—శ్రీపాండురంగని లీలలు!

గీ. పాండురంగని సన్నిధిఁ బరమపదము

నందినావమ్మరో! మహానందలీల—

కాని వెండియు నాశ్చర్యకరముగాగ,

(బదికి వచ్చితివమ్మ! మా భాగ్యవశత.

౯౨

సక్కు—అహా! ఎంతపని జరిగెను రంగా రంగా నీ దివ్యసన్నిధి భాగ్యము గాంచిన నావై ననుగ్రహము మాని మరల నీపాపలోకముననే పడవేసితివా స్వామీ! నాడున్నర్థ మింకను పదిపక్షముంగాంచలేదా?

జ్ఞాన—తల్లీ! బగన్మొత్తవై మహాభిక్త శిరోభూషణమవై దూరీకృత పాప లేకవై పరమపవిత్రజన్మవై నిన్ను గాంచి పాపములే భీతిసంది షటాపంచలై పోవు ననిన నిక వానికి పరిపక్షదళ గలుగలేదనుట శకవిహణమునకు వాడిమి తక్కువ యయ్యెననుటగదా? జగజ్జననీ! నీవై ననుగ్రహము లేకకాదు. మముభోటి పాపాత్ములనందట ననుగ్రహింపదలచియే మనలగన్న తండ్రియగు శ్రీ పాండురంగుని నీకు అనితరదుస్సాధ్యమగు నీ పునర్జన్మముం బ్రసాదించెను. ప్రకృతిభయంకరయగు నీశ్వరశాస భూమియందింక మనకేమియుం బనిలేను. అనందముతో పాండురంగని సన్నిధి నమున కదగుదము రమ్మ. భక్తకేళిప్థలారా! పాండురంగ నామ దివ్యసంకీర్తనముఁ గావించుచు, మనమింక నాలయమునకు భక్తురాలగు సక్కుబాయిం గొనిపోవుదమురండు.

(అనుబంధము 12)

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

(తెర)

6 వ రంగము—అరణ్యమార్గము.

(ప్రవేశము—శంభుశాస్త్రి, పెద్దిసెట్టి.

పెద్ది—శంభుశాస్త్రులంగారూ! సక్కుబాయమ్మ కాటికి అగ్నిముట్టించాగదా! సాపుగా ఆకలొడులుకుని చేతులుగడుక్కొచ్చినట్లేనా?

శంభు—కళ్ళ యెదుట కాన్డగబేర్చి అగ్నిపాలుచేసిన తరువాత ఆశేముండ్లి పెట్టికెట్టి?

పెద్ది—ఆదికాదయ్యా కాన్డలదిబ్బ కాన్డలించునరాంగ నే ఆకాశంబొక్కడ్డటూ పెద్దవర్షం కురిసిందిగదా? అగ్గారిపోయి సక్కుబాయమ్మ మళ్ళీ బలికిందేమాలంటూ

శంభు—వీన్నే “దంపుడుకళ్ళ ఆశ” అంటారు. ఆగ్ని అరిపోతే అరిపోవచ్చు నేమో, చచ్చిన సక్కుబాయి బ్రతికట మెట్టాగోయ్.

పెద్ది—వీంటోనయ్యా చాత్తురూ! నాకిదంతా అగమ్యగోచరంగా వుంది. సక్కుబాయమ్మతల్లి సచ్చిందంలే నా కేమీ నమ్మకంలేదు. నిజంగా సచ్చిపోయిందంటయ్యా, అయిల్లాలు.

శంభు—వీమిటోయ్! పెద్దసెట్టి. నిజంగానే అగమ్యగోచరపు మాటలాడు తున్నావు. మనస్సు చలించిందా వీమిటి.

ద్వి—మనస్సు సెలించిందా అని అడుగుతుండావా చాత్తురూ! అసలు మనస్సంటే యేంటి. మనస్సంటే ఆత్మమ. ఆత్మమంటే పరమాత్మ. పరమాత్మకూ ఆత్మమకూ భేదంలేదు. ఆత్మత్వం తెలియనోళ్ళు కొందరు ఆత్మనువేరే, పరమాత్మనువేరే అని వాగుతుండారు గానీ పెద్దసెట్టి యేదాంతచాత్తరంలో రెండూ వొకటే. పెద్దసెట్టి యేదాంతరమంటే యేంటో యిన్నావా. ఇనకుంటే చెవుతాను చెవులాగ్గియును.

త త్త్వం

ఆత్మమంటే యేమిరా పరమాత్మమంటే యేమిరా

ఆత్మమకు పరమాత్మమకు అవంతభేదము లేదురా

అన్నమంటేయేమిరా మరి సున్నమంటే యేమిరా

అన్నమూ సున్నమూ గలిసితే అంత తెల్లనిదానురా

శివుడంటే యెవడురా కేశవుడంటే యెవడురా

శివుడు కేశవు లొక్కరూపై జీవలోకమునేలురా

అండమంటే యేమిరా బ్రహ్మాండమంటే యేమిరా

అండములు పిండములు మఱి బ్రహ్మాండములు హరిమాయరా

జీవులకు నందఱికి పెద్దసెట్టి వేదాంతమురా

చావుబ్రతుకు లేనిదానిని సాగి యిక పోదమురా || ౭ ||

౭-3

శంభు - గల్లాపెట్టి వదలిపెట్టి కవిత్వమెప్పుడు నేర్చుకున్నావు పెద్దసెట్టి అర్థజ్ఞానం అపాయకరమన్నదనుమా! తప్పుడురాతలు రాసి తద్దినాలు పెట్టించేవు చాగిత్త!

పెద్ది - తల్లూ గిల్లూ నాకు తెలియదు, నోటెంబటొచ్చినదంతా కవికమే. ఈ జ్యోహానికి లేగటిమున్నకూ భేదంలేదు. రూపాయలకి నిల్లపెంకులకి అంతకన్నా భేదంలేదు. పుట్టిగనాడు కట్టుకొనిరాలేదు గిట్టిగనాడు కట్టుకొపోయేదిలేదు.

పామ్యేటమ్మడు వెంటరాదు వొక పుచ్చినగవ్వయినా! అన్నాడు. యేమన్నతాత గారి బోడలన్నీ యేదాంతాలే! ఎరగవోళ్ళుబూతుమాట అనుకుంటారు. తెలిసినోరికి తియ్యమామిడిపండు, తెలియనోరికి యిసముష్టిపండు. సక్కుబాయమ్మ సచ్చిపోయింద

నేనోళ్ళు జూటాకోర్లు. యాదాంతపు తత్తవం తెలియనోళ్ళ! సావేంటి బకుకేంటి . అంతా వొక్కటే.

- 1 మంటలో కాలేది మంటలోకలిసేది । మాయద్రేహము మాత్ర మేనోయి । సద్గురుడ । వేయేల । జీవాత్మకాదోయ్ ॥మం॥
- 2 వుట్టునవుడ్డట్టులో ॥ గిట్టునవు డట్టులే । వోయేది ద్రేహమే నోయి । సద్గురుడ । జీవాత్మ నిత్యమేనోయి ॥మం॥
- 3 చుట్టాలు స్నేహితులు కాష్టానికేకాని । ఆపైగవెంటరారోయి । సద్గురుడ । అవనిలో నెవరి కెవరోయి ॥మం॥
- 4 భార్యలూ బిడ్డలూ । పశువులూ గృహములూ ! పాపిష్టిబంధనా లోయి । సద్గురుడ । యీజన్మతోనే సరోయి ॥మం॥

కంభు—(స్వగతము) పిల్లికిపిడచైనా వేయనిపీనాని పెద్దిసెట్టికి కొండంత వైరాగ్యమబ్బడం అక్షరాలైనా సరిగ్గా కూడబలుక్కలేనివాడికి ఆకస్మాత్తుగా అనుభాషిక్తిగల్గడం ఆశ్చర్యంగానే వున్నాయి. మనస్సేమో చలించి, కొంచెముచు మించుగా పెద్దభోరణిలో పడ్డట్టు తోస్తుంది. (పరీకాశము) పెద్దిసెట్టి - చూడ్తూ ఆపూ లేకుండా యేక ఆకుధారకింద చదివేస్తున్నావు ఈకవిత్వమంతా ఎవ్వడు నేర్చుకున్నావు.

పెద్ది—నేరసుకోడ మేంటయ్యా ఎరిబాపడా! అమహాలక్ష్మి సక్కుబాయమృతల్లి యెదటనిలబడి చదివించేస్తుంటేను!

కంభు—సక్కుబాయమృత చదివించేమృతమేమిటి. ఎదట నిలబడిటమేమిటి? సక్కుబాయమృత చచ్చిపోయింది గాదటోయ్.

పెద్ది - సక్కుబాయమృత చచ్చిపోయిందంటే మూతిపళ్ళు రాలగొట్టేస్తాను. శక్తు లేనివెడలకు చచ్చిపోయింది, మతిలేని గుంటలకి సచ్చిపోయింది, బుద్ధిలేని గాడిదెలకి సచ్చిపోయింది, ఆలోచనలేని అదోవాజెయ్యలకి సచ్చిపోయింది. మనలాంటి యేదాంతుడికి సచ్చిపోవడమేంటయ్యా! అదుగో అదుగో సక్కుబాయమృత! నీకు కళ్ళున్నాయా కళ్ళుంటే కనపడుతుంది. నాయేలికినూటిగా ఆకాశంకాసి చూడు. రంగా రంగాలని బజనజేస్తూంది. సక్కుబాయమృత. కాళకి శ్లైలుఃట్టుకొని తాండవిస్తూంది. సక్కుబాయమృత. పొండురింగస్వామికి పడిపడీ మొక్కుతూంది సక్కుబాయమృత. ఆతల్లి బజనలోగలసి మనంగూడా బజనసేతాం పాడవయ్యా బావనయ్యా పాడు. మన పాడు జలమలకి, ఇంతకన్నామంచి సమయం దొరుకుద్దా?

(తాళమువేయుచు పాడును.)

—♦ పాట ♦—

రంగారంగా రంగారంగా యనవే మనసా!

రంగారంగా వైభోగుని కస్తురిరంగని సన్నిధిగనవే ॥రం॥

వేదవేద్యు శ్రీరాధానాథుని పాదపద్మముల బడవే మనసా!

వాదములాడక వారిజనాథుని పావనకథ చెవి నిడవే ॥రంగా॥

అన్నియుతానై అన్నిటవేరైయున్న పరాత్పరు గనవే మనసా!

పన్నగశాయిని పలుమఱుఁడలచిన పాపము దొలగునె మనసా ॥రంగా॥

శంభు— పెద్ది సెట్టి! ఏమిటా అల్లరి? నీకు పిచ్చిపట్టిందా. సక్కుబాయి భూతమై ఆవేసింది. భజనలోపడి అడుగవల పెట్టుకుండావున్నావే? ఎన్నడైనా యిట్లా ఎగురుబెట్టావా? నడుత్యరగా యింటికి వెళ్దాం.

పెద్ది - (శంభుకాశ్రియిని వీపువై జరచి) బజనచెయ్యరా బాబూ అంటే యెరివేదంతాలు సెపుతావేంట్రా? బ్యాపనోదా! నాకుపిచ్చెంట్రా! పిచాచ మంట్రా. ఎవడికిరా పిచ్చి. ఎవడికిరా పిచాచం నీకా నాకా? (తిరిగికోట్టును)

శంభు - అబ్బ సీయమృకడుపుకాల! పిచ్చిమండా కొడకా! ఎంతెంత చరు పులు చరిచావురా? పానీగాని సక్కుబాయమ్మ తాలుకు మంగళనూత్రాలూ నగలూ బాగర్తగా వున్నాయా?

సెట్టి—ఓ! అతిబాగర్తగా వున్నాయి. ఈ జీవాత్మ దేహంలోభవంతబాగర్తగా వుందో అంతబాగర్తగా వున్నాయి.

శంభు—ఈపిచ్చిలో ఎక్కడైనా పారేస్తావు నాచేతికియ్యి, ఆవిడ యింట్లో యిస్తావే.

సెట్టి—అమ్మా! బాపనోడికెంతాళ! నీచేతికిస్తే అమ్మకొందామని నూత్తుం దావా? ఎంత దురుబుద్ధి.

శంభు—ఆవిడనగలు నీ నమ్మకుంటానా? నీకునన్న తిన్నగలేదు. పారేస్తా వని అడుగుతున్నాను.

పెద్ది—వోన! వల్లగాదు! సాయంగా నాసేతుల్లోవొట్టుకెల్లినక్కుబాయమ్మ అత్తకిచ్చెయ్యాలై అంటే—మట్టి కిక్కురుమన్నామంటే మక్కెలిరగ మొట్టుతాను నడు.

శంభు—(స్వగతము) పిచ్చిమండాకొడుకు - విజంగానే చంపేటట్టున్నాడు. వీడికొడ దాపరించాడురాబాబూ నాకు! (ప్రకా) పూఁ బితే పద.

పెద్ది - ఊరికేయెల్లటమా! బజన! బజన చేసుకుంటావెల్లాలై! పాడుబాపనోదా నాతో—గుడపాడు - పాడాల్సిందే!

శంభు - బలవంతపు బ్రాహ్మణార్థంలాగుంది. ఊ - బితే నీకార్థం వీదో పాడుమరి!

సెట్టి - (పాడును.)

త త్వం

ఎందుకీ సంసారమూ? నిస్సారమూ ముందు వెనుక నసారమూ
ఎందుకీ సంసారబంధము గ్రహచార మిందలి మమకారమెందు
పారావార ||మెం||

శంభు—(బలాత్కారముగా పాడుచుండును.)

వెద్ది—ఊరకే పాడతం కాదోయ ఎర్రపాప ఎయ్ తాళం! (కొట్టును)

శంభు...నీముండామాయ! కొట్టటం మొదలుపెట్టావేమిరా!

(తాళము వేయుచు పాడును)

(తెర)

7 వ రంగము—అగ్రహారమునందలి కాశీవతి యిల్లు.

ప్రవేశము—శయనమందిరమున కాశీవతితో మాయానక్కబాయి.

కాశీ—నిజంగానా?

సక్కా - నిజంగావే. మీతోడు, చేనబద్దమాడుటలేదు.

కాశీ - కాదు కాదు, సక్కా! అదిద్దమే అడుతున్నావు. తప్పుకుండా నీదగ్గర
మందో మంత్రిమోపుండి. లేకపోతే అమ్మ అమ్మ! ఎటువంటి రాక్షసి ఎట్లామాటిపో
యింది! మాఅమ్మంటే సామాన్యరాలా? పూజ్యోవున్న కరణాలూ, కాపులూగూడా
అవిడనోటికి గడగడ లాడేవారు. వెధవకరణాలూ కాపులూ లెక్కేమిటి? దయ్యాలూ
భూతాలూ సమేతూ యుడిసి పారిపోయేవి! అటువంటి మనిషి అతి విచిత్రంగా మారి
పోయి “సక్కా! నాసక్కుతల్లీ! సక్కుబాయమ్మతల్లీ!” అని పిలుస్తు ఇంటిపెత్తన
మంతా నీ కప్పుగించింది. భిగవంతుడిపేరు వినబడితే భిగ్గున మండిపడేమనిషి భారత
భాగవతాలు చింటూ భక్తురాలైపోయింది. వీదో మంత్రిమో మందో పర్యాయగించి
మా అమ్మను వశపరచుకున్నావు.

నీ. పాండురంగాయన్న మండిపోయేడి కాంత,

భక్తులతోగూడి పాడదొడగె,

పండరిపురికి నిన్బంపని గయ్యాళి

యాత్రలుసేయ నాయ త్రమయ్యె

పిల్లి కెంగిలియైన బెట్టని కతలోభి

బీదల కన్నంబు బెప్పసాగె.

విగ్రహంబును బారవేసిన నా సైక

స్వగృహన దేవతార్చనము నిలిపె.

భక్తిలేని మూఢ భాగవతాదుల
నాలకింప మిగుల నాశగొనియె
ఇంతలోన నింత వింతైన మారుపు
గలుగగలదె యిట్ల కారణముగ?

౯౭

సక్కు...నాథా! శ్రీవిఠలదేవుని శృపారస సంప్రాప్తి కతంబునబండులాడల
నోడలు బండ్లునగుట యొక ఆశ్చర్యమా? నిజముగా నాకు మందులును మంత్రములును
చెలియుననియును అందువలననే అత్తగారిబుద్ధికి వరివర్తనము గలిగెననియు దృఢ
ముగా నమ్ముచులేని నెనుడు.

అ॥ మంత్రగత్తై నంచు మది విశ్వసింతురో

పాండురంగ మంత్రపఠన గలదు

మందు గలదటంచు మది నమ్మియుందురో

శిలదు మంచిమందు తొలసిదళము.

౯౮

ఏటులైననీమి? అత్తగారు భక్తులయ్యె ఆదియే మనకు మహాభాగ్యము.
ఈవ్యర్థప్రసంగమునకేమిగాని పారాయణసమయమైనది. వారరుగో అత్తగారు! గీతా
శాస్త్రశ్రీవణ కుతూహలాయత్త చిత్తులై వచ్చుచున్నారు. (నిలువబడును)

(అత్త భగవద్గీతతో ప్రవేశము)

అత్త...శ్లేష్మంలాబద్ధ యీగవరె ఈ పాడుసంసారములో ఈదుకోగా యీదు
కోగా, యిప్పటికి తేమిలి బయటపడ్డానుకల్లి! నిన్న చదివిన దగ్గరనుంచీ - భగవద్గీత
చదువమ్మ సక్కు!

సక్కు—చిత్తము (చదువును)

శ్లో॥ ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్రయం

ఉపైతి శాంతరజసం । బ్రహ్మభూత మకల్మషం॥

౯౯

అర్థము—అత్యయంను హృదయమును చలనరహితముగా నుండుటచేత, సమస్త
పాపములును ఉపశమింపగా, రజోగుణము శాంతినిొంది, అందువలననే, శుద్ధాత్మరూప
ముతో నుండు నియోగిని ఆత్మానుభవరూపమైన యుత్తమసుఖమును గాంచును.

అత్త—అమ్మాయీ! సక్కు! ఏలేనూ ఈష్లోకాలన్నీ స్వయంగా శ్రీకృష్ణ
భగవాన్లనారు తమ నోటివెంట చెప్పినదేనా?

కాశీ—నోటివెంట చెప్పకపోదే కళ్ళవెంట చెప్తుతాడా? చెప్తులవెంట చెప్తు
తాడా? అన్నీ విచ్చిప్పక్కలలేస్తావే మమ్మా!

అత్త—అదిగాదురా! కృష్ణభగవానులే చెప్పారా! కాకవారు చెప్పినట్లు
మరొక కవీశ్వరు లెవ్వరైనా చెప్పారా అని అడుగుతున్నారా!

సక్కు—అత్తగారూ! మరియొక కవీశ్వరులెవ్వరును చెప్పినదిగావు. క్రివిఠల్
భగవానులే, క్షయముగా అర్జునున కుపదేశించిన గీతామహావాక్యము లివి.

అ! జగమునందు గ్లాని సంభూతమగువేళ,
నాక్కొకరు మహాత్ములుదృఢింతు;
ద్వాపరంబునం దుగయమంది—శ్రీకృష్ణ
మూర్తి—గీత లోకమునకుఁ దెల్పు.

20

అత్త - ఓయబ్బా! ద్వాపరంనాడు చెప్పిన గీతలంటే యివ్వి? ఇంతకాలందాకా ఇవన్నీ, నాశనం గాకుండా, ఎల్లావున్నాయో!
సక్కు...అశ్వర్యమేమి? ఆకాల మీకాలమువంటిది కాదుగదా!

క॥ అప్పటి గురుకులవాసము

లప్పటి యావేదవరన మప్పటి మేధ

స్థిప్పటికాలంబున వా

జప్పల కింతైనఁ దెలియగగునా కలిలోన.

21

కాశీ—నిజమేనే అమ్మా! అప్పటికాలంలో వేదం పఠాల్గు పన్నాలూ, భుజాన జంఝమున్న పృథివాడికీ హృక్కవిలెగావుండేది. అప్పుడీ దిక్కుమాలిన తప్పులతడికల అచ్చుకూటాలు, లేకపోవడంచేత పృథ్వీవ్రాత పరంపరంగా, కిష్కలకు నేర్పుతూవుండేవారు. వచ్చిన చదువు చచ్చినాపోకుండా తొయిలాగ వుండి పోయేది. ఇప్పుడు, ఎంతఘనవిద్వాసుడైనా, అచ్చుపుస్తకాలుచూచి చదవడమే గాని, పునాది యేడిస్తేనా?

అత్త—మీనాయనగారూ అలాగే, నీకు వేదం చెప్పాలనీ, నిన్ను తనంత ఘనుణ్ణి చెయ్యాలనీ, మహాశ్రమపడవారు. ఐతే యేంలాభం? చదువుకోడానికి నిన్ను ప్పడు పిలిచినా కడుపునోప్పి—కాలునోప్పి అని వంకబెట్టి, గోలీకాయలో, గాలి పటాలో అడుక్కోటానికి వెళ్ళేవాడవు. తుదకొక్క అక్షరమైనా అబ్బిందేకాదు. ఇప్పుడుచూడుమరి! అడవిల్ల - అందులో భార్య ఎంచక్కా భగవద్గీతంతా చదివి చదువురాని మొద్దులకు మనకు వినిపస్తాందో. నీకే నాలగక్షరాలు అబ్బివుంటే— ఎంతముచ్చటగా వుండేది! దీపంబెట్టి మొక్కుకోవాలె - అమహానుభావుఁడు మీ నాన్నగారు. ఎంతర్థి సుపాదించారు...ఎంత నిద్వాంసుడనపించుకొన్నారు! ఎన్ని యజ్ఞాలుచేశారు! ఎన్ని దానాలుచేశారు... ఇంటిలో వెయ్యవిస్తరి తియ్యవిస్తరి...నిరతాన్నదానండా...ప్రాజ్ఞాలు హరి అనేదాకా, నీవు బాగుపడకపోతివే అన్న విచారమే కాని ఆయనకు మఱొహ విచారం వుండేదిగాదుగదా! ఇంతకూ ఎవరి కెంత ప్రాప్తమో అంతేగాని అధికం రమ్మంటే ఎలావస్తుంది. (కన్నీరునించును)

కాశీ—ఊరుకో! ఊరుకో—ఎందుకేడుస్తావులే? భావనాట్టి చెవులురులిమి, నాలుగుముక్కులుచెబితే, నాకు చదువంటక పోయిందా?— నాకుబాగా జ్ఞాపకం నాయనగారు ఎప్పుడుచదువు చెప్పాచ్చినా సువ్యోకాదానవు దావరించి నన్ను గారాబంజేసి, ఒక్కఅక్షరమైనా అడుగనిచ్చేదానవుగాదు. చేసుకున్నదాని కిప్పుడే తుస్తున్నావు, ఎవరి నంటావు?

అత్త—పొనీలేరా నాయనా! అన్ని తప్పులూ నావే! ఈ సోది మన కెప్పుడూ వుండేదేగాని, వీడమ్మా సక్కు! ఇంకో స్లోకం ?

సక్కు—(చదువును)

స్లో. ఏవం యజ్ఞే సదా ౨౨ త్కానం యోగీ విగతకల్మషః

సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శ మత్యంతం సుఖమన్న తే.

౨౩

అథము—ఈవిధమైన యోగియగు నాతడు అత్యయోగాభ్యాసముచేతనే అన్ని విధములగు పాపక్రమములను పొగొట్టుకొని, బ్రహ్మనుభవ కృతిగల్గి-అత్యంతమగు సుఖమును, నిరంతరమును అనుభవించుచుండును.

కాశీ—సక్కు! ఈవేళ నాకేమో అమిత దాహమవుతుంది. చల్లని మంచినీళ్ళు తెచ్చి పెట్టుము.

సక్కు—భాగ్యము. (ముందుకువచ్చి స్వగతము) సక్కుబాయి పండరిపుర మున మరణించినవారై నెరిగిన; నాభక్తులిచటకు వచ్చుచున్నారు. ఇంక నేనిట నుండరాదు. అందులకే యీబ్రాహ్మణునికిప్పుడు నేను మృషాదాహ కల్పనముఁ జేసితిని. ఈక్షణమే నాదాస్యమున కంతము.

ఆ. భక్తురాలి గావ బ్రాహ్మణ దారనై

దాసినై చరించి దాస్యకర్మ

నలుపఁ బాలుపడితి, సరియయ్యె నేటితో

సక్కుబాయి యత్ర సాధువయ్యె.

23.

[నిష్క్ర]

(శంభుశాస్త్రి—పెద్దిపెట్టి ప్రవేశము)

త త్వం

పెద్ది—కట్టలే చుట్టాలు కట్టలే బంధువులు! కన్నతల్లెవ్వరే చిలుకా! నిన్ను మోసేరు నలుగురూ వెంబడి ఏదిమంది వెంటనెవరూ రారు చిలుకా, ఊరికీ ఉత్తరాన నమాధి పురములో కట్టి యిల్లున్నదే చిలుకా, ఉసురు లుండేదాక వూరికే మూగేరు కడకు తొలగొత్తురే చిలుకా.

॥క॥

అత్త - ఏమిటి అపకవసం పాట ?

కాశీ—ఎమిటోయో! పెద్దిపెట్టి! యాత్రకెళ్ళిన తరువాత వేదాంతం నేర్చుకున్నావా యేమిటి

పెద్ది—అంతమయ్యేటప్పుడు పట్టుపడేది వేదాంతం. చిలుక దోహంలో అదే దాకా జీవుడు సంసారములో దాగుదుమాత్ర లాదుతాడు. అదైన జీవుడూ దేవుడూ చొహాటే. జీవుడంటే దేముడు - దేముడంటే కాముడు - కాముడంటే రాముడు

రాముడు భీముడు - జీవుడు, దేవుడు. కాముడు, రాముడు - భీముడు - భీముడోయే భీముడు.

అత్త—అయ్యో! అయ్యో! పెద్దపెట్టికి పిచ్చెత్తిందికామబ్బురూ పాపం !

శంభు—గిజంగా పిచ్చేనండి పాపం. పండరిపురంలో సక్కుబాయిమ్మ మరణించడం మొదలు - ఇదేవిధంగా పిచ్చిపిచ్చిపాటలు పాడుతున్నాడు నా-యెముకలు చూస్తూమయ్యేటట్లు చావగాడుతున్నాడు.

కాశీ—అ! అ! నీకూ పిచ్చిపట్టినట్టే వుంది యాత్రీకల్లి ఇద్దరూ పిచ్చివాళ్లయి చక్కా వచ్చారు ? అయ్యో పార్వతీమా !

శంభు - నాకు పిచ్చిలేదు - పెరిలేదు బా - నేయున్నాను.

అత్త—పిచ్చికాకపోతే యేమిటయ్యా నీ పిండాకూడు ! సక్కుబాయి చావడమేమిటి ? అప్రాచ్యంగా నోటికంత మాటాస్తే అంతమాటా ఆడటమేనా!—నిండింట్లో యీసారి అప్పొచ్చవు కూతలు కూసిచూడు ఏంకేస్తావో ?

కాశీ—అది యే సక్కుబాయోనో అమ్మా! అడగండి ఆగ్రపడటమెందుకు ? మనసక్కుబాని యెందుకంటాడూ! శంభుశాస్త్రిని మనమెరుగమా యేమిటి ? అంత బుద్ధిహీనుడూ ?

శంభు—కాశీపతిగారూ! నన్ను పెరివాడ్రికిండుట్టక, సావకాశంగాయిపారైనా నామాటలు అర్థం చేసుకోండి;

అత్త—ఇంతకూ ఏసక్కుబాయి చచ్చిందయ్యా !

శంభు - కోపపడకండమ్మా ! పండరిపురములో పాండురంగస్వామి పాదపద్మాల సన్నిధిని మీసక్కుబాయే మరణించిందండీ !

అత్త - మాసక్కుబాయంటే నాకోడలు సక్కుబాయేనా ?

శంభు - చిత్తం మీకోడలు సక్కుబాయమ్మే !

అత్త - కాశీ, పిచ్చిముండాకొడుకుల్ని ఇంటిలోనించివెళ్లకొట్టక, చూస్తావేమిరా!

కాశీ - ఏమిటయ్యా శంభుశాస్త్రురూ ! - పిచ్చికూతలుకూడూ చావులూ బ్రతుకులూ కాపసార్థాలు బెడుతూ, నాకు పిచ్చిలేదంటావెందుకూ !

శంభు - నాకేంపిచ్చుండీ? మీరుగూడా అట్లాగేంటారు !

అత్త - పిచ్చిగాకేమి యింకానూ; ఒక గడియకిందట నాకోడలు పుస్తకం చదువుతూ యిక్కడేవుండెను. పండరిపురాన చచ్చిందని వాగుతూంటివి !

శంభు - (ఆశ్చర్యపడి) ఏమిటి ? ఒక్క గడియకిందట, మీకోడలు పుస్తకం చదివించా? ఏం నివరితవుమాటలు.

పెద్ద - కొట్టా! బ్యాపనోణ్ని కొట్టా ! - సక్కుబాయమ్మ చావలేదురా అంటే ఒక్కడైనా యిన్నాడూ ఇప్పుడనబరించు.

కాశీ - ఏమిటి గొడవంతా ! వాడి మాటలేమిటో వీడిమాటలేమిటో - ఒకటి ఆర్థంగాదు.

అత్త - అర్థంలేదు వాళ్ల కౌన్సిల్లేదు - పిచ్చిముండాకొడుకుల వాగుడుకు అర్థ మేమిటా? ! పొండి పిచ్చిముండాకొడుకుల్లారా ! కనిగిహాల్లాగ మాకొంపకు చేరారేం ?

కంభు - ఉపగారానికొస్తే అపకీర్తి పెంటపడ్డది. అమ్మ, మీరు తిట్లతో కాపనాధాలతో వెళ్లొట్టనన్నట్లేదు. ఎట్లాగు వెళ్లిపోతాంగాని, మరణకాలములో మీ కోడలి తాలుకు మంగళసూత్రాలు ఆభరణాలు మాకు నకపర్చబడ్డవి. అన్యాయంగా వాటిని మేముంచుకొనవలచలేదు. మీవి మీరు ముట్టచూచుకోండి, పెంటనే మావాచనమేము వెళతాం ఇవ్వకయ్యా పెద్దిపెట్టి !

పెద్ది - (నగలమాట తీసియిచ్చుచు) చచనూం భవతి - చతాయు స్రుతి తిట్టతి - లాభాలే లాభాలు - గాశీపతి మట్లా పెల్లాడేమంటే - కానిడబైయినా కరుదులేదు. - కాశీసంచి వెతనమంటే పెద్దసావుకారు పెద్దిపెట్టిదే! సరిగ్గా నూను కోండి, ఆనక అదిలే దిదిలే దంటారు,

గాశీ - అత - (ఆశ్చర్యముతో పరిశీలించుచుండును.)

కంభు - ఆయ్యా! గాశీపతిగారూ ! నన్ను పిచ్చివాణ్ణి గాయించిమితల్లిగారూ మీరూ అనరానిమాటలన్నారు. మీ భార్యాసక్కుబాయమ్మ పండరిపురికి వచ్చి. తన భక్తిచేతనూ - గానంచేతనూ భక్తులనందర్ని తన్మయచిత్తుల్ని చేసి భక్తిపారవశ్యం చేత పొందురంగడి పాదాలదగ్గరే జీవితాలు వదిలింది. మళ్ళావైభవంగా దహనసంస్కారాలు చేశారు ఇదంతా ప్రత్యక్షంగా మాకళ్లతో చూచిన విషయంగాని, గాలివార్త గాదు. నీలివార్త గాదు. సక్కుబాయమ్మ మీయింట్లానే యున్నదనీ - గడియ క్రిందట ప్రస్తకం నదివి వినిపించిందనీ మీరంటున్నారు ! మీమాటలైనా అబద్ధాలై వుండాలి... మాకళ్లకు బాగించినా కలిగివుండాలి... కంఠామృతంనిజం గాలేవు గదా! ఈ మహిమను నేమిటో నాకర్థంగాకుండావుంది. ఆమె ఆభరణాలు పండరి పురాన్నుంచి మోసుకోచ్చి భద్రంగా మి కప్పులించిన పాపానికి తలవాచేలాగ బహు మానాలు మంత్రం దొరికినవి. అందుకే వెగాస్త గారపడవలసి వస్తూకది, ఏది యెట్లా వున్నా మిసార్తుమీరకు చేరింది, మాభారం తీరింది. ఇకమాకు నెలవిప్పిస్తే వెళతాం... రావోయ్ పెద్దిపెట్టి !

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు).

కాశీ - అమ్మా! ఈ వస్తువులు చునకోడలివి గావటే ?

అత్త - సందేహ మేమిటి ? కోడలివే !

కాశీ - కోడలి వొంటిమీద నగలున్నవే! ఇవి పండరిపురాన పిళ్ళ పరం కావడమేమిటి? కోడలు చావడమేమిటి? కంభుకాశ్రి మాటలు పిచ్చిమాటలందామా అంటే ఈనగల కేమనాన? ఇప్పుడు గాదటమ్మ మంచినీళ్ళు తెమ్మంటే సక్కు లోనికి వెళ్ళింది.

అత్త - అవంకా యేంకేస్తాందో? అమ్మయ్యా ! సక్కు ! - సక్కు - బాయమ్మ (...పలకదేం కోపంకో కాశీ)

కాశీ—ఇదిగో! ఏకేస్తున్నావు లోపల! ఒకపారిట్లారా...ఏమేవ్! విన పడ్డంలేదూ!

అత్త - వినబడ్డంలేదు - కనబడ్డం లేదు - నేను లోపలి కెళ్లి చూసాస్తా నుండు.

[నిష్క్రమించును]

కాశీ—ప్రత్యక్షంగా సక్కుచావడం - దహనం చేయడం చూచామని చెప్పు తున్నాడే శంభుశాస్త్రి మరొక సక్కు చస్తే మనసక్కు అనుకోడానికి అతడు చూస్తేయగని వాడా-ఎరిగినా ఎరిగకపోయినా నగలు దెచ్చి యిస్తున్నాడే... ఏమిటబ్బా యీచిత్రం?...సక్కు ఎక్కడ చచ్చిమాట నిజమైతే - ఇక్కడున్న సక్కు యెవరైనట్లు? దయ్యమా? భూతమా?

(అత్త పునః చెరిగో (ప్రవేశము)

అత్త—మనసక్కుమాయమై పోయిందిగో నాయనా కాశీ - ఇంకెక్కడి సక్కుబాయమ్యుకో తండ్రి కొంప ముంచింది - ఇంకేముంది! ఈచీరసూత్రం చిల కొ్లయ్యకి తగిలించింది. సక్కులేదు... చట్టుబండలూ లేదు..

కాశీ - అఁగి అఁగి లేకుండపోవడమే? ఇంతసేపూ పుస్తకం జదివి లోపలి కెళ్లింది. ఇంతలో యేమైపోతుందమ్మా? తిన్నగా చూశానా?

అత్త - ఆయ్యా ఆయ్యా యింకెక్కడ తిన్నగా చూడనరా నాయనా! మన సక్కు మాయమైపోయిందిరా తండ్రి మన నోళ్లలో మన్నబోసిందిరా కాశీ!

కాశీ - ఏమిటీమాయ? మనసక్కు నిజంగానే చచ్చిందా యేమిటే అమ్మా?

అత్త - ఏమారా నాయనా! అంతా అగమ్యగోచరంగా వుందిరా నాకు! అప్పుడు చావడమేమోగాని యిప్పుడు నిజంగా చచ్చిందిరా!

(వలుగురు పౌరులు (ప్రవేశము)

1 పా—హాహా! ఎంత అద్భుతవంతుడనయ్యా! కాశీపతి!

అత్త—అద్భుతమేక్కడిది తండ్రి! నూ సక్కుమాయమై చక్కాబోయింది. నాయనా!

2 పా...మాయమైందా? నిజంగా మాయమైందా!

కాశీ...నిజంగానే మాయమైనది శాస్త్రుల్లుగారూ! అది భగవద్దీక్ష చదువుతూంటే చూడమ్యునేను వింటున్నాము. ఇంతలో ఎక్కణ్ణుచూచిందో నాకు మాయ దాహం పుట్టుకొచ్చినది, మంచినీళ్ళు తేవే అంటే లోపలి కెళ్లింది. అదే ఆఖరుమా పనుకోండి. ఇంతలో శంభుశాస్త్రి పెద్దినెట్టి పండరీపురాన్నించి చక్కావోచ్చారు. మీసక్కుబాయి పండరీపురంలో చచ్చిపోయిందని నగలమాట తెచ్చియిచ్చారు. ఇదేమి చిత్రంరా అని చూతుముగదా కట్టుకున్న చీరసూత్రం చిలకొ్లయకు తగిలించి వుంది. నూసక్కు కనబడదు.

3 పా...అందుకే అద్భుతవంతుడ వన్నాము. సక్కుబాయి మరణవార్తశంభు శాస్త్రి చెబితే మేమూ యిప్పుడే విన్నాం.

అత్త...ఏతే...ఈమాట ఏమిటంటారు మీరు?

1 పా - ఇంకా ఏమిటని సందేహపడతా రెండుకు . అర్థం కావడములేదూ.

కా. అంధప్రక్రియ సక్కు-బాయి నటు యాత్రార్థంబు పోసికని
ర్బంధింపం గొరకొంటి వీవు; హరి తద్బంధంబు లూడ్చెన్ దయా.
బంధుండై చనుదెంచి నీకు న్నువ్వయై-వ ర్తిలై-మీసక్కు-తా
సంధించెన్ నిరవద్యమోక్షపడపిన్ సద్భక్తితో పండరిన్ 2౪

8 పా - సెబాను కాశీపతి ! మహాపతవ్రత భార్యగా లభించినందుకు యా-
చితంగా ఇహపరాలు రెంటా ధన్యుడవైనావు గదా!

గీ. మొదట సాధిని భార్యగాఁ బొందినావు,
వివస పాండురంగఁడే నీకు మదలియయ్యె;
ధన్యుడైనాఁడ వివాహరోత్తారకముగ
అగ్రహారము పావనంబయ్యె నేడు. 2౫

అత్త-బితేనూ శర్మగారూ! ఇన్నాళ్లనుంచీ మాకు సక్కు-బాయమ్మ లాగు
కనబడుతూవుండేది నిజంగా సక్కు-బాయి కాదంటారా. సాక్షాత్తు రంగఁడేనా .

4 పా - ఇంకా సందేహమంటున్నావ్లా, ఆ మాయ సక్కు స్వరూపి
రంగఁడేకాకపోతే - కలలోనైనా భక్తిఅంటే యేమిటో యెఱగనిదానికీ నీకు భగ-
వద్దీత విచారనే సద్బుద్ధి యెందుకు గల్గిందో, ఆలోచించులేవు. ఎటువంటిదానవు
ఎటువంటిదానవుగా మారిపోయినావో - నీ మనస్సుకు నీకు తోచడం లేదంటున్నా.

కాశీ - ఆమాటమాత్రం నిజమేనే అమ్మా !

అత్త - పాండురంగడి చేత కోరంటికం చేయించుకున్నానని తలచుకుంటే
నా శరీరమంతా చెమటలుపోసి వొసుకుపుడుతుండేమండి శర్మగారూ !

2 పా - అనగూడదుగాని భగవంతుడిచేత సేవసేయించుకున్న నీ పాపానికి
నిష్క్రుతివుందా .

1 పా - భగవానుడు గీతల్లో - “మమ మయా దురత్యయా” అన్నాడు
అది నేటికీ మనకు అనుభవాని కొచ్చింది.

౩ పా భగవంతుడి లీలలు అమూల్యాలు అగమ్యగోచరాలు. బ్రహ్మ
దాద్రు లంటివారే తెలుసుకోలేకపోతున్నారు. మన మెంతవాళ్ళము.

1 పా - ఇంతకూ, భగవంతుడు మీపుణ్యనశముచేతనే, మీకు దర్శన స్పర్శన
భాగాల్ని కలిగించాడు. మే మంతా పాపాత్ములం,

కాశీ - కాశ్రీగారూ, చివరకు మేమిప్పుడు చేయవలసిన కార్యమేమిటి.
భగవంతుడిచేత సేవచేయించుకున్న పాపం...మాసక్కు-బాయిని బాధపెట్టిన పాపం
మాకు ఏవిధంగా తీరుతుంది. అనుగ్రహించి మాకోదో మిఠాక కర్తవ్యం
ఉపదేశించాలి!

1 పా కర్తవ్యాని కేముండయ్యా, కాశీపతి.

ఉ. పోయిననక్క విష్ణుపదముం గనవోయెను ధన్యురాలె—మీ
రా యమోడ నేగడు మహత్తర భాగ్యముఁ గాంచరైతి ర
న్యాయముగా సతీతిలక నారడీవెట్టి రమేశుబాస్య మా
ప్రాయముగఁ సహించితిరి పండరికేగి తరింపుఁ డిలకపై. ౭౬

మితోఁగూడ మేమనేకులము పండరికివచ్చి శ్రీ పాండురంగని సేవించి పాప
పరిహారము గావించుకొనే డిహితో నున్నాము. ఈ దినమే, మన ప్రయాణానికి
చక్కని మహూర్తమున్నది. బయలుదేరండి.

కాశీ—చిత్తం—మాతో ఇంకా వచ్చేవారుంటే అందన్న సిద్ధంగావించమని
చెప్పండి.

(అనుబంధము 18)

[అందఱు నిష్క్రమింతురు]

[తెర]

8 వ రంగము - పండరిపురమున పాండురంగ దేవాలయము.
[వవేశము:-భక్తిచే పరవశయైయున్న సక్కుబాయి, అత్తయ్య,
కాశీవతియు, జ్ఞానయోగియు, అగ్రహారపు పౌరులు.
భక్తులందఱు—[అనుబంధము 14] జయ! శిక్షసక్కుబాయికి జయ!
(సక్కుబాయివై పుష్పవర్షముఁ గురిపింతురు.)

జ్ఞాన—అమ్మా సక్కుబాయి!

సీ. అంటి యంటనిరీతి, నింట సంసారివై
భవపంకముఁ దరించితిని గదమ్మ!
ఒకవంక బాధల నొందుచున్నెన
రంగనిమిఁది భక్తి మాసపుగదమ్మ
అత్త స్తంభమ్మున కణచి కట్టినగూడ
దివ్య యాత్రకు వచ్చితివి గదమ్మ!
పండరి పురమందు ప్రాణము ల్వాసియు
క్షీతి పునర్జన్మఁ గాంచితి—గదమ్మ
ఇప్పుడు నీయత్రయును, భర్త—యిటకు వచ్చి
నారు; నీకృపఁ గోరుచున్నాను! తల్లీ!

విమల సన్నక్తి పారవశ్యమున నుండి,

కన్నులను విప్పి మముఁ గృపగాంచుచున్నట్లు.

22

సక్కు— (కన్నులు విప్పి) ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము! మహాత్ములగు జ్ఞాన యోగింద్రురారా? స్వామీ నమస్కారము!

జ్ఞాన - లిస్సీ! అబ్బజ్ఞాన సమేతులమగు మాద్యమ లందరికన్న నతీతవై ప్రకాశించుచున్న నీ నమస్కరణ నంగీకరింప మనస్సులమై యున్నాము. అదిగాక-

గీ. ఇతఁడు నీడవి తేశ్వరుం డీమె నీకు

నత్తగారును; వీ రింగిహార జనులు;

నీ మహాద్భుత కథవిని నిన్నుఁగాంచి

చావనత నంద నిచటికి వచ్చినారు.

23

కావున నాకన్న మనస్సును నీరు నీకు మానసియులు; కృపామతివై తొలక వారి ననుగ్రహింపుము.

సక్కు—ఓహో! ఎంతప్రమాదము ? (సంభ్రమముతో వారికి నమస్కరించుచు, అత్తగారు! అభాగ్యురాలగు మీ కోడలు సక్కుబాయి సమస్కరించు చున్నది. వాధా! దాసురాలి నమస్కారములు!

అత్త— లేవనెత్తి నాల్సి! నీవు నాకులపావనివి. నిన్నుఁ దెలియక యనేక భాధలు పెట్టాను. ఆపాపం నాకెన్ని బిష్కాల్లకైనా తీరదు. మావంశము, ముయ్యేఁడు తరాలూ తరింపజేసిన భక్తశిష్యామనీవి. నేను వట్టి అజ్ఞానురాలిని. నాకు నీవు నమస్కరించగూడదు. నీపాదాలమీది ఘాతానికితే నేను తరించిపోతాను. సక్కు బాయిమృత్యు! నీకే నా నమస్కారాలు.

సక్కు—అత్త రూ! కింవిజ్ఞును అల్పరయస్కను-నగు నాకు మీరు నమస్కరించుట నాకు శ్రేయఃకారణ మగునా? మీరు పెద్దవారు నాకు సదా పూజ్యులు.

కాశీ—అయ్యా! జ్ఞానయోగింద్రులవారూ! మేము పూజ్యులమైన మిమ్మల్ని మన్నింపదగ్గ అనేకభివృద్ధి జ్ఞానముచేత అనేకభాధలు పెట్టాము. అందుకు మాకే ఘోరపరకం ప్రాప్తియందుఁ దేవుడే యెరుగును. ఆసంగతట్లా వుంచండి. మాసక్కుబాయి యీపూర్ణ పాండురంగడిసన్నిధిని మొదట చచ్చిపోయిందనీ, తరువాత బలికిందనీ మొదలై అంటున్నారు. ఇందరిమాట అబద్ధమనడానికి వీలే కుండావుంది. కాని, యింతకాలముంచీ మాసక్కుబాయి మా యింట్లోనేచక్కగా కాపరం చేస్తూంది. ఇందులోవున్న మాయపీటో నిర్ధారణ చేయదగ్గవారు మీరు కాకపోతే ఇక్కడ జేరిన భిక్షువులము - వారూ కాకపోతే పాండురంగడు! మేము అజ్ఞానులము!

జ్ఞాన...కాశీపతి మహా!యా! ఈజగమునంగల యద్భుతవంతులలో నీవు మహా ద్భుతవంతుడవు; వీలనను—

ఆ. సక్కు-బాయి, యిచట చచ్చి జీవించుట
కల్లగాదు—మీకు, కాంతయగుచు
పాండురంగమూర్తి వర్తిలై; మీయట్టి
భాగ్యశాలి యొక్కడు వసుధ గలడే!

౭౯

భక్తావసర దీక్షాపరతంక్రేడగు పాండురంగ నాధుని దివ్యశీలా విలాసమేకాని,
యిందవ్యమగు మాయ యొద్దియునులేదు. మీరును మీజనయిత్రయు పూర్వజన్మ
మున మహాతపం బెన్నియో కావించినారు, కానిచో, నెంతవానికి జగన్నాధునిచేత
దాస్యము చేయించుకొను మహాభాగ్యము గల్గును.

1 పా - నేను చెప్పుటలేదటయ్యా కాశీపతి! చివరకు నామాటే నిజమైంది.
జాన - అమ్మా సక్కుబాయి!

గీ. సాధ్వీరో! నీదుశ్శయిలెల్ల సమసిపోయె
భక్తులం దగ్గరణ్యవై ప్రియలినావు:
అత్తగారు—భర్తయును—మోదాల్పించేల,
నింట సంసారివై యుంట హితమునీకు.

౮౦

సక్కు - స్వామీ! అనతిక్రిమశీయమగు తమ హితోపదేశము, నాకు సదా
శిరోధార్యమైనదియే! ఐనను...

సీ. (శ్రీ)రంగనాధుని సేవించినట్టి యీశనులతో, నన్యంబు గాంచనోప;
భవనాధినాధుని బూజించినట్టి యీచేతుల నితరంబు సేయనోప;
పాండురంగని పాలబాడిన నాల్కతో నన్యవాక్యంబులనాడనోప;
రంగాలయమ్ము జేరంగ మరిగినకాళ్ళ నన్యస్థలంబున కరుగనోప;
వితలదేవు దాస్యమ్ము గావించినట్టి
యీతనువుతోడ నితరమాసేవ లోప;
రంగనియనుగ్రహమునకై...కొంగుసాచి
కడను జీవితమిచ్చటనే గడుపుదాన!.....

ఈ యపరాధమునకు నన్ను క్షమించవలయును.

అత్త—అమ్మయీ! సక్కుబాయి! నీవులేని ఆపాడుకొంపలో మాకుమాత్రా
మేముంది తల్లీ! నీతోపాటు మేముగూడా యిక్కడే వుంటాము అనుగ్రహించు!

కాశీ—జానయోగింబ్రులవారూ! మాకుగూడాసంసారముమీద నిరక్తిపుట్టింది
మాతమ్ము చెప్పినట్లు మేమూ యిక్కడే వుంటాము.

[పాండురంగమూర్తిప్రత్యక్షమగును.]

పాం - భక్తికిరోరత్నమూ ! సక్కుబాయీ ! పరమపూజ్యుడగు జానయోగీం.
దుర్నియాయాజ్ఞను శిరసావహించి, నీవు నీయత్తగారి తోడను, భర్తగారి తోడను -
స్వగృహంబున కరిగి నాపై భక్తిమానక సంసారిణి నై - ఇహంబున - పైహికపౌఖ్యం
బులును, పరంబున పరమపజ్జలాభంబును గాంతురుగాక ! అనన్య దుర్లంబగు నాదర్శ
నంబున మీయండిరి పాపంబులును, పటాపంచలయ్యెను. సక్కుబా ! నీవు కోరినయపుడు
నేను, నీకు మీయగ్రహారబున సయితము, దర్శనమొనంగి, నీకానందముఁ గల్గించె
దము. నాయాజ్ఞ నీ విప్పుడె యగ్రహారంబునకు నీ వారితో నరుగుము.

సక్కు - మహాబాగ్యము !

పాం - జానయోగీం! మీకింకఁ గావలసినదేమి?

సక్కు - పురాణ పురుషా! యువ్యద్విద్యసంవర్ధనమే-మాయభీష్టముల నన్నిటినిదే.
శ్చైవ. అయినను ఇట్లుగుగాక !

గీ; పుడమి సాధ్వ్యుల కిడుమలు తొలఁగుఁ గాక

ఎల్లరును భక్తిసీశు భజింతు) గాక!

యవని నస్పృశ్యతా దోషమణఁగుఁ గాక!

కవిత, జనసమాదరణంబుఁ గాంచుఁగాక!

పాం.....తథాస్తు !

అందరు...మహాప్రసాదము, ధన్యాత్ముల మైతిమి. జయ! శ్రీపాంతురంక
విఠలదేవునకు జయ !

(అనుబంధము 1)

(తెర)

శ్రీ స తీ స క్కు బా యి నా ట క ము

పంచమాంకము; సర్వమును

సంపూర్ణము.

4 భక్తులు—అందఱు.

హాహా—తాళము

పాండురంగావితలే శత పాపవిధంగావితలే ||శ్రీ|| పాం
భండనభీమా పాననామా ఖండితదానవ పటలేవితలే ||పాం||

1. పన్నగతల్పా వితలే ముని సన్నతకల్పా వితలే
కన్నడసేయకు మన్ననబాయకు కస్తూరీయత నిటలేవితలే ||పాం||
2. లోకనాయకా వితలే దుర్లోకనాయకా.వితలే
ప్రాకటకరుణా పావనచరణా నేకవైరిహర చటులేవితలే ||పాం||

5 జ్ఞానయోగి - శిష్యులు (అంతా రామమయం వలె)

అంతారంగమయం ఈజగ మంతారంగమయం

అంతులేని జగమందలిభూతము లంతరంగములు నఖిలదిగంతము అం||
నరసురగరుడులు నానాజగములు నరవింద భవభనామలుసాధులు అం||
మశకంబాదిగ మదగజాంతుమగు మహిజాతచరాచరలోకంబులు అం||
కన్నడరాగం 6 సక్కు-బాయి ఆదితాళం

బృందావనమును వదలిరావుగా నందకుమారా నవనీతచోరా బృం||
ఇందురాగనీకిదియొకదూరమ డెందముభారమ గరుడగమనీ బృం||

- 1 సభలో ద్రావది చాలగ మొరలిడ నభయ మొసంగితి వదిమఱచి
తివా ఇభరాజును రక్షింపగ రయమున నేగినకథ నీ వేగతి
మఱచితో బృ||

- 2 డింభకుడా సభా స్తంభమునందున నవతరింపుమని యార్చిని బిబ్బగ
నంభోజభవా ద్యమరులుబొగడ సంభవమందవెనరగుననరహరి బృ||

7 కృష్ణాదు—(కంతాభరణమట్టు)

హిందోల్ రాగం—జవ్తాతాల్

భక్తావనంబు ఫీ యుక్తాశయముగల్గె ముక్తియును కష్టాంత
మును గాంచె భక్తమణి భ||

వ్యక్తిచేతనె దాస్యయుక్తుండనైతి నాశక్తిచేతనె భక్తియుక్తు
లనుగాజేసి ప్రాక్తనాథుంబులను బాపెదను వీరి కిక భక్తియులమగు
సక్కు-బాయి రూపకమందు. భక్తా||

అనుబంధము

1 జ్ఞానయోగి—శిష్యులు

మధ్యమావతి—తిరుపుటతాళం

- పండరీపురవాస శ్రీశ పం! అండకోటి సృజించే దొరరార పం!
- 1 నిండుగా నీ బాజులో బ్రహ్మాండకోటి ధరించి పెంచి బండలో మండూకములకు తిండివెట్టు బ్రహ్మాండనాయక పం!
  - 2 శివవిధాతృ మురేశులైనా సిద్ధసాధ్య నాగేశులైనా నీ విలాస మహద్భుతంబు నెఱుంగలేకు పరేశ దురితనాశ పం!

2 జ్ఞానయోగి

మోహనరాగం - ఆదితాళం

- రంగ రంగ ఖగరాజతురంగ |ర| ధాంగహస్త దానవభంగా
- 1 దయాంతరంగ యభయాంతరంగ విషయాప్రసంగ విమలసంగ!|ర|
  - 2 శ్రీనివాస ఖల దానవ నాశ యశేషభువన సంతతహాసా మురేశ నాయక సుధా ప్రదాయక పరాపరాత్మర భవమూరా |రంగ|
  - 3 మంగళాంగ శ్రీరంగనివాస య సంగవిజయ శ్రీ లలితాంగా గదాధరాచ్యుత విచారితాహిత పదాంబుజాంచిత భవగంగా|రంగ|

3 సక్కు-బాయి

(హింజూస్థానీముఖారి - త్రితాల్ (జయీపరలోతోనే అనుమట్టు)
రంగా భవభంగా శ్రీరంగా |రం|
మంగళరూపా మహితకలాపా |రం|

మోహనమైన నీ మురళీనాదము ఆహా శ్రవణా నందము
శేషుగ శ్రీహరి పావపు కనులకు నీ మృదుదేహము గనుపడ
దేమి విచిత్రమో |రం|

8 సక్కు-బాయి—భక్తులు.

మోహనరాగం—ఆదితాళం.

ధన్యులమైతిమిగా రంగా

|ధ|

ధన్యులమైతిమి తమదర్శనమున మాన్యత గాంచెను మా

చరితంబులు

|ధ|

బహుభవ సంపాదిత దురితంబులు పండరిపురమున భగ్నము
లయ్యెను |ధ|

9 జ్ఞానయోగి—భక్తులు

[మానవసహాయకారీ మురారి ఆను మట్టు]

ధన్యధన్యా! సాధ్వీలోకమాయీ

మాన్యగుణమాయీ శ్రీసక్కు-బాయి

|ధన్య|

తాత్పర్యంబై నీయాత్మ కెంతో శాంతి

విశ్వంబునగ గల్గునితీ

|ధ|

10 నారదుడు.

భూపాలరాగం—వాద్రా

కృష్ణకృష్ణా గోపాలబాలకృష్ణా

||కృష్ణ||

గోపాలబాలకృష్ణా గోవిందబాలకృష్ణా

||కృ||

వేణులోలకృష్ణా సుగుణాలవాలకృష్ణా

శ్రీనివాసకృష్ణా బుధ మానవోపకృష్ణా

|ధ|

11 నారదుడు.

హిండోళ—ఆదితాళం.

నీ మహిమ తెలుంగదరమె నీరజ భవశంక రామకులకును ||నీ||

కామజనక పరమాణువు మొదలగు ఘనతర మేరుదరాధరముదనుక

భూమిగల్గుపకలభూతతత్వలను విశ్వమూర్తివై వెలుంగుచుండెడునీ||

ఈమహిమతో నీదశావతారము లెల్లసృష్టిపరివర్తనమేకద

కామరూపివై జ్ఞానమూర్తివై సామగానలోలుడవై చెలగెడు

12 సక్కు-బాయి, జ్ఞానయోగి, భక్తులు.

మధ్యమావతి - రాగం - ఆదితాళం

రంగారంగా రంగారంగా రంగారంగా యనుండి

మంగళాంగు శ్రీ పండరిరంగని మదిలో దలచండి

రంగ

1 పెద్దలమనుకొని విర్రవీగి నిచుపేదల బారికొనకండి

హస్తమీరి యమకింకిరులీడ్చెడు నవ్వుడేడ్వబోకండి

రంగ

2 పాడువిరుదులకు భ్రమపడి సీచుల పదములను బడకండి

మాడునాళ్ళముచ్చటయని తెలియక మోసగింపబడకండి

రంగ

బిళహరి 1కి కాశీసతి. అత్త, పాకులు.

ఆదితాళము

వయినంబయి నేడే చనుదము శ్రీపండరిపురిగల పాండురంగనిగనఁప

భయదంబగు నీభవజలరాశిని భక్తి నాక నావలకుఁ దరింతము ప

స్వయముగ పూర్వానేక జన్మముల సలిపిన పాపవితానము

సమయగ, జయజయరంగాయని వినుతింనుచు జన్మరహితమగు

సద్గతిఁ గాంచగ

ప

14 సక్కు-బాయిత్వపు ౮ రంగమునందలి అందఱును

శ్రీరాగం—ఆదితాళం.

పరమాసాధ్వీశిరోమణి సక్కు-బాయి నెన్నరమే

ప

మరణముఁ గాంచియు, మహిమాన్వితయై

మరలఁ బునర్జన్మంబు నందెఁగా

ఈసాధ్వీమణి పదధూళిచే నెల్లజగంబులును

భాసమానముగ, పరమపావనత వర్ణిలెడు నికనూ

పర

15 మంగళము.

మందరధర మంగళకర మంగళంబురా మారసుందరా శ్రీరమేశ

బ్రోవరా దాశభరణ దోషహరణ దాసవేశనాశ రాజరాజేశ్వరా

ఓవరాత్పరా శ్రీనివాస జగదీశా శ్రీరమానాయకా జగ

న్నాయక

మం

సంపూర్ణము.

స్వే జీ నా ట క ము లు

విక్రొక్కటి భర	రు. అ.	విక్రొక్కటి భర	రు. అ.
కాలేజీగనల్ డిటా	1 0	జ్ఞానసుందరి	1 0
కలియుగవైసంకమా		అంజిరాగణి	1 4
(వైసంకమేష్వరహాస్యం)		అహిమ్సా	1 4
నా. వె. ము.	1 3	మాధవమ్మ	1 8
సచి సునోచన	1 4	స్వతంత్రభేరి	1 4
అనారాధి డి. స.	1 3	మేడిపల్లి	1 0
పాపాణి (అహల్య) డిటా	1 8	వెంకితెర	0 4
శ్రీరామాంజనేయము పి.చి.	1 0	కలిమాయ	0 8
మల్లాగడ భే. భ.	1 0	పేదవడుచు	1 8
భక్తిరాజ్యవతకము గు. వె.	1 12	బావన	0 12
అంధవాణి సామ్రాజ్యము	1 4	సఖీబు	0 12
జను కృష్ణదేవరాయలు	1 4	దర్శనీ	1 0
వివాహలా? గు. నా.	1 8	ప్రగతి (ఆశేయ)	0 12
శివరాజగర్భ	0 8	స్వర్ణసందేశం	0 10
అభివర సరస్వతీ (లేక)		స్వార్థములు	0 6
సననాగరికల	1 10	లంగాడి విశాఖం	0 12
కల్పాణి గ. ము. రు.	1 4	నాటకం	1 4
క్విక్ ఇండియా	1 4	ఆత్మసందేహ	1 4
పాపాణి	1 8	హృదయశియలు	1 0
మల్లాగడ	1 4	1 ఏకాదశి విజయం	2 0
ప్రగతి	1 0	1 ఏకాదశి	1 4
జాతీయనాటకములు :-		శ్రీమద్రామ	1 8
మల్లాగడ	1 4	వైసంకమా	1 4
విక్రొక్కటి	0 12	నవయగం	1 4

కలయవాడు:- సరస్వతీ బుక్ డిపో, విజయవాడ 1.